

Atskaite

par ZM zinātnisko projektu

Pētījuma tēma S464

“Vadlīniju izstrāde par dzīvnieku veselības apmeklējumu organizēšanu un pilotprojekta īstenošana izstrādāto vadlīniju efektivitātes novērtēšanai”

Projekta vadītāja: Laima Liepa, Dr. med. vet.,
vadošā pētniece, asociētā profesore

Jelgava

2023

Izpildītāji:

Laima Liepa, Dr.med.vet., vadošā pētniece

Aija Mālniece, Dr.med.vet., vadošā pētniece

Ruta Medne, Dr.med.vet., vadošā pētniece

Studējošie:

Linda Valkovska, doktorante (doktora studiju programma “Veterinārmedicīna”)

Saturs

ANOTĀCIJA	4
1. Ievads	5
1.1. ZM zinātniskā projekta izpildes gaitas īss kopsavilkums.....	5
2. Dzīvnieku veselības vizītes ieviešanas nepieciešamības pamatojums Latvijā	6
3. Pārtikā izmantojamo sauszemes un akvakultūras dzīvnieku audzēšanas raksturojums un DzVV ieviešanas nepieciešamība attiecīgās sugas ganāmpulkos.....	8
3.1. Slaucamo un gaļas govju audzēšanas raksturojums Latvijā.....	8
3.2. Cūku saudzēšanas raksturojums Latvijā.....	11
3.3. Aitu un kazu audzēšanas raksturojums Latvijā	12
3.4. Dējējvistu un broileru audzēšanas raksturojums Latvijā.....	14
3.5. Akvakultūras dzīvnieku audzēšana Latvijā	17
4. ZM zinātniskā projekta uzdevumi, to izpilde	21
4.1. Sagatavot vienotas dzīvnieku veselības apmeklējumu vadlīnijas praktizējošu veterinārārstu apmeklējumiem sauszemes dzīvnieku un akvakultūras turēšanas objektos..	21
4.2. Apkopot un izvērtēt dažādus riska faktoros, kurus nepieciešams ņemt vērā, lai definētu optimālo dzīvniekveselības apmeklējumu skaitu dažādos dzīvnieku turēšanas objektos	21
4.3. Sagatavot sarakstu ar dzīvnieku turēšanas objektiem, kurus būtu nepieciešams iekļaut to objektu sarakstā, kuros, atkarībā no radītajiem riska faktoriem, ir obligāti jānodrošina dzīvnieku veselības apmeklējumi.....	24
4.4. Izstrādāt dzīvnieku veselības apmeklējumu veidlapu.	25
4.5. Ieviest pilotprojektu, lai izvērtētu sagatavoto vadlīniju efektivitāti.	25
5. ZM zinātniskā projekta turpmākie uzdevumi 2024. gadam.....	29
PIELIKUMS	30

ANOTĀCIJA

Kopējo vadlīniju izstrāde dzīvnieku veselības vizišu organizācijai un realizācijai Latvijā, un šo vadlīniju efektivitātes novērtēšanu. (2023). Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte. Jelgava, LBTU. 29 lpp., 2 attēli un 11 tabulas. Pielikums 56 lpp.

1. Ievads

1.1. ZM zinātniskā projekta izpildes gaitas īss kopsavilkums

ZM Lauku atbalsta dienesta (LAD) finansētā zinātniskā projekta ietvaros, dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) vadlīniju izstrādē piedalījušās LBTU Veterinārmedicīnas fakultātes vadošā pētniece, Dr.med.vet. Laima Liepa, kā projekta vadītāja un DzVV vadlīniju atbildīgā izstrādātāja govju un cūku ganāmpulku apmeklējumiem; vadošā pētniece, Dr.med.vet. Aija Mālniece - DzVV vadlīniju atbildīgā izstrādātāja aitū un kazu ganāmpulku apmeklējumiem; vadošā pētniece, Dr.med.vet. Ruta Medne - DzVV vadlīniju atbildīgā izstrādātāja zivsaimniecību apmeklējumiem; un VMF doktorante, Linda Valkovska – DzVV vadlīniju atbildīgā izstrādātāja mājputnu (vistu) ganāmpulku apmeklējumiem.

Projekta sākumā, 2023. gada maijā – jūnijā, pēc iepriekš sagatavotās govju ganāmpulka veselības vizīšu jautājumu anketas parauga (pamatā izstrādāta 2014. gada Valsts Pētījumu projekta ietvaros), tika sagatavotas DzVV veidlapas digitālā Excel formātā ar jautājumu sarakstu katras no iepriekš nosaukto sauszemes dzīvnieku sugas ganāmpulku un zivsaimniecību apmeklējumiem.

Jūnija – augusta periodā veidlapas tika nosūtītas Latvijā atzītiem ar attiecīgajām dzīvnieku sugām strādājošiem veterinārārstiem visos novados, lai veidlapas aizpildītu vairākos ganāmpulkos, un pēc to rezultātiem identificētu ganāmpulka problēmas. Veidlapu saturs un DzVV ieviešanas un realizācijas galvenie jautājumi ir apspriesti individuālās sarunās ar privātpraktizējošiem un ar ganāmpulku īpašnieku algotajiem sertificētajiem veterinārārstiem. Visu veterinārārstu viedoklis bija vienāds attiecībā uz DzVV ieviešanas nepieciešamību Latvijā, iepriekš nosauktajām dzīvnieku sugām. Atšķirīgi viedokļi bija par pakalpojuma sniegšanas riska faktoriem ganāmpulkos un maksas pakalpojuma limitējošiem faktoriem (piem., obligāti/neobligāti veicams pakalpojums, no cik dzīvniekiem ganāmpulkā to būtu ieteicams veikt, kas drīkstētu veikt šo veterināro pakalpojumu).

Septembra – oktobra periodā DzVV veidlapas ir pilnveidotas un galvenie (Projekta 2. un 3. uzdevumos nosauktie) pakalpojuma vadlīniju sagatavošanai nepieciešamie nosacījumi ir apspriesti vairākās Latvijas Veterinārārstu biedrības un lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju asociāciju sanāsmēs. Visi DzVV realizācijas nosacījumi ir demokrātiski apspriesti un pieņemti, ievērojot ES Dzīvnieku veselības likuma 25. panta (Regula 2016/429) nosacījumus un Latvijas veterinārārstu un dzīvnieku audzētāju profesionālos viedokļus.

Novembrī ir uzrakstītas DzVV vadlīnijas, sagatavotas DzVV veidlapas, tās atkārtoti apspriestas un pilnveidotas LVB Lauksaimniecības dzīvnieku ārstu sapulcē (Zoom platformā ir iespēja piedalīties visiem Latvijā sertificētajiem veterinārārstiem, piedalījās 67 veterinārārsti), LCAA, un sagatavota ZM zinātniskā projekta atskaite. 3. novembrī LBTU Veterinārmedicīnas izglītības centra (VIC) organizētajā Klīniskajā stundā (>40 dalībnieki) ir prezentētas 3 govju ganāmpulkos aizpildītās jautājumu Excel veidlapas, un parādītas iespējas, kā no jautājumu atbildēm izdarīt secinājumus par ganāmpulka veselības un produktivitātes problēmām. Par DzVV ieviešanu Latvijā būs publicēts raksts LVB Veterinārajā žurnālā.

2. Dzīvnieku veselības vizītes ieviešanas nepieciešamības pamatojums Latvijā

Dzīvnieku veselības vizīšu nepieciešamību visās Eiropas Savienības (ES) dalībības valstīs nosaka ES Dzīvnieku veselības likuma 25. pants (Regula 2016/429), kurā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jānodrošina, ka saimniecībās atbilstošā biežumā tiek veiktas dzīvnieku veselības vizītes, ko nodrošina veterinārārsts. Šādas vizītes ir jānodrošina sauszemes dzīvnieku, t.sk. atgremotāju (govju, aitu, kazu), cūku, mājputnu un akvakultūru, ganāmpulkos. ES dalībības valstīs dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) jāīsteno, sākot ar 2021. gada aprīli, un to mērķis ir stiprināt dzīvnieku veselību, uzlabojot slimību profilaksi, jo īpaši biodrošību un savlaicīgu slimību diagnostiku un ierobežošanu. Pašlaik Latvija ir viena no trīs ES valstīm, kur šis pakalpojums netiek nodrošināts.

Eiropas Veterinārārstu federācija (FVE) norāda, ka regulārām DzVV ir liels potenciāls uzlabot dzīvnieku veselību un labturību, samazināt antibiotiku lietošanu, uzlabot lopkopības ilgtspējību, ražošanas ekonomisko efektivitāti, un komerciāliem nolūkiem ražotās pārtikas izejvielu kvalitāti. Lai to pēc iespējas sekmīgāk šo veterināro pakalpojumu ieviestu Latvijā, ir jādefinē, kas ir DzVV, kādi ir tās mērķi un sasniedzamie rezultāti. Izejot no tā, ir nepieciešams izstrādāt praktisku un metodisku instrumentu pakalpojuma ieviešanai praksē- DzVV vadlīnijas, kas būs visiem interesentiem pieejamas un sniegs informāciju gan veterinārārstiem, gan ganāmpulku īpašniekiem, gan lopkopības, putnkopības un zivsaimniecības speciālistiem. Tas būs metodisks instruments veterinārā pakalpojuma sniegšanā, kas uzlabos visu produktīvo dzīvnieku sugu un akvakultūru labturību, pārtikas nekaitīgumu, sabiedrības veselību, efektīvāku resursu izmantošanu, samazinātās ražošanas izmaksas un ietekmei uz vidi un klimatu, un uzlabos patērētāju pārliecību par lauksaimnieciskās ražošanas nekaitīgumu¹.

Latvijā, pamatojoties uz “Veterinārmedicīnas likumu” un “Latvijas Republikas Valsts daudzgadu kontroles plānu pārtikas aprites, veterinārajā un augu veselības valsts uzraudzībā 2020. – 2022.”, Pārtikas un Veterinārais dienests (PVD) pašreiz jau īsteno oficiālas obligātās veterinārās uzraudzības vizītes visos mājlopu ganāmpulkos, kuru mērķis ir veikt visaptverošu kontroli dzīvnieku veselības, labturības, dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu primārās ražošanas, dzīvnieku barības, blakusproduktu un veterināro zāļu aprites uzraudzības jomās, lai nodrošinātu patērētājiem nekaitīgu pārtikas produktu un to izejvielu primāro ražošanu, ganāmpulku labturību, kā arī tirdzniecības, t.sk., eksporta aktivitātēm labvēlīgu dzīvnieku veselības statusu (atbilstoši ES regulām un Valsts Normatīvajiem aktiem). Veterināro zāļu reģistrācijas un veterinārfarmaceitiskās darbības uzraudzības mērķis ir veicināt kvalitatīvu, dzīvnieku sugai un slimībai atbilstošu, farmakoloģiskās iedarbības ziņā efektīvu, cilvēku un dzīvnieku veselībai nekaitīgu veterināro zāļu apriti, kā arī veicinātu antimikrobiālo līdzekļu atbildīgu un piesardzīgu lietošanu. Tikai neatbilstības gadījumā (normatīvajiem aktiem) PVD inspektori veic atkārtotu vizīti ganāmpulkā². Uzraudzības vizītes veic PVD nodarbināts valsts pilnvarots veterinārārsts. Maksājumu par uzraudzības vizīti veic PVD, ja tā ir uzraudzība, bet dzīvnieka īpašnieks,- ja tiek veikti veterinārie laboratoriskie izmeklējumi (piem., obligātie ūdens, piena vai asins laboratoriskie izmeklējumi). PVD inspektori ganāmpulkos kontrolē dzīvnieku identifikāciju, biodrošību un labturību, valsts uzraudzībā

¹ FEV Animal Health Law Art. 25 – Survey on visits

² <https://www.pvd.gov.lv/lv/media/926/download?attachment>

esošās, obligāti kontrolējamās infekcijas slimības, saražotās produkcijas atbilstību ES regulu noteiktajām normām, medikamentu uzskaiti un lietošanu atbilstoši ES regulām un Normatīvajiem aktiem. Tātad, PVD obligātās uzraudzības vizītes jau zināmā mērā atbilst DzVV mērķiem un prasībām. Taču pašlaik šajās obligātajās PVD veterinārās uzraudzības vizītēs nav paredzēts novērst Valsts obligātajā uzraudzībā neesošās infekcijas slimības vai citas veselības un produktivitātes problēmas, kas ganāmpulku īpašniekiem samazinātu zaudējumus ražošanā, dotu ekonomiskos ieguvumus, un tādējādi palielinātu viņu konkurētspēju ES saražotās dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu vienotajā tirgū. ES Dzīvnieku veselības likuma 25. pants (Regula 2016/429) nosaka, ka šos uzdevumus veic veterinārārsti, sniedzot dažādu sugu dzīvnieku ganāmpulkiem DzVV pakalpojumu.

Saskaņā ar Latvijas Zemkopības ministrijas, Latvijas Veterinārārstu biedrības (LVB) un lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju asociāciju pārstāvju viedokli, **DzVV Latvijā nepieciešams ieviest kā sertificētu praktizējošo veterinārārstu sniegtu maksas pakalpojumu**, par kuru maksā ganāmpulku īpašnieki. Tomēr Latvijas Veterinārārstu biedrība (LVB), Latvijas Cūku audzētāju asociācija (LCAA), Latvijas Apvienotā putnkopības nozares apvienība (LAPNA), Latvijas Putnkopības asociācija (LPA) un zivsaimniecību organizācijas pārstāvji uzskata, ka samaksai par DzVV pakalpojumu jābūt Valsts subsidētai vai kompensētai, vismaz DzVV pakalpojuma ieviešanas sākuma periodā.

Dzīvnieku veselības vizītes Latvijas ganāmpulkos daļēji jau tiek veiktas ikdienā, īpaši piena govkopības, cūkkopības, putnkopības sektorā. Tomēr joprojām trūkst valstiski vienoti metodiskie ieteikumi šo vizīšu veikšanai, kā arī trūkst vienota sistēma to rezultātu fiksēšanai un atskaišu sagatavošanai. Vairāku organizāciju (piemēram, Latvijas Lauku konsultāciju centra), ražotāju firmu (piemēram, slaukšanas iekārtu ražotāju, barības piedevu ražotāju), zāļu izplatītāju firmu un ēdināšanas konsultanti arī analizē ganāmpulku vairākus svarīgus datus, sniedz lietderīgus padomus, kā uzlabot dzīvnieku veselību un ražību, taču viņu konsultācijas nav orientētas uz līdzdarbošanos ganāmpulka veselības problēmu (īpaši pārnēsājamo slimību) mērķtiecīgā atrisināšanā, t.i., plānoto rezultātu sasniegšanā.

Ņemot vērā iepriekš minēto DzVV ieviešanas nepieciešamību, Latvijā ir jāizstrādā vadlīnijas dzīvnieku veselības vizīšu veikšanai, vizīšu rezultātu ērtu un vieglu reģistrāciju digitālajās veidlapās, kas atvieglos datu izmaiņu izsekošanu atkārtotajās veselības vizītēs, kā arī nodrošinās vizīšu atskaišu uzglabāšanu digitālās platformās. Pastāv vairāki potenciāli risinājumi, bet mūsdienās (vērtējot arī citu valstu pieredzi) datu uzkrāšana un atskaišu nodošana tiek organizēta digitālās platformās (vietnēs, aplikācijās, kur var piekļūt gan saimnieki, gan veterinārārsti, ievietojot savus profilus). Latvijā dzīvnieku veselības vizītes datu uzglabāšanu varētu integrēt kādā jau esošā vai plānotā sistēmā, piemēram, Lauksaimniecības Datu centra (LDC) vai Pārtikas un veterinārā dienesta (PVD) Zāļu uzskaites sistēmā.

Izstrādājot ieteikumus, jāņem vērā dzīvnieku sugas īpatnības, tās populācijas lielums valstī, turēšanas mērķis, intensitāte un popularitāte Latvijas lopkopības sektorā, kā arī specifiskie riski. Pašlaik ir aktuāli noskaidrojot DzVV ieviešanas nepieciešamību Latvijā visbiežāk turētajām lauksaimniecības un akvakultūras dzīvnieku sugām, kas ražo pārtikā izmantojamus produktus komerciāliem mērķiem - govīm, cūkām, aitām, kazām, putniem un zivīm.

Atskaites turpinājumā apskatītas Latvijas galveno produktīvo dzīvnieku (govju, cūku, aitu, kazu, vistu) un akvakultūras (zivju) populācijas, ražotāju uzņēmumu raksturojums, un sniegts pamatojums, kāpēc mūsu valstī šo sugu ganāmpulkos nepieciešams veikt DzVV.

3. Pārtikā izmantojamo sauszemes un akvakultūras dzīvnieku audzēšanas raksturojums un DzVV ieviešanas nepieciešamība attiecīgās sugas ganāmpulkos.

3.1. Slaucamo un gaļas govju audzēšanas raksturojums Latvijā

Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem (skatīt 3.1.1. un 3.1.2. tabulu) Latvijā 2022. gadā kopējais reģistrēto govju ganāmpulku skaits ir bijis 14 399, kas ir par 1207 ganāmpulkiem (8%) mazāks, kā 2021. gadā. Visstraujākais samazinājums ir mazo ganāmpulku (līdz 30 govīm) sektorā - par 1196 ganāmpulkiem, bet lielo ganāmpulku (virs 200 govīm) skaits gada laikā ir pieaudzis no 254 pagājušajā gadā līdz 275 šogad. Vienlaicīgi kopējais govju skaits šajā periodā ir nedaudz, par 0,5%, samazinājies - no 393539 uz 390408. Saimniecību skaits ar vismaz 50 slaucamajām govīm (skatīt 3.1.2. tabulu) ir 456 (4,8%), kur reģistrētas 74 255 slaucamās govīs (58,8%). Šo ganāmpulku skaits ir samazinājies gada laikā par 985 (9,4%), bet 1-2 govju saimniecību skaits samazinājies par 631 (21,9%).

3.1.1. Tabula

Govju skaita un ganāmpulku raksturojums Latvijā

Liellopu skaits saimniecībā	01.01.2023				
	Saimniecības ar attiecīgo liellopu skaitu		Liellopu skaits		
	Skaits	%	Kopā	t.sk. slaucamās govīs	t.sk. gaļas liellopi*
1	2 130	14,8	2 130	1 248	186
2	1 879	13,0	3 758	1 747	523
3-5	2 613	18,1	9 985	3 984	1 909
6-9	1 699	11,8	12 436	4 737	3 022
10-19	2 254	15,7	30 897	10 832	9 248
20-29	1 017	7,1	24 385	6 960	9 433
30-49	1 070	7,4	40 929	8 895	19 592
50-99	975	6,8	66 940	14 182	34 976
100-199	488	3,4	65 884	18 106	27 207
200-299	126	0,9	29 999	9 968	9 532
>=300	148	1,0	104 065	47 100	8 558
Kopā	14 399	100,0	391 408	127 759	124 186

* gaļas liellopi -gaļas šķirnes liellopi + piena-gaļas šķirnes liellopi + krustojumi, kur viens no vecākiem ir gaļas šķirnes

Latvijas slaucamo govju skaits un to sadalījums ganāmpulkos.

Slaucamo govju skaits saimniecībā	01.01.2023			
	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā	
	Skaitis	%	Skaitis	%
1	3 316	34,9	3 316	2,6
2	1 377	14,5	2 754	2,2
3-5	1 498	15,8	5 658	4,4
6-9	1 175	12,4	8 651	6,8
10-19	1 019	10,7	13 626	10,7
20-29	335	3,5	7 965	6,2
30-49	305	3,2	11 564	9,1
50-99	259	2,7	17 606	13,8
100-199	121	1,3	16 885	13,2
200-299	31	0,3	7 394	5,8
>=300	54	0,6	32 340	25,3
Kopā	9 490	100,0	127 759	100,0

Lai gan Latvijā ir izskaustas Valsts uzraudzībā esošās infekcijas slimība -govju enzootiskā leikoze, tuberkuloze, bruceloze,- ļoti daudzos ganāmpulkos ir aktuālas infekciozā rinotraheīta, govju virusālās diarejas vīrusa, govju sincitiālā vīrusa, mikoplazmas un daudzu citu infekciozo ierosinātāju izraisītas saslīmšanas. Tās ganāmpulkos parasti izpaužas, kā pneimonijas, diarejas, reproduktīvās, mastītu, klibuma vai jaundzīvnieku nobeigšanās problēmas. Tās rada lielus ekonomiskus zaudējumus ražotājiem. DzVV palīdzēs savlaicīgi veikt slimību diagnostiku, novērtēt slimību cēloņus un uzlabot ganāmpulka biodrošības apstākļus, sastādīt vakcinācijas programmas, kā arī atklāt un atrisināt citas aktuālas ganāmpulka problēmas, kas bieži saistītas ar ēdināšanas kvalitāti, vielmaiņas slimībām un zemu imunitāti. Ļoti nozīmīga ES valstīs ir antibiotiku ierobežošanas stratēģija produktīvo dzīvnieku ārstēšanā, tāpēc DzVV uzlabotu dzīvnieku veselību, kā rezultātā mazinātos AB pielietošanas nepieciešamība govju ārstēšanā.

Pielikumā skatīt sagatavotās vadlīnijas govju ganāmpulka DzVV veikšanai. Tās nepieciešams pilnveidot nākošajā projekta periodā, jo vadlīnijām pievienotajā veidlapā uzskaitītie ražības indikatori un labturības jautājumi galvenokārt veidoti slaucamajām govīm.

Gaļas govju skaits un sadalījums pa ganāmpulkiem Latvijā

Gaļas liellopu* skaits saimniecībā	01.01.2023			
	Saimniecības ar attiecīgo liellopu skaitu		Gaļas liellopi*	
	Skaitis	%	Skaitis	%
1	1 504	23,6	1 504	1,2
2	751	11,8	1 502	1,2
3-5	1 015	15,9	3 875	3,1
6-9	628	9,8	4 599	3,7
10-19	817	12,8	11 355	9,1
20-29	436	6,8	10 459	8,4
30-49	525	8,2	20 277	16,3
50-99	480	7,5	33 053	26,6
100-199	173	2,7	22 917	18,5
200-299	36	0,6	8 385	6,8
>=300	14	0,2	6 260	5,0
Kopā	6 379	100,0	124 186	100,0

* Gaļas liellopi - gaļas šķirnes liellopi + piena-gaļas šķirnes liellopi +XG + XX (kur viens no vecākiem ir gaļas šķirnes)

2022. gada laikā gaļas govju ganāmpulku skaits (skatīt 3.1.3. tabulu) ar vismaz 100 govīm ir palielinājies no 202 uz 223 saimniecībām, bet gaļas liellopu kopējais skaits pagājušajā gadā palielinājies par 3113 govīm (2,5%). Valstī kopumā gaļas govju audzēšanas apjoms palielinās. LPKS Latvijas Liellops (gaļas govju audzētāju asociācijas) biedri un šos ganāmpulkus apkalpojošie veterinārārsti uzskata, ka DzVV ir ieviešamas arī gaļas govju ganāmpulkos.

Gaļas govju ganāmpulkos dzīvnieku turēšanas veids, reprodukcijas darba organizācija, jaundzīvnieku audzēšanas, un produkcijas ražošanas principi ir būtiski atšķirīgi no slaucamo govju ganāmpulku darba organizācijas, un līdz ar to ir dažas specifiskas ganāmpulka problēmas. Gaļas govīm infekcijas slimību ierosinātāji principā ir tie paši, kas slaucamajām govīm, tomēr turēšanas, grupēšanas un citu atšķirību dēļ, šīs slimības var radīt vēl lielākus ekonomiskos zaudējumus, kā slaucamo govju ganāmpulku. Tomēr ienākumi gaļas govju turētājiem parasti ir zemāki, kā attiecīga slaucamo govju skaita ganāmpulka īpašniekiem. Tāpēc reti veterinārārsti tiek aicināti uz regulārām, visu dzīvnieku veselības problēmu konsultācijām vidējos un mazos ganāmpulkos. Līdz ar to veterinārārstu darbs problēmu novēršanā šajos ganāmpulkos nav pilnvērtīgs. Tomēr DzVV vizīšu ieviešana ir svarīga ne tikai biodrošības nodrošināšanai, veselīgu dzīvnieku izaudzēšanai, bet pakalpojumam ir arī ekonomiskais pamatojums. Vairums īpašnieku ar gaļas govju ganāmpulku saistītās veselības problēmas nerisina vai risina nepilnīgi. Ir gaļas liellopu ganāmpulki, kuros tiek veikti preventīvie pasākumi, pieaicinot praktizējošu veterinārārstu. Tad vakcinācijas rezultāti ir būtiski augstāki, bet šāds fermeru skaits ir ļoti zems. Ļoti pieprasīts gaļas liellopiem ir akūto pacientu veterinārmedicīnas pakalpojums, bet vairums no šiem gadījumiem būtu risināmi ar

preventīvajiem pasākumiem, ar labturības apstākļu uzlabošanu, ko vairums zemnieku nepieprasa.. Palielinot gaļas liellopu ganāmpulku veselību un ražošanas efektivitāti, bieži jārisina jautājumus, kas saistās ar reprodukcijas problēmām. Lielāka uzmanība ganāmpulkos nepieciešama infekciozo slimību uzraudzībai, to skaitā endoparazītu, ektoparazītu kontrolei. Pārnēsājamo slimību profilaksē svarīga ir vakcinācijas un attārpošanas plāna izstrādāšana, bet vel svarīgāka ir šo plānu realizācijas uzraudzība un pareiza izpilde, kur bieži ir novērojamas nepilnības. DzVV ieviešana gaļas liellopu ganāmpulkos palielinātu izaudzēto dzīvnieku iegūtās gaļas kvalitāti, kā arī samazinātu iespējamās sabiedrības veselības riskus. Gaļas govju DzVV veidlapu paredzēts izveidot 2024.gadā, iekļaujot tiem specifiskos jautājumus.

3.2. Cūku saudzēšanas raksturojums Latvijā

Cūku saimniecību skaits, salīdzinot ar 2021. gadu (skatīt 3.2.1. tabulu), ir samazinājies par 229 (8,8%), bet cūku skaits - par 18 971 (5,8%). Negatīvi vērtējama dažu lielo ganāmpulku samazināšanās pēdējā gada laikā - 1 ganāmpulks 5000 - 10 000 cūku ganāmpulku grupā, un 2 ganāmpulki 1000- 5000 cūku ganāmpulku grupā. Tomēr tikai 25 ganāmpulki Latvijā ir ar cūku skaitu virs 1000 dzīvniekiem, kurus pašlaik (Āfrikas cūku mēra dēļ) ievērojami apdraud ievērojamais mazo cūku ganāmpulku (1-9 dzīvnieki) daudzums - 2077. Cūkkopībā dominējošais ir iespējamo pārnēsājamo slimību risks, un vairums no Latvijas ganāmpulkos aktuālajām infekcijas slimībām nav obligātajā Valsts uzraudzībā. Pašlaik lielākā daļa cūku saimniecību, sadarbībā ar ganāmpulkus apkalpojošajiem veterinārārstiem, jau ir izstrādājušas gan efektīgas infekcijas slimību vakcinācijas programmas, gan attārpošanas plānus.

Lai nobarojamo cūku un vaislas dzīvnieku, sivēnmāšu audzētājiem palīdzētu saimniekot bioloģiski droši, ganāmpulkos veiktu savlaicīgu slimību diagnostiku un novēršanu, uzlabotu ēdināšanas, labturības apstākļus, reprodukcijas darbu, panāktu sivēniem labākus diennakts dzīvmasas pieaugumus, ir nepieciešams ieviest Latvijā cūku ganāmpulkos sertificētu veterinārārstu sniegtu pakalpojumu – DzVV. Tas palīdzētu cūku ganāmpulkos ierobežot pārnēsājamās slimības līdz minimumam, uzlabotu kopējo veselības menedžmentu, samazinātu slimo, brāķēto un nobeigušos cūku skaitu. DzVV rezultātā papildus uzlabotos ganāmpulku īpašnieku ienākumi no cūkgaļas ražošanas, paaugstinātos viņu ekonomiskā konkurētspēja. Pielikumā skatīt sagatavotās vadlīnijas cūku ganāmpulka veselības vizīšu veikšanai. Tās nepieciešams pilnveidot nākošajā projekta periodā.

Cūku skaits un sadalījums ganāmpulkos Latvijā

Cūku skaits saimniecībā	01.01.2023			
	Saimniecības ar attiecīgo cūku skaitu		Cūku skaits	
	Skaits	%	Skaits	%
1-9	2 077	87,5	5 714	1,8
10-50	230	9,7	4 387	1,4
51-100	22	0,9	1 583	0,5
101-500	16	0,6	3 087	1,0
501-1000	5	0,2	3 696	1,2
1001-5000	11	0,5	26 207	8,5
5001-10000	7	0,3	55 774	18,0
>10000	7	0,3	209 335	67,6
Kopā	2 375	100	309 783	100,0

3.3. Aitu un kazu audzēšanas raksturojums Latvijā

Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem Latvijā kopējais reģistrēto aitu skaits 2022. gadā bija 87209, reģistrēto kazu skaits 11692. Kopējā tendence norāda, ka pēdējo trīs gadu laikā samazinās gan kopējais aitu skaits valstī gan aitu ganāmpulku skaits. Savukārt kazkopības sektorā pēdējos trīs gados novērojams neliels kazu kopējā skaita pieaugums un arī ganāmpulku skaita pieaugums ar tendenci vienā ganāmpulkā turēt vairāk dzīvniekus. Datus par kazu un aitu kopējo skaitu un ganāmpulku skaitu skatīt 3.3.1. un 3.3.2. tabulās (dati no LDC ikgadējā pārskata 2023)

Aitu skaita un ganāmpulku raksturojums Latvijā

Aitu skaits saimniecībā	01.01.2023			
	Saimniecības ar attiecīgo aitu skaitu		Aitu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%
1-5	930	35,7	2 383	2,7
6-10	373	14,3	2 906	3,3
11-15	244	9,4	3 187	3,7
16-20	182	7,0	3 273	3,8
21-50	447	17,2	14 349	16,5
51-100	228	8,8	15 983	18,3
>100	199	7,6	45 128	51,7
Kopā	2 603	100,0	87 209	100,0

Kazu skaita un ganāmpulku raksturojums Latvijā

Kazu skaits saimniecībā	01.01.2023			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaitis	%	Skaitis	%
1-5	1 364	76,3	2 736	23,4
6-10	221	12,4	1 635	14,0
11-15	74	4,1	940	8,0
16-20	29	1,6	514	4,4
21-50	64	3,6	1 960	16,8
51-100	23	1,3	1 750	15,0
>100	12	0,7	2 157	18,4
Kopā	1 787	100,0	11 692	100,0

Analizējot aitu un kazu populācijas datus ES savienības valstīs, pēdējo gadu (2019;2021;2022) laikā, Latvijā ir viena no mazākajām mazo atgremotāju populācijām, salīdzinot ar citām ES valstīm³. Aitu un kazu skaits, kā arī ganāmpulku skaits ir ievērojami zemāks nekā lielākai daļai Eiropas valstu³. To no vienas puses var skaidrot ar kultūras un sabiedrības paradumu atšķirībām lietot mazo atgremotāju izcelsmes pārtikas produktus uzturā, bet no otras puses ar saimniekošanas/ mazo atgremotāju turēšanas kā uzņēmējdarbības rentabilitāti, kas pēdējos gados kļuvusi izaicinoša, pieaugot dažādu resursu (t.sk., degvielas, elektrības, barības saražošanas) un citām izmaksām.

DzVV aitu un kazu ganāmpulkos būtu jāuzlabo dzīvnieku veselība un labturība, tādējādi veicinot saražotās produkcijas kvalitāti un kvantitāti, sekmējot saimniecības rentabilitāti. Šādu vizīšu realizācija veicinātu dzīvnieku turētāju izpratni par mazo atgremotāju turēšanas un labturības jautājumiem, par biodrošības nozīmi, ieviešanu un uzlabošanu saimniecībās, tādējādi vairāk preventējot, kontrolējot un ierobežojot infekcijas slimību izplatību, piemēram, aitu nagu puvi, kazeozo limfadenītu, mikoplazmozi, paratuberkulozi, Medi Visna, Kazu artrīta encefalīta vīrus un citas. DzVV analizējot un koriģējot dzīvnieku turēšanas, ēdināšanas un citus menedžmenta jautājumus, tajā skaitā, vakcinācijas programmas, ļautu samazināt *E. coli*, *Clostridium spp*, *Pastarella*, *Listeria*, mastītu ierosinātāju un citu bakteriālo ierosinātāju rādītos ekonomiskos zaudējumus. Liela nozīme mazo atgremotāju veselības nodrošināšanā ir ektoparazītu un endoparazītu invāziju pareizai kontrolei un parazītu rezistences pret antihelmintiskajiem līdzekļiem noskaidrošanai. Pilnvērtīgas dzīvnieku veselības vizītes sekmētu infekcijas slimību, parazitāro invāziju, kā arī iekšķīgo slimību problēmu samazināšanos ganāmpulkos, tajā skaitā, zāļu (antibiotiku, pretparazitāro) līdzekļu izmantošanu ārstēšanā. DzVV novērstu arī citas ar labturību saistītās problēmas - neapmierinošus atražošanas un jēru audzēšanas rezultātus, kas rada saimnieciskos un ekonomiskos zaudējumus. DzVV pakalpojums, veicinot efektīvāku saimniecības darbību, uzlabotu saražotās aitu produkcijas (vilnas un jēru gaļas) kvalitāti, un sekmētu ekonomiskās konkurētspējas paaugstināšanos.

Aitkopības un kazkopības nozare Latvijā ir salīdzinoši maza, līdz ar to paredzot dzīvnieku veselības vizītes, ir jārod mehānisms, lai finansiāli nepārslogotu lauksaimnieku, bet veicinātu resursu izmantošanu, celtu saimniecības veikt spēju, vienlaikus izpildot ES likumdošanā noteikto. Jāņem vērā, arī mazo atgremotāju, kā ekonomiskās vienības zemāku vērtību, lai nodrošinātu saimniecības rentabilitāti un veiktu salīdzinoši lielākas investīcijas. Piemēram: nelielās vai vidēja lieluma saimniecībās var nebūt aprīkojuma dzīvnieku svēršanai - kvalitatīvas dzīvnieku manipulēšanas/fiksēšanas sistēmas un elektroniski profesionāli mazo atgremotāju svāri, jo izmaksas šādos ganāmpulkos ir liela investīcija, ko saimniecība nevar atļauties.

Pielikumā apskatāmās, sagatavotās aitu un kazu ganāmpulku DzVV vadlīnijas ir apspriestas ar veterinārārstiem, kas apkalpo aitu un kazu ganāmpulkus. Nākošajā periodā būtu nepieciešams ar vadlīnijām iepazīstināt un apspriest arī aitu un kazu audzētāju asociācijās.

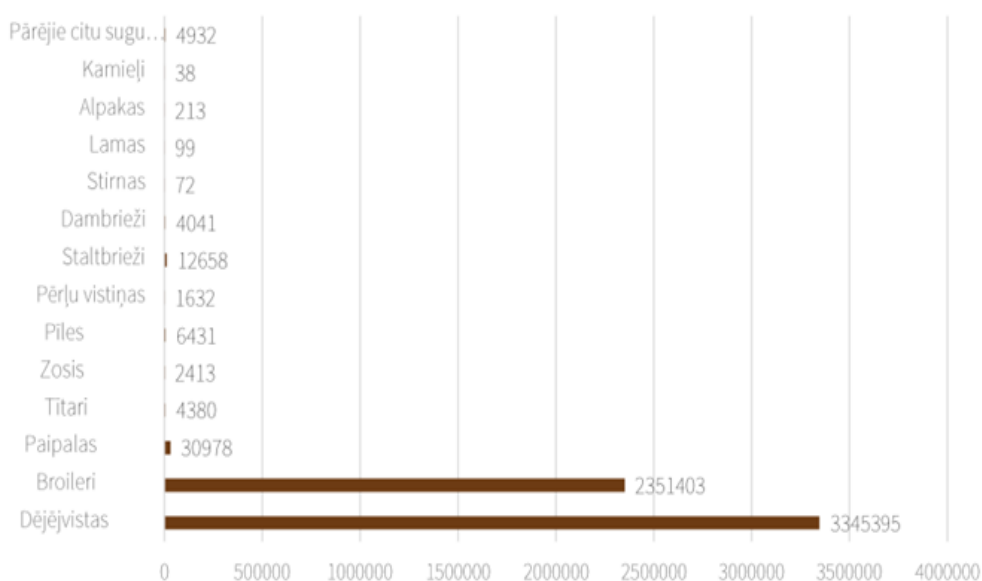
3.4. Dējējvistu un broileru audzēšanas raksturojums Latvijā

Pēc LDC datiem Latvijā kopējais reģistrēto dējējvistu skaits 2022. gadā bijis 3345395 un reģistrēto broileru skaits - 2351403. Pēdējo gadu laikā reģistrēto dējējvistu un broileru skaits nav būtiski mainījies. Datus par reģistrēto dējējvistu un broileru skaitu skatīt zemāk (3.4.1. tabulā).

Tabula Nr. 3.4.1.

Dējējvistu un broileru skaits Latvijā 2022.gadā

Citu sugu dzīvnieku sadalījums pa sugām 2022. gadā.

Pēc Eurostat datiem par saražoto olu skaitu Eiropā (3.4.2. tabula.), var secināt, ka Latvijā saražoto pārtikas olu skaits ir nozīmīgs. Latvijā tiek saražotas 2x mazāks olu skaits nekā Francijā, Spānijā un Vācijā, kurās tiek saražotas visvairāk pārtikas olas Eiropas Savienībā. Latvijā 2021. gadā 759 miljonu olu tika iegūtas ganāmpulkos, kuru izmērs pārsniedz 5000 dējējvistu, 7 miljoni olu iegūtas ganāmpulkos ar 351-5000 dējējvistām un 1 miljons olu ganāmpulkos, kas mazāki par 350 dējējvistām.

3.4.2. tabula

Saražoto pārtikas olu skaits Eiropā (miljonos,2021)³

	Ganāpulki ar			Kopā
	>= 5000	351- 5000	<=350	
	dējējvistām			
Francija	15 000	:	700	15 700
Spānija	13 165	176	:	13 341
Vācija	12 615	:	321	12 936
Polija	8 028	195	1 047	9 270
Rumānija	2 634	27	2 778	5 439
Portugāle	1 803	3	:	1 806
Čehija	1 702	:	:	1 702
Beļģija	1 604	11	3	1 618
Ungārija	1 335	50	147	1 532
Bulgārija	1 009	12	3	1 024
Īrija	977	39	5	1 020
Lietuva	849	3	:	852
Latvija	759	7	1	766
Slovākija	682	5	:	687
Horvātija	487	11	181	679
Slovēnija	230	29	82	340

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/>

Igaunija	144	:	:	144
Kipra	131	20	:	151
Malta	96	:	:	96
Luksemburga	22	10	3	35
Serbija	886	90	648	1 624
Turcija	18 846	:	452	19 298

Analizējot datus par dažādām dējējvistu turēšanas sistēmām ES dalībvalstīs var secināt, ka lielākoties dējējvistas tiek turētas sprostos (44,9%). Latvijā 2021.gadā no vairāk nekā 3,5 miljoniem reģistrēto dējējvistu 69,3% ir turēti sprostos, 27,5% - turēti kūtī, 3%- brīvā turēšanā, un tikai 0,2% bioloģiskajās turēšanas sistēmās. 2021. gadā ES dalībvalstī ir reģistrētas 375995806 dējējvistas, no kurām tikai 0,9% ir reģistrētas Latvijā.

Mājputnu gaļa ir otra visvairāk ražotā un patērētā gaļa Eiropas Savienībā aiz cūkgaļas. Paredzams, ka gaļas patēriņš pasaulē turpinās pieaugt (+1,1% gadā), pateicoties iedzīvotāju skaita pieaugumam un ekonomikas izaugsmei jaunattīstības valstīs. Kā arī ES un EEZ valstīs katru gadu ir vērojams pieprasījuma pieaugums pēc alternatīvos apstākļos audzētas putnu gaļas. ES bioloģiskās mājputnu gaļas ražošanas apjoms palielinājās par 13,5 % gadā laikā no 2013. līdz 2016. gadam.

Latvijā no 2018.-2022. gadam ir pieaudzis iegūtais un saražotais putnu gaļas daudzums. 2018.gadā tika saražotas 33,9 tonnas putnu gaļas, bet 2022.gadā 38,4 tonnas (skatīt 3.4.3. tabulu). Turpretī ES visaugstākais saražotais putnu gaļas daudzums bija 2020. gadā pēc kura vērojams kritums – aptuveni 1,5% gadā. 3.4.3.tabulā var apskatīt arī liellopu, cūkgaļas un aitu, kazu gaļas ražošanas dinamiku 2018.-2022. gada laika periodā, kas tomēr visām sugām nedaudz ir samazinājusies.

3.4.3. tabula

Gaļas ražošana un iegūtā gaļa kautuvēs (kautsvarā, tūkst. tonnu) 2018.-2022.gadam Latvijā

	Saražotā gaļa, tūkst. t					Iegūtā gaļa kautuvēs, tūkst. t				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Gaļa, tūkst. t	91,3	94,0	91,9	93,4	94,2	86,1	88,7	85,4	85,8	87,7
...liellopu un teļu gaļa, tūkst. t	17,5	16,2	16,0	17,0	15,9	15,9	14,8	14,5	15,5	14,5
...cūkgaļa, tūkst. t	38,9	40,7	37,3	37,8	38,7	36,5	38,5	35,1	34,6	36,0
...aitu un kazu gaļa, tūkst. t	1,0	1,0	1,0	0,8	0,9	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5
...putnu gaļa, tūkst. t	33,9	36,0	37,5	37,6	38,4	33,2	34,9	35,2	35,1	36,6
...pārējā gaļa, tūkst. t	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2

Dējējvistu un broileru nozare Latvijā ir stabila ar ievērojamu ikgadēju kāpumu reģistrēto putnu skaitā, saražotās gaļas daudzumā un iegūto pārtikas olu skaitā. Lai turpinātu

putnkopības attīstību, Latvijā ir jārod mehānismi kā ieviest dzīvnieku veselības vizītes dažādu izmēru saimniecībās, izvērtējot to nepieciešamību atkarībā no dzīvnieku skaita, turēšanas mērķiem, un dažādiem saimniekošanas faktoriem.

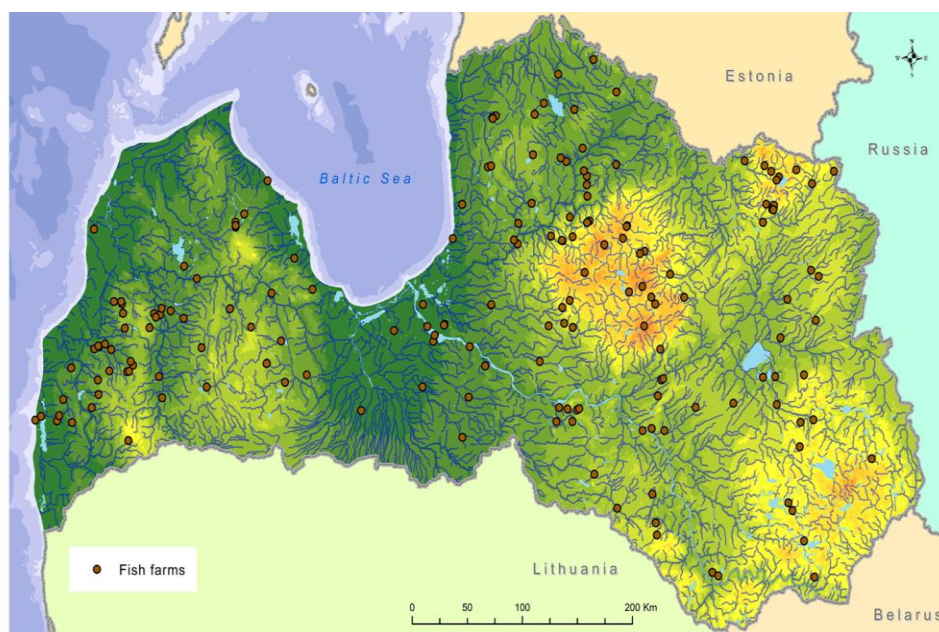
Pielikumā skatīt sagatavotās vadlīnijas broileru un dējējvistu ganāmpulka veselības vizīšu veikšanai. Tās nepieciešams pilnveidot un novērst riska faktorus, kas uzskaitīti 4.5.nodaļā.

3.5. Akvakultūras dzīvnieku audzēšana Latvijā

Akvakultūra ir ūdens organismu audzēšana vai kultivēšana iekšzemes un jūras ūdeņos, izmantojot metodes, kas paredzētas attiecīgo organismu produkcijas palielināšanai, pārsniedzot vides dabiskās spējas. Ūdens organismi paliek fiziskas vai juridiskas personas īpašumā visu audzēšanas un kultivēšanas laiku līdz pat iegūšanai, kā arī tās laikā (zm.gov.lv).

Eiropā akvakultūras attīstību lielā mērā kavē stingrie vides aizsardzības un labturības noteikumi, kā arī ļoti augstās gala produktu kvalitātes prasības. Daudzās ES valstīs zivju audzēšanu ierobežo akvakultūras uzņēmumiem nepieciešamo vietu un ūdens resursu trūkums. Latvijā netiek ierobežota audzētavu veidošana un attīstība, kā arī pieejamās zemes platības un ūdens ir pietiekamā daudzumā, lai paplašinātu akvakultūras darbību kā papildus lauksaimniecības nozari, vai attīstītu zivju audzēšanu kā vienīgo uzņēmējdarbības veidu.

Daudzās valstīs par akvakultūru uzskata tikai ūdens organismu audzēšanu izmantošanai pārtikā, taču Latvija pieder tām dažām valstīm, kuras arī zivju resursu atražošanu uzskata par akvakultūras nozares sastāvdaļu.

3.5.1. attēls. Latvijas zivju audzētavas (attēls sagatavots Institutā BIOR)

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) datiem 2022. gadā aktīvi darbojās 69 uzņēmumi, kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu to patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai.

Latvijā zivju audzēšanai tiek izmantoti dīķi un baseini, kuri tiek apgādāti ar ūdeni, izmantojot caurplūdes, uzkrāšanas vai recirkulācijas ūdensapgādes sistēmu. Atkarībā no audzēšanas veida un audzējamās akvakultūras dzīvnieku sugas (3.5.1. tabula), atšķiras iespējas noteikt zivju veselību, veterinārārsta vizītes laikā. Dīķsaimniecībās zivju veselību var novērtēt zivju nozvejas laikā, bet baseinos jebkurā laikā.

Latvijā tiek audzētas vairāk nekā 10 zivju sugas. Cilvēka darbības radīto zaudējumu kompensācijai, jeb resursu atražošanai: lasis, taimiņš, nēģis, vimba, un citas. Savukārt kā preču zivis (pārtikai) tiek audzētas: karpa, karūsa, līnis, forele, līdaka, sams, vairāku sugu stores, u.c..

3.5.1. tabula.

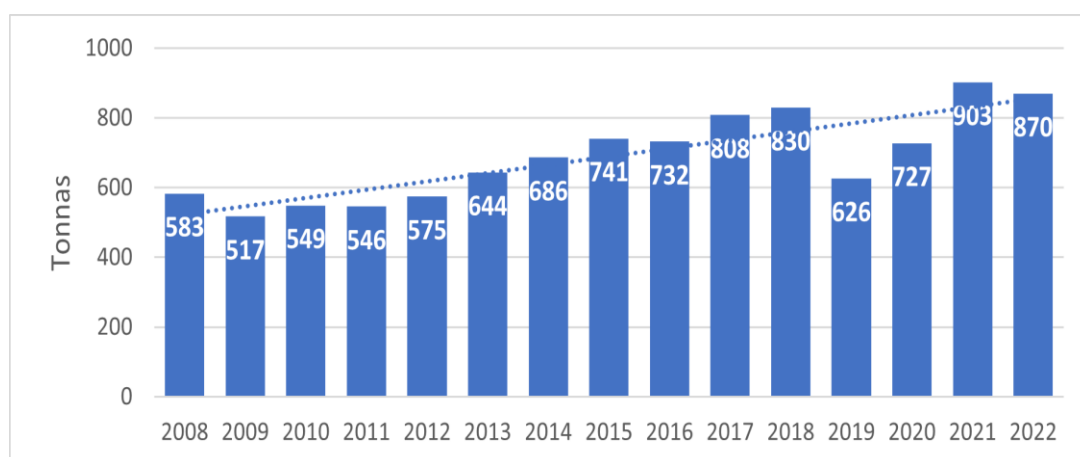
Latvijā izmantotās zivju audzēšanas sistēmas

Zivju suga	Audzēšanas sistēma		
	Dīķi	Caurplūdes baseini	Recirkulācijas baseini
Karpa	X	-	-
Karūsa	X	-	-
Forele	X	X	X
Līnis	X	-	-
Līdaka	X	-	-
Āfrikas sams	-	-	x
Stores (besters, krievu store, Sibīrijas store, sterlete. u.c.)	X	X	x
Lasis	X	X	-

Taimiņš	X	X	-
Vimba	X	-	-
Zandarts	X	X	x

Katrai no minētajām sugām ir nepieciešami sugai specifiski audzēšanas, kopšanas apstākļi, specifiska barība. Līdz ar to vadlīnijas tika izstrādātas tikai divām – populārākajām preču zivju sugām: karpā un lašveidīgās (galvenokārt forele).

Akvakultūras nozares ražošanas apjomi Latvijā nav lieli. (3.5.2. attēls)

3.5.2. attēls. **Realizētās akvakultūras produkcijas apjoms 2008. – 2022. gadā, tonnas** (Avots: CSP, attēls publicēts: <https://www.zm.gov.lv/lv/akvakulturas-produkcijas-razosana>)

3.5.4. tabula

Akvakultūras produkcijas apjoms (vietējā un ārvalstu tirgū realizētās zivis) (Avots: CSP, attēls publicēts: <https://www.zm.gov.lv/lv/akvakulturas-produkcijas-razosana>)

Akva kultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām, t	karpā un karūsa	līnis	forele	līdaka	līdore	sams	pārējās zivju sugas un vēži	kopā
2021. gadā realizētas	69,4	3,1	1,9	3,0	5,4	9,5	10,2	102,5

2022. gadā realizētas	20,5	3,9	7,9	1,2	5,8	8,0	12,5	69,8
--------------------------	------	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

Galvenās audzējamās preču zivju sugas ir karpas (arī karūsas) un foreles (3.5.4.tabula). Akvakultūras dzīvnieku veselības vizītes būtu lietderīgi ieviest audzētavās, kur produkcijas apjoms ir nepamatoti vai nezināmu apstākļu dēļ ļoti zems, kā arī tajās saimniecībās, kurās ir salīdzinoši liela mazuļu vai nobarojamo zivju mirstība. Veselības vizītes būtu lietderīgas arī saimniecībās, kurās konstatēta kāda grūti kontrolējama infekcijas vai invāzijas slimība, kuras izskaušanai nepieciešamas papildus rīcības. Zivsaimniecības nozare nav labi pelnoša, ieņēmumi nav lieli, visbiežāk tā ir kā papildus nozare. Jārēķinās, ka jebkura vizīte patērē uzņēmēja darba laiku, un rada papildus izmaksas, līdz ar to veselības vizītes ieguvumam jābūt lielākam par radītajiem zaudējumiem un to spēj izvērtēt veterinārārsts sadarbībā ar akvakultūras uzņēmuma īpašnieku.

4. ZM zinātniskā projekta uzdevumi, to izpilde

4.1. Sagatavot vienotas dzīvnieku veselības apmeklējumu vadlīnijas praktizējošu veterinārārstu apmeklējumiem sauszemes dzīvnieku un akvakultūras turēšanas objektos

Projekta ietvaros ir sagatavotas visām dzīvnieku sugām kopīgās DzVV vadlīnijas (kopīgie vizītes realizācijas principi un metodika), un tām sekojošas atsevišķu dzīvnieku sugu vadlīnijas, kurās atzīmētas būtiskās, sugai specifiskās DzVV atšķirības. Vadlīniju izstrāde veikta, pamatojoties uz specializēto Ganāmpulku veselības profesionālo literatūru (skatīt atsauces uz literatūras avotiem vadlīnijās), gan ganāmpulku veselības profesionāļu, ES Diplomātu ganāmpulka veselība - Ljēžas universitātes profesora Hugue Goyot (Beļģija) un Bernes universitātes profesores Mišelas Bodmeres (Šveice) lekcijām LBTU VMF, uz Tartu Veterinārmedicīnas fakultātē, dažādos profesionālajos semināros gūtajām zināšanām par ganāmpulku veselības vizīšu metodiski pareizu organizēšanu, un, pēdējos mēnešos, arī par FVE nostādni DzVV ieviešanā ES valstīs, par rezultatīva pakalpojuma sniegšanas principiem, riskiem un nosacījumiem.

Īss kopsavilkums par vadlīnijām jeb metodiskajiem ieteikumiem DzVV organizēšanā, veidlapas jautājumu saraksta veidošanā un rezultātu sasniegšanā. Pirmajā jeb audita DzVV paredzēts identificēt ganāmpulka veselības (primāri pārnēsājamās slimības, ieskaitot, valsts uzraudzībā neesošās infekcijas) un ražotās dzīvnieku izcelsmes produkcijas kvalitātes un kvantitātes problēmas, analizēt problēmu cēloņus vai riskus, apspriest ar ganāmpulka īpašnieku un speciālistiem problēmu novēršanas pasākumus, to īstenošanas iespējas un sagatavot DzVV atskaiti, kurā ietilpst rakstisks problēmas novēršanas plāns (infekcijas slimību gadījumā - arī vakcinācijas plāns). Plāna realizāciju jākontrolē atkārtotās DzVV, līdz rezultatīvai problēmas novēršanai vai slimības ierobežošanai. Vizītes atskaitē jābūt fiksētiem plānā paredzēto uzdevumu izpildes rezultātiem, veselības un produktivitātes indikatoru uzlabojumiem. DzVV var būt iekļauti arī regulārie ganāmpulkos veicamie veterinārie pakalpojumi, piemēram, grūsnības noteikšana, jaunu saslimšanu diagnostiska, asins paraugu noņemšana slimību laboratoriskajai diagnostikai. Lai sasniegtu veselības vai produktivitātes problēmu rezultatīvu atrisinājumu, samazinātu ārstēšanai nepieciešamo zāļu, īpaši antibiotiku (AB), izmantošanu, un turpmāk veselību uzturētu laba snieguma līmenī, ir nepieciešams noslēgt DzVV pakalpojuma līgumu starp sertificētu veterinārārstu un ganāmpulku īpašnieku par DzVV veikšanu regulāri, ilgstošā laika periodā.

Dzīvnieku veselības vizītes vadlīniju pilnu tekstu skatīt pielikumā.

4.2. Apkopot un izvērtēt dažādus riska faktorus, kurus nepieciešams ņemt vērā, lai definētu optimālo dzīvniekveselības apmeklējumu skaitu dažādos dzīvnieku turēšanas objektos

Dažādu dzīvnieku ganāmpulkos riska faktori ir noteikti, pamatojoties uz "Veterinārmedicīnas likumā" teiktā par pārnēsājamo slimību profilaksi un ierobežošanu, arī uz Latvijā atzītu, pieredzes bagātu lauksaimniecības dzīvnieku ārstu ieteikumiem, kā arī tiekoties sapulcēs ar LVB veterinārārstiem un pētījumā iekļauto dzīvnieku sugu audzētāju asociāciju

biedriem. Riska faktori ir nosaukti sagatavotajās vadlīnijās, primāri nosauktie riski saistās ar pārnēsājamo slimību neielaišanu (biodrošību) ganāmpulkos, to pazīmju nekavējošu diagnostiku ganāmpulkos (lai sekotu atbilstoša, efektīga rīcība slimību ierobežošanā), un tad seko pārējo veselības problēmu savlaicīgas identificēšanas nepieciešamība, lai uzlabotu kopējo ganāmpulka veselības stāvokli, mazinātu AB pielietojumu, un palielinātu kopējo produkcijas ražošanas efektivitāti un kvalitāti.

DzVV apmeklējumu skaits **govju ganāmpulkos** atkarīgs, pirmkārt, no riska faktoru esamības ganāmpulkā, un otrkārt, no ganāmpulku apkalpojošā veterinārārsta norādēm konkrētam ganāmpulkam, izejot no ganāmpulku lieluma un risināmo problēmu specifikas. Pēc LVB Lauksaimniecības dzīvnieku ārstu sekcijas sapulces 67 dalībnieku teiktā, mazajos ganāmpulkos (kur pārsvarā strādā vienas ģimenes locekļi), apmēram 50 slaucamo govju ganāmpulkos, kur veterinārārsts ir apmierināts ar dzīvnieku labturības apstākļiem, nepieciešamais DzVV skaits ganāmpulkā varētu būt 1-2 reizes gadā. Taču lielākos ganāmpulkos (sākot no aptuveni 100 govīm), kur ražošanas procesos parasti ir piesaistīti algoti darbinieki - speciālisti, slaucējas, u.c., īpaši, ja tur ir atsevišķas labturības kļūdas, kas noved pie dzīvnieku saslimšanas, kuru ārstēšanā ir jāpielieto zāles (īpaši recepšu zāles), tad DzVV minimālais biežums ganāmpulkos jābūt vienu reizi mēnesī. Retākas DzVV varētu būt pieļaujamas tikai atsevišķos gadījumos, kur augstas kvalifikācijas ganāmpulka veselības problēmu jautājumos, aktīvi praktizējošais sertificētais veterinārārsts ir izveidojis efektīvu, labu veselības stāvokli uzturošu veselības menedžmenta programmu ganāmpulkā. Šādā ganāmpulkā ir augsti ražošanas kvalitātes rādītāji un darbojas veterinārārsta vadībā izstrādātas biodrošības un HACCP sistēmas dzīvnieku veselības uzturēšanai, jābūt atbildīgai zāļu pielietojumam dzīvniekiem u.c. sistemātiskai ražošanas procesu kvalitātes kontrolei.

Specifiskie riski un vizīšu veikšanas biežuma nosacījumi **aitu, kazu, cūku ganāmpulkos** ir veidoti, sadarbojoties ar nozarē strādājošiem, sertificētiem veterinārārstiem, apspriesti ar nozares speciālistiem, cūku un putnu audzētāju asociācijas biedriem. Šie riski un vizīšu veikšanas nosacījumi ir atspoguļoti attiecīgo dzīvnieku sugu DzVV vadlīnijās.

Mājputnu ganāmpulkos galvenie dzīvnieku veselību un produktivitāti negatīvi ietekmējošie faktori, saistīti ar biodrošības, labturības prasību neievērošanu, infekcijas, invāzijas slimību izplatību ganāmpulkā vai starp ganāmpulkiem, novēlotu slimību diagnostikas procesu, nelietderīgu resursu un enerģijas patēriņu un nepamatotu medikamentu lietošanu. Nozares speciālisti papildus uzsvēruši papildus riskus DzVV veikšanai putnkopības saimniecībās: sadarbības trūkums ar praktizējošiem veterinārārstiem, neregistrētu dzīvnieku pārvietošanu starp ganāmpulkiem un ganāmpulka veselības plāna neesamību daudzos punktopības ganāmpulkos. Nozīmīgs faktors DzVV sniegšanai tiek minēts putnkopībā nodarbināto personu zināšanu trūkums labturības un biodrošības jautājumos.

Lielākā daļa mājputnu pārnēsājamo slimību tiek pārnestas horizontāli no viena inficētā putna uz otru vai caur dažādiem vektoriem vai cilvēkiem. Patogēnu iekļūšanas ceļi saimniecībā var būt ļoti dažādi, kā arī tiem ir atšķirīgs riska līmenis. Izstrādājot saimniecības biodrošības plānu, svarīgi sākotnēji pievērst vairāk uzmanības augsta riska iekļūšanas ceļiem un secīgi virzīties uz zemāka riska patogēnu iekļūšanas veidiem. Protams, svarīgi apzināties nozīmīgākos patogēnus, izprast to etioloģiju, epidemioloģiju un transmisiju. Galvenie patogēnu iekļūšanas ceļi saimniecībā (zems risks -> augsts risks) ir atšķirīgi katram ganāmpulkam.

Ikdienas biodrošības procedūru izstrāde un praktizēšana kā labākās pārvaldības prakse mājputnu fermās samazinās tādu infekcijas slimību kā putnu gripas, Ņūkāsas slimības, salmonellozes, kā arī daudzu citu infekcijas slimību izplatīšanās iespējamību. Biodrošības pasākumi putnkopības uzņēmumos ir variabli, un tie bieži ir atkarīgi no novietnes lieluma, putnu sugas u.c. faktoriem, kā arī to efektīvai ieviešanai ir nepieciešamam putnu audzētāju un kopēju izglītošana biodrošības, infekcijas un invāzijas slimību jautājumos. Jāņem vērā arī tas, ka jo lielāks putnu skaits un blīvums ganāmpulkā, jo lielāks ir infekciju spiediens kā rezultātā palielinās endēmisku un epidēmisku slimību risks ar būtiskām ekonomiskām sekām.

Labturība ir labas pārvaldības prakse, kas veicina putnu veselību, labturību un aizsardzības galvenos pamatprincipus. Būtiska ir ganāmpulka veselības plāna izstrāde katrā ganāmpulkā. To jāizstrādā specifiski konkrētajam ganāmpulkam. Profilaktiskos nolūkos antimikrobiālo līdzekļu lietošana ir aizliegta. Antibiotikas drīkst lietot gadījumos, ja dzīvniekam diagnosticēta primāra vai sekundāra bakteriāla infekcija, kā arī veikti nepieciešamie laboratoriskie izmeklējumi diagnozes apstiprināšanai. Lai mazinātu medikamentu lietošanas nepieciešamību un antimikrobiālo rezistenci, dzīvniekiem jānodrošina higiēnas prasībām atbilstoša turēšana un kopšana, tie atbilstoši izmantošanas veidam pareizi jābaro ar sabalansētu barības devu. Pārtikā izmantojamā produkcija jāiegūst no veselīgiem dzīvniekiem.

Lai iegūtu kvalitatīvu un drošu pārtikas produktu, pats svarīgākais ir to iegūt no veselīgiem vai no infekcijas slimībām brīviem putniem.

Zivju labturību ietekmējošie riska faktori: Kā būtiskākais riska faktors ir zināšanu trūkums. Lielākoties Latvijā strādājošie zivkopji ir ieguvuši izglītību pagājušā gadsimta vidū vai līdz 80-to gadu beigām. Zivkopji, ir izstrādājuši savai audzētavai labāko zivju audzēšanas pieeju, taču bieži iztrūkst zināšanas par slimībām, to jaunākajām ārstēšanas un apkarošanas metodēm, līdz ar to katras jaunas slimības parādīšanās saimniecībā izsauc stresu ne tikai zivīm, bet arī saimniekam.

Zivju slimības var radīt nopietnas saimnieciskas un ekoloģiskas problēmas. Slimības rada ne tikai tiešus zaudējumus (zivju bojāeja, medikamentu izmaksas), bet arī netiešos zaudējumus: slimām zivīm ir lēnāks svara pieaugums (neiegūtā peļņa), slimās zivis un medikamenti var piesārņot ūdenstilpes, kurās novada audzētavas notekūdeņus (vides piesārņojums, kas ietekmē citas nozares).

Dažādas bakteriālas dabas slimības (miksobakteriozes, aeronomoze un furunkulozes) uzliesmo galvenokārt foreļu un citu zivju intensīvās audzēšanas saimniecībās. Lielais zivju turēšanas blīvums izsauc veicina parazitāro slimību izplatīšanos. Retāk diagnosticētas vīrusu izraisītās slimības.

Šobrīd zivju audzētājiem ir pieejamas bezmaksas konsultācijas Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta BIOR, Akvakultūras pētniecības un inovāciju infrastruktūras centrā. Centrs katru gadu rīko bezmaksas izglītojošas lekcijas par akvakultūras nozarei aktuālām tēmām. Izglītību var iegūt arī Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitātes (LBTU) Mūžizglītības centra profesionālās pilnveides programmā “Akvakultūra”(maksas programma), kura tiek organizēta reizi 2-4 gados pēc pieprasījuma (kad ir pieteicies pietiekams interesentu skaits).

Zivju audzētavu DzVV pakalpojuma sniegšanas biežumam nav noteikti limiti. To veikšanas biežumu nosaka pakalpojuma sniedzējs - zivju slimībās specializējies un zivju audzēšanas menedžmentu pārzinošs, sertificēts veterinārārsts. Vizīšu biežumu nosaka atkarībā no riska faktoru esamības zivju audzētavā, no veicamajiem plānveida pasākumiem un jaunu slimību diagnosticēšanas nepieciešamības.

4.3. Sagatavot sarakstu ar dzīvnieku turēšanas objektiem, kurus būtu nepieciešams iekļaut to objektu sarakstā, kuros, atkarībā no radītajiem riska faktoriem, ir obligāti jānodrošina dzīvnieku veselības apmeklējumi

Saskaņā ar ES Regulas 2016/429 25. panta 1. punktu, veselības vizītes jāveic tajos gadījumos, kad konkrētā objekta radīto risku dēļ tas ir atbilstīgi.

LR veterinārmedicīnas likums nosaka, ka praktizējošam veterinārārstam ir pienākums nekavējoties ziņot Pārtikas un veterinārā dienesta attiecīgās teritoriālās struktūrvienības vadītājam par valsts uzraudzībā esošo dzīvnieku infekcijas slimību uzliesmojumiem vai aizdomām par tiem, un rīkoties saskaņā ar dzīvnieku infekcijas slimību apkarošanas programmām līdz turpmākajiem valsts vecākā inspektora veterinārajā jomā rīkojumiem.

Ārpuskārtas vai obligātās DzVV, pēc projekta dalībnieku domām, ir nepieciešams veikt pārņēsājamo slimību apdraudējuma laikā visos objektos, kuros atrodas attiecīgās slimības apdraudētās sugas dzīvnieki, arī tur, kur netiek veiktas regulāras DzVV vizītes, jo tie apdraud lielākus produktīvo dzīvnieku, arī mājputnu ganāmpulkus. Parasti tie ir mazie dzīvnieku ganāmpulki, nekomerciālās saimniecības, kas ražo produkciju tikai ģimenes patēriņam, vai kas tur dzīvniekus zemes platību apganīšanai. Tomēr, lai ieviestu obligātās DzVV ir nepieciešami sagatavošanās darbi, lai neradītu negatīvu ietekmi, piemēram, putnkopības sektorā obligātās DzVV var veicināt putnkopjus neregistrēt ganāmpulku vai izņemt tos no reģistra, lai izvairītos no obligātām maksas DzVV.

Pēc vairāku LVB Lauksaimniecības veterinārārstu sapulces dalībnieku domām, DzVV vajadzētu obligāti ieviest visos produktīvo dzīvnieku ganāmpulkos, kuros regulāri nepieciešams dzīvniekus ārstēt ar recepšu zālēm. Tomēr LVB sapulcē (un citās pārrunās ar individuāliem veterinārārstiem) vairākums veterinārārstu atzina, ka vismaz ieviešanas pirmajos gados, DzVV jārealizē uz brīvprātības principiem visu sugu dzīvnieku ganāmpulkos, t.i., uz savstarpēju uzticēšanos un sadarbību starp veterinārārstu un ganāmpulka īpašnieku.

Par zivju audzētavām: saskaņā ar CSP datiem, 2022. gadā ekonomiski aktīvi bija tikai 69 uzņēmumi. Taču nav publiski pieejama informācija par minētajiem uzņēmumiem, līdz ar to arī nav iespējas norādīt, kuriem uzņēmumiem būtu vēlamas šādas veselības vizītes. Tā kā veselības vizītes plānos veikt audzētavu apkalpojošajam sertificētajam veterinārārstam, tad tas varētu būt veterinārārsta kompetencē izvērtēt katrai zivju audzētavai nepieciešamo vizīšu skaitu, kā arī atkarībā no audzēšanas apstākļiem, pieejamās informācijas, ko sniedz zivkopis vai akvakultūras uzņēmuma īpašnieks, tikai apkalpojošais veterinārārsts var dot rekomendācijas zivju veselības stāvokļa uzlabošanai.

Izvērtējot PVD reģistru "Atzīto akvakultūras dzīvnieku audzēšanas uzņēmumi" LURSOFT datu bāzi un zivju audzētavas īpašnieku (zivkopju) un apkalpojošo veterinārārstu viedokli, uzskatu, ka šādas veselības vizītes nav ieviešamas kā obligāts pasākums.

Akvakultūras nozares speciālisti jau šobrīd sadarbojas ar veterinārārstiem, lai nodrošinātu dzīvnieku veselību un labturību. Brīvprātīgas veselības vizītes veicinātu sadarbību un abpusēju uzticību. Obligātas vizītes var prasīt daudz resursu un finansiālu slogu, kas var radīt papildu izmaksas gan zivju audzētavas īpašniekiem, gan apkalpojošajiem veterinārārstiem. Brīvprātīga pieeja ļauj resursus izlietot efektīvāk un koncentrēties uz vissvarīgākajiem uzdevumiem. Brīvprātīgas vizītes ļauj uzņēmumu īpašniekiem labāk izprast un izglītoties par dzīvnieku veselības jautājumiem. Tas veicina pašu uzņēmumu aktīvu līdzdalību un izpratni par veselības uzraudzības procesu.

Mūsu ieteikums, ka akvakultūras DzVV veicamas uz brīvprātības principa, savstarpēji vienojoties veterinārārstam un zivju audzētavas īpašniekam un /vai zivkopjiem.

4.4. Izstrādāt dzīvnieku veselības apmeklējumu veidlapu.

Veidlapa sākotnēji tika izveidota Excel datorprogrammā, kurā ievietoti jau iepriekš sagatavoti govju ganāmpulku pirmās jeb audita DzVV veikšanai nepieciešamie jautājumi, kuri tie tika sagrupēti: 1) ganāmpulka reģistrācijas un vispārējo veselības problēmas identificējošie rādītāji (indikatori); nepieciešamo veselības, ražotās produkcijas kvalitātes un ēdināšanas kvalitāti raksturojošo dokumentu apskates rezultāti; 2) novērtējamie rādītāji novietnēs un apkārtnē: biodrošības un labturības apstākļi, dzīvnieku vispārējais veselības stāvoklis, slimo dzīvnieku saslimšanas savlaicīga diagnostika, un slimo dzīvnieku savlaicīga ārstēšana. Veidlapas datiem jābūt pārskatāmiem un pietiekoši detalizētiem, lai, izejot no veidlapā fiksētajiem DzVV rezultātiem, varētu identificēt ganāmpulka veselības problēmas un to cēloņus.

Pēc šī principa projekta pētnieces sagatavoja arī cūku, aitu/kazu, vistu (broileru un dējējvistu) un zivsaimniecību labturības, veselības un ražošanas analīzei nepieciešamo jautājumu sarakstu. Vairākiem katras sugas ganāmpulkus apkalpojošajiem veterinārārstiem tika iedotas aizpildīšanai ganāmpulkos, pēc tam saņemtas atsauksmes, ierosinājumi veidlapas satura uzlabošanai.

Pēc praktizējošo veterinārārstu ierosinājumu saņemšanas, veidlapas tika uzlabotas – papildus, kā primāros, ganāmpulkā vispirms novērtējamus jautājumus, ieliekot biodrošības, pārnēsājamo slimības draudu faktoru novērtēšanas jautājumus, un zāļu (īpaši AB) pielietošanas ganāmpulkā analīzes jautājumus. Visi pārējie jautājumi tika saglabāti jautājumu anketā līdzšinējie – kas uzrāda ganāmpulka problēmas un to cēloņus (ieskaitot labturības problēmas).

Veidlapas jautājumu saraksts, un katra individuāla ganāmpulka DzVV veidlapas jautājumu saraksta veidošanas principi, to izvēles pamatojums, ir iekļauts katras sugas dzīvnieku DzVV vadlīnijās.

Nākošajā gadā vēlamies turpināt - veidot katras dzīvnieku sugas ganāmpulkiem katrai no biežāk sastopamajām veselības problēmām atbilstošu veidlapu - jautājumu sarakstu.

4.5. Ieviest pilotprojektu, lai izvērtētu sagatavoto vadlīniju efektivitāti.

DzVV vadlīniju ieviešana notiks pakāpeniski, vairāku gadu laikā. Lai ātrāk un sekmīgāk valstī tas notiktu, ir nepieciešams: 1) organizēt veterinārārstu tālākizglītības kursus

DzVV realizēšanai, šo problēmu novēršanai un veterinārārstu sertifikācijai; 2) DzVV mērķu, uzdevumus un sasniedzamos rezultātus popularizēt dzīvnieku ganāmpulku īpašniekiem - masu medijos, nozares periodikā un organizācijās, profesionālajos semināros; 3) izveidot Valsts subsidēšanas vai DzVV pakalpojuma samaksas kompensācijas sistēmu, jo tas ir maksas veterinārais pakalpojums, kas prasa veterinārārstu augstas profesionālās zināšanas, prasmes, kompetenci un vairākas intensīva darba stundas, arī sagatavošanos vizītei un rezultātu apkopošanu atskaites ziņojumā; 4) ganāmpulku īpašniekus un citus lopkopības speciālistus informēt par DzVV būtību, mērķiem un ieguvumiem - šajā veterinārajā pakalpojumā sasniedzamajiem rezultātiem.

LVB Lauksaimniecības dzīvnieku ārstu sekcijas sanāksmē (67 dalībnieki), par vienu no iespējamiem šķēršļiem DzVV objektīvu rezultātu sasniegšanā ganāmpulkos, minēja antibiotiku (AB) pārdošanas “pa tiešo” aktualitāti: no zāļu izplatītājiem firmām (receptes izraksta firmu sertificētie veterinārārsti) - ganāmpulka īpašniekiem, nekonsultējoties ar ganāmpulkus apkalpojošajiem, praktizējošajiem veterinārārstiem. Zāļu izplatītāju marketinga uzlabošanas nolūkos zemniekiem, tiek izmantoti vēl citi pārdošanas paņēmieni, un rezultātā - par ganāmpulkā iegādātajām un lietotajām zālēm, daudzos ganāmpulkos pacientus ārstējošajiem veterinārārstiem ir tikai daļēji pareiza informācija. Otrs ganāmpulku īpašniekiem izdevīgs, nekontrolēts AB (un citu zāļu) iegādes “avots” saistās ar zāļu iepirkšanu Lietuvā, kur tās ir lētākas, kā Latvijā. Bieži šie ganāmpulku īpašnieki paši ārstē savus dzīvniekus, balstoties uz senu informāciju, t.i., agrāk (no iepriekšējā apkalpojošā veterinārārsta) saņemtām instrukcijām par līdzīgu saslimšanu ārstēšanu. Šādos ganāmpulkos veterinārārsti tiek izsaukti uz ganāmpulku reti – uz individuālu pacientu ārstēšanu un kad saimnieku iegādātās zāles (AB) vairs nestrādā. Visi iepriekš minētie apstākļi kavē atbildīgu, kontrolētu AB lietošanu produktīvajiem dzīvniekiem, un palielina AB rezistences veidošanās risku ganāmpulkos. Līdz ar to, veterinārārsti LVB sanāksmē brīdināja par tādu iespēju, ka PVD elektroniskajā zāļu uzskaites sistēmā, kas drīzumā sāks darboties, vairākos ganāmpulkos varētu neparādīties patiesais AB izlietotais apjoms. Veterinārārsti uzskata, ka ganāmpulku īpašniekiem AB vajadzētu iegādāties tikai ar viņu ganāmpulkus apkalpojošo veterinārārstu izrakstītām receptēm vai zāles iegādāties uz veterinārā pakalpojuma sniedzēja – praktizējošā sertificētā veterinārārsta.

Lai DzVV pakalpojuma sniedzējs ganāmpulkos varētu veikt kontrolētu, atbildīgu AB izmantošanu ārstēšanā, balstoties uz lauksaimniecības dzīvnieku ārstu ierosinājuma, DzVV vadlīnijās ir paredzēts, ka šo pakalpojumu uzsākot, aktīvi praktizējošajam veterinārārstam jāslēdz DzVV pakalpojuma līgums ar ganāmpulku īpašnieku uz nenoteiktu laika periodu. Pakalpojumam ir rezultatīva nozīme, ja savstarpējā sadarbība (kas balstīta uz savstarpēju uzticēšanos) starp veterinārārstu un ganāmpulka īpašnieku pastāv ilgstoši, vairākus gadus.

LVB sapulces dalībnieki atzina, ka daudzus viņu līdz šim veiktos ganāmpulku vizīšu pakalpojumus, un PVD inspektoru uzraudzības vizīšu laikā veikto labturības kontroli, jau tagad var pielīdzināt DzVV vizītēm. Tikai līdz šim šādās vizītēs nav sagatavoti atskaišu ziņojumi, un nav fiksēti ganāmpulka veselības problēmu novēršanas rezultāti. Latvijā DzVV ieviešana daudzos ganāmpulkos palīdzēs novērst gadiem ilgstošas labturības problēmas, kuru rezultātā dzīvniekus līdz šim nācies regulāri ārstēt, arī izmantojot AB. Vēl viens veterinārārstu vērā ņemams ierosinājums, ka DzVV vajadzētu realizēt regulāri visos ganāmpulkos, kur jāpielieto recepšu zāles.

LVB sapulcē veterinārārsti akcentēja, ka Latvijas augstākajos un lielākajos dzīvnieku ganāmpulkos, lai sniegtu kvalitatīvas DzVV konsultācijas, kuru rezultātā ganāmpulkos vēl vairāk paaugstinātu ražību un dzīvnieku veselību, daudziem veterinārārstiem nepieciešamas papildus apmācības specializētosursos (govju, aitu, kazu, cūku, vistu, zirgu DzVV efektīgā realizācijā), ko varētu organizēt LBTU Veterinārmedicīnas fakultātes Veterinārmedicīnas izglītības centrs (VIC). Tur nepieciešams pieaicināt gan VMF, gan ārzemju vieslektorus, gan Latvijas pieredzes bagātākos praktiķus ganāmpulku veselības kontrolē jeb ganāmpulku veselības menedžmentā. Vairāki Latvijas veterinārārsti jau ir apmeklējuši šajā jomā atsevišķus kursus ārzemēs.

Pēc projektā iesaistīto pētnieku domām, balstoties uz LVB Lauksaimniecības dzīvnieku ārstu ieteikumiem, tālākizglītības programmas izveidi VMF varētu uzsākt jau tūlīt (2024.gadā), ja VIC tālākizglītības kursa izveidei tiktu piešķirts nepieciešamais Valsts finansējums. FVE oficiālajā nostādnē⁴ (FVE/020/doc/055), par DzVV ieviešanu ES valstīs teikts, ka pakalpojumam pakāpeniski vajadzētu izveidoties par obligātu, visos dzīvnieku ganāmpulkos ieviešanu pakalpojumu. Pēc mūsu domām Latvijā DzVV obligāti varētu sākt ieviest tad, kad mūsu valstī būs pietiekami, augsti kvalificēti, DzVV pakalpojumu sniegšanā sagatavoti veterinārārstu skaits, t.i., tālākizglītības kursus apmācītu (rezultātā - sertificētu) veterinārārstu skaits. Tas veicinātu ganāmpulku īpašnieku uzticēšanos veterinārārsta zināšanām, atbilstoši kvalifikācijai DzVV pakalpojuma sniegšanā. Pašlaik mums ir tikai daži pieredzējuši, augsti kvalificēti ganāmpulku veselības jomas veterinārārsti, kas savas speciālās zināšanas ir apguvuši un joprojām papildina ārzemju kursus vai pie šīs jomas profesionāļiem. Taču vairāki augstākāko dzīvnieku, rentablāko ganāmpulku īpašnieki ir daudz zinošāki "ganāmpulka veselības menedžmentā" par caurmērā laukos praktizējošajiem veterinārārstiem. Šie saimnieki ir apguvuši ganāmpulka menedžmenta zināšanas mācoties ārzemju kursus, arī no mūsu progresīvākajiem veterinārārstiem, agronomiem, lopbarības sagatavošanas un ēdināšanas speciālistiem, un/vai kādu laiku strādājis lauksaimniecībā attīstītākajās ES valstīs.

DzVV pilotprojekta ieviešanas laikā tika veikta DzVV anketas izmēģināšana, uzlabošana un diskusijas kopā ar dažāda izmēra mājputnu ganāmpulku apkalpojošiem veterinārārstiem, kā arī notika diskusijas ar putnkopības asociācijām Latvijā - Latvijas Apvienotā putnkopības nozares apvienība (LAPNA), Latvijas Putnkopības asociācija (LPA) par DzVV ieviešanu Latvijā. Kopīgi tika izvirzītas būtiskākās problēmas punkkopībā, kas nepieciešams jānovērš pirms DzVV ieviešanas mājputnu ganāmpulkos:

Neregistrētie ganāmpulki – liels skaits putnu turētāju nav reģistrējuši savus ganāmpulkus. Pašlaik nav soda sankcijas par nelikumīgu dzīvnieku turēšanu, nav mehānismu kā nodrošināt, lai visi putnu turētāji reģistrē ganāmpulkus. Tādējādi netiek ievēroti Ministru kabineta noteikumi Nr. 134 "Lauksaimniecības un akvakultūras dzīvnieku, to ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas un lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanas kārtība". Neregistrētie mājputnu ganāmpulki ir drauds citiem mājputnu ganāmpulkiem, jo netiek ievēroti Ministru kabineta 2015. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 291 "Noteikumi par biodrošības pasākumu kopumu dzīvnieku turēšanas vietām", kas var nozīmēt, ka neregistrētajās mājputnu turēšanas vietās netiek ievēroti biodrošības noteikumi. No tā izriet paaugstināts risks infekcijas, invāzijas slimību (īpaši augsti patogēnās putnu gripas) transmisijai konkrētā reģionā vai valstī. Netiek ievēroti noteikumi par pārtikas infekciju slimību kontroli, kas var apdraudēt patērētāju, ja notiek tirdzniecība ar nelikumīgi saražotu mājputnu izcelsmes produkciju (2017/625/ES/

⁴ <https://fve.org/animal-health-visits-add-value/>

2160/2003/EK/ 200/2010/EK/ 517/2011/ES/ 1177/2006/EK/ 1237/2007/EK/ 2006/696/EK/ 2019/268/ES/ 2006/696/EK/ 2073/2005/EK/ 1688/2005/EK). Neregistrētie ganāmpulki vienlaikus netiek pakļauti pārbaudēm, PVD nav iespēju legāli doties uz saimniecībām/privātīpašumiem pārbaudēs, lai konstatētu, vai konkrētajā vietā ir/nav mājdzīvnieki/mājputni.

Atbalsta mehānismu trūkums – vēlams finansiāls atbalsts mājputnu ganāmpulkiem, kas vēlas saņemt pakalpojumu – Dzīvnieku veselības vizītes. Dējējvistu un broileru audzēšana ne vienmēr ir ienesīgs bizness, it īpaši ganāmpulkos ar mazu putnu skaitu. Nepieciešams atbalsts maksājumu veikšanā sertificētiem veterinārārstiem pēc līguma noslēgšanas. Īpaši svarīgi, lai DzVV varētu veikt ne tikai komerciālajos ganāmpulkos, bet arī piemājas saimniecībās, kas mājputnus tur pašpatēriņam.

Konfidencialitātes nodrošināšana- nodrošināt, ka iegūtā informācija DzVV laikā ir konfidenciāla, un netiek izpausta trešajām personām.

Sertificētu veterinārārstu trūkums- nepieciešams nodrošināt, ka visā Latvijas teritorijā ir pieejami sertificēti, ziņoši veterinārārsti putnkopības jautājumos. Jāpopularizē putnkopības sektors jauniešiem veterinārārstiem, jānodrošina apmācības DzVV veikšanā mājputnu ganāmpulkos, jāsaģatavo saraksts ar kompetentiem veterinārārstiem, kas var nodrošināt pakalpojumu.

Putnkopju zema motivācija ieviest DzVV - Nepieciešams ieviest sistēmu, kas motivē putnkopjus ieviest dzīvnieku veselības vizītes ganāmpulkā, piemēram, kvalitātes shēma. Iespēja saņemt atbalstu par saražotajām olām, gaļu, ja tiek veiktas regulāras dzīvnieku veselības pārbaudes.

5. ZM zinātniskā projekta turpmākie uzdevumi 2024. gadam

- 5.1. Pilnveidot izstrādātās DzVV vadlīnijas - izveidot DzVV veidlapu jautājumu sarakstus dažādu sugu ganāmpulku konkrētām, biežāk konstatējamām veselības problēmām, un dot novērtēt veterinārārstiem. Šajā nolūkā mēs vēlamies projektā iesaistīt papildus izpildītājus: katrai no Vadlīnijās minētajām dzīvnieku sugām - pa vienam, nozarē atzītam, praktizējošam sertificētam veterinārārstam, kurš jau ir veicis līdz šim DzVV pielīdzināmus pakalpojumus.
- 5.2. Pētīt, izmantojot PVD elektronisko zāļu (AB) uzskaites sistēmas datus, dažādu sugu ganāmpulkos pielietoto antibiotiku veidus un to pielietošanas dinamiku kādā laika periodā. Nosacīti sadalīt katras sugas ganāmpulkus trīs grupās, atkarībā no dzīvnieku skaita, (katrā grupā vismaz 6 saimniecības, kurās veic ganāmpulku problēmu analīzi un novēršanu), un izdarīt anonīmu aptauju ganāmpulku īpašniekiem un apkalpojošajiem veterinārārstiem par DzVV pakalpojuma nozīmes izpratni, veidiem, ieviešanas problēmām, ieguvumiem, ieteikumiem, arī par pakalpojumā iekļautajiem slimību profilakses un ārstēšanas jautājumiem, u.c.
- 5.3. Sagatavot dzīvnieku ganāmpulku veselības un produktivitātes indikatoru rādītāju sarakstu, ko ievietot LDC elektroniskajā uzskaites sistēmā (kā rezultātā veterinārārsti jau pirms DzVV varētu identificēt ganāmpulka veselības vai ar produktivitāti saistīto problēmu, un ierasties saimniecībā jau sagatavojies darbam ar ganāmpulkā konstatēto, risināmo veselības problēmu. Tas samazinātu veterinārārstiem katrā DzVV pakalpojuma laikā pavadīto darba stundu skaitu ganāmpulkā, kas nepieciešamas indikatoru datu noskaidrošanai uz vietas saimniecībā.
- 5.4. Sākt gatavot publicēšanai Scopus vai Web of Science citējamam žurnālam rakstu par DzVV ieviešanas procesu Latvijā un projekta īstenošanas periodā iegūtajiem rezultātiem (2023. un 2024. gadā). Zinātniskā raksta datu apjoms varētu būt lielāks, reprezentatīvāks un analīze objektīvāka, ja ZM projekts turpinātos vismaz 3 gadus, kad varētu veikt jau padziļinātu DzVV ieviešanas procesa analīzi Latvijā.

Lai izpildītu izvirzītos otrā gada uzdevumus, ir nepieciešams būtiski lielāks projekta izpildes laika periods (visu 2024. gadu, 11-12 mēnešus), kā arī nepieciešams būtiski lielāks projekta finansējums, lai visus pētniekus varētu iesaistīt projektā visā tā realizācijas periodā, un uz vismaz 6 mēnešiem – ganāmpulka veselības kontroli veicošus (vai jau oficiāli DzVV pakalpojumu sniedzošus), aktīvi praktizējošos sertificētos veterinārārstus.

PIELIKUMS

Dzīvnieku veselības apmeklējumu organizēšana

Vadlīnijas

Izstrādātas ZM projektā S464

Izpildītāji:

Laima Liepa, Dr.med.vet., vadošā pētniece

Aija Mālniece, Dr.med.vet., vadošā pētniece

Ruta Medne, Dr.med.vet., vadošā pētniece

Studējošie:

Linda Valkovska, doktorante (doktora studiju programma “Veterinārmedicīna”)

Jelgava

2023

Satura rādītājs

Dzīvnieku veselības vizītes vadlīnijas (kopīgie metodiskie principi)	3
Govju ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas	13
Slaucamo govju ganāmpulka pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa	15
Cūku ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas	27
Cūku ganāmpulka pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa.....	28
Aitu un kazu ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas	35
Aitu un kazu ganāmpulku pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa	37
Dējējvistu un broileru ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas..	45
Dējējvistu un broileru pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa.....	46
Akvakultūras uzņēmumos audzējamo zivju (karpu un foreļu) veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas.....	51
Akvakultūras dzīvnieku ganāmpulka pirmās (audita) DzVV veidlapa	52

Dzīvnieku veselības vizītes vadlīnijas (kopīgie metodiskie principi)

Dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) vadlīnijas ir sagatavotas saskaņā ar Eiropas Savienības (ES) normatīvo aktu - Regulas 2016/429¹ 25. panta prasībām, kas nosaka ES dalībvalstīm nodrošināt praktizējošo veterinārārstu dzīvnieku veselības apmeklējumus (vizītes) objektos (dzīvnieku ganāmpulkos), kuri rada risku, piemēram, tie objekti, kas iesaistīti pārtikas aprītē. Regulas prasības stājas spēkā no 2021. gada 21. aprīļa.

Eiropas Veterinārārstu federācijas (FVE) oficiālais viedoklis pausts dokumentā (*FVE/020/doc/055*), ka regulārām DzVV ir liels potenciāls uzlabot dzīvnieku veselību un labturību, samazināt antibiotiku lietošanu, uzlabot lopkopības ilgtspējību, ražošanas ekonomisko efektivitāti, un komerciāliem nolūkiem ražotās pārtikas izejvielu kvalitāti.

DzVV mērķis ir nodrošināt:

1. savstarpēju sadarbību un informācijas apmaiņu starp dzīvnieku īpašnieku un praktizējošo veterinārārstu par:

- 1.1. dzīvnieku veselību,
- 1.2. biodrošību,
- 1.3. zāļu, tostarp, antimikrobiālo zāļu lietošanu;
- 1.4. slimību uzraudzību un profilaksi u.c.

2. nodrošināt dzīvnieku veselības (īpaši infekcijas slimību) un labturības problēmu savlaicīgu diagnosticēšanu/ noteikšanu, efektīvu to novēršanu, savlaicīgu reaģēšanu ārkārtas situācijās.

DzVV realizācijas rezultātā:

1. uzlabosies dzīvnieku veselība, labturība,
2. tiks nodrošināta savlaicīgai slimību diagnostika un efektīva profilakse, t.sk samazināsies slimo dzīvnieku skaits un dzīvnieku mirstība;
3. tiks veicināta antimikrobiālo zāļu atbildīga lietošana, samazinot antimikrobiālās rezistences izplatības riskus;

Papildus paaugstināsies dzīvnieku produktivitātes kvalitātes un kvantitātes rādītāji, kas uzlabos Latvijas dzīvnieku ganāmpulku īpašnieku ekonomiskos rādītājus un konkurētspēju ES vienotā tirgū;

Regulāru DzVV rezultātā tiks radīti apstākļi cilvēku un dzīvnieku veselības veicināšanai un saglabāšanai, tostarp pārtikas izraisītu slimību samazināšanai un nekaitīgas un kvalitatīvas pārtikas aprītes nodrošināšanai (t.i. savlaicīgi konstatējot nekvalitatīvu un cilvēku veselībai kaitīgu dzīvnieku izcelsmes produktu, izņemšana no pārtikas aprītes).

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9.marta Regulas 2016/429 par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām un ar ko groza un atceļ konkrētus aktus dzīvnieku veselības jomā ("Dzīvnieku veselības tiesību akts").

DzVV veikšanas kopīgie riski dažādu sugu dzīvnieku ganāmpulkos ir sekojoši:

1. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība reģionā;
2. ganāmpulka ģeogrāfiskais novietojums riska ganāmpulka tuvumā;
3. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība ganāmpulkā;
4. jaunu dzīvnieku ieviešana ganāmpulkā;
5. saimniekošanas veida maiņu ganāmpulkā;
6. jauktu sugu ganāmpulks;
7. liels dzīvnieku skaits ganāmpulkā;
8. dzīvnieku veselības stāvokļa, dzīvnieku produkcijas kvalitātes vai produktivitātes straujas izmaiņas ganāmpulkā.

NB DzVV ir nepieciešams veikt visos ganāmpulkos, kur konstatēts kāds no iepriekš minētajiem riskiem. un kur regulāri dzīvnieku ārstēšanā pielieto recepšu zāles.

DzVV organizēšanas galvenie pamatprincipi.

1. Latvijā DzVV ganāmpulkos ir organizējamas uz brīvprātības principiem, kā regulārs maksas veterinārais pakalpojums, ko veic aktīvi praktizējoši sertificēti veterinārārsti.
2. Maksu par vizīti veic ganāmpulka īpašnieks, un tā ir atkarīga no veterinārārsta DzVV pakalpojuma rezultatīvai veikšanai nepieciešamā laika.
3. Lai panāktu ganāmpulkā DzVV realizācijas gaitā sekmīgu dzīvnieku veselības vai produktivitātes problēmas novēršanu un turpmāku to uzlabošanu, ir nepieciešams pakalpojumu veikt regulāri kādā laika periodā.

3.1. Šajā nolūkā, ieteicams slēgt līgumu starp pakalpojuma sniedzēju (praktizējošu sertificētu veterinārārstu) un pakalpojuma saņēmēju (ganāmpulka īpašnieku) par regulāru DzVV veikšanu ganāmpulkā kādā noteiktā laika periodā.

3.2. Ieteicams noslēgt pakalpojuma līgumu uz pēc iespējas garāku laika periodu vai beztermiņa līgumu.

3.3. DzVV laikā ganāmpulkā veterinārārsts drīkst veikt arī citus veterināros pakalpojumus, kuru sniegšanas un samaksas nosacījumus atrunā, noslēdzot līgumu.

DzVV realizācijas ganāmpulkos kopīgie pamatprincipi

DzVV pakalpojuma veiksmīgai realizācijas un rezultātu sasniegšanas pamatā ir:

1. ilgstoša, savstarpēja sadarbība starp ganāmpulka īpašnieku, ganāmpulka speciālistiem un veterinārārstu;

1.1. ganāmpulka īpašnieka, speciālistu uzticēšanās veterinārārsta kompetencei, un vēlmei palīdzēt veselības u.c. ganāmpulka problēmu risināšanā, un attiecīgi īpašnieka, speciālistu vēlmei izpildīt savstarpējās diskusijās izstrādāto ganāmpulka problēmas novēršanas plānu, vakcinācijas vai attārpošanas plānu, u.c. veterinārārsta ierosinātos pasākumus dzīvnieku labturības uzlabošanā;

1.2. ganāmpulka īpašnieks sniedz visus ar ganāmpulka veselību, produkcijas kvalitāti, reprodukcijas darbu u.c. veterinārārstam nepieciešamos datus;

1.3. veterinārārsts garantē ganāmpulka sensitīvo datu neizpaušanu trešajām personām - konfidencialitāti, izņemot Pārtikas un veterinārajam dienestam (PVD) iesniedzamos datus par ganāmpulkā esošām pārnēsāmajām slimībām, zāļu uzskaiti (īpaši AB pielietošanu), kā arī par smagiem pārkāpumiem dzīvnieku labturībā.

DzVV ir regulārs, ciklisks pakalpojums (skat. 1. zīmējumu), kurš balstīts uz pasaulē jau ilgstoši pielietotajiem dzīvnieku ganāmpulku veselības vizīšu metodiskajiem principiem^{2,3}, sastāv no:

1. ganāmpulka veselības vai produktivitātes, produkcijas kvalitātes problēmas identificēšanas vizītes;
2. atkārtotām problēmas novēršanas plāna (vai vakcinācijas plāna) izpildes kontroles vizītēm, kurās kontrolē ar attiecīgās ganāmpulka problēmas atrisināšanu saistītos ganāmpulka veselības un produktivitātes datus; bet strauju ganāmpulka dzīvnieku veselības rādītāju izmaiņu gadījumā- veic slimību diagnostiku un cēloņu noskaidrošanu;
3. sekmīgas problēmas novēršanas rezultātu apkopošanas vizītes, kurā identificē/ izvirza jaunu veselības vai produktivitātes, produkcijas kvalitātes problēmu, kuru nākošajā laika periodā novērst (kam seko nākošais problēmas novēršanas kontroles atkārtoto vizīšu cikls).

² O.M. Radostits. Herd Health. Food Animal Production Medicine. 3rd Ed., W.B.Saunders company, USA, 2001, 884 pp.

³ J. Noordhuizen. The Dairy Herd Health and Management Book. A guide for veterinarians and dairy professionals. Context, UK, 2012, 472 pp.

1. attēls. **DzVV ir regulārs, ciklisks pakalpojums-** pēc vienas sekmīgas ganāmpulka dzīvnieku veselības problēmas novēršanas tiek izvirzīta atrisināšanai nākošā ganāmpulka problēma.

DzVV var būt specializētas:

1. Ganāmpulka veselības audita (pirmā, iepazīšanās) DzVV;
2. DzVV kādas konkrētas ganāmpulka problēmas risināšanai (pēc ganāmpulka īpašnieka izsaukuma vai pēc veterinārārsta iniciatīvas, vienojoties ar ganāmpulka īpašnieku);
3. Ārpuskārtas (neatliekamā) DzVV vizīte, ja ganāmpulkā aktualizējies kāds no riska faktoriem pārnēsājamo slimību profilakses vai novēršanas gadījumos, vai radušās aizdomas par kādas šīs grupas slimības klīnisko pazīmju parādīšanos ganāmpulkā.

DzVV pakalpojuma realizācijā ir izdalāmi sekojoši etapi:

1. sagatavošanās vizītei (veterinārārsta darba kabinetā);
2. vizīte ganāmpulkā;
3. vizītes atskaites ziņojuma sagatavošana (veterinārārsta darba kabinetā).

1. DzVV sagatavošanās periodā tiek izpētīti ganāmpulka dzīvnieku produktivitātes, slimību uzskaites un citi digitalizētie uzskaites dati, piemēram, no Lauksaimniecības datu centra (LDC) uzskaites sistēmas;

1.1. lai gūtu priekšstatu vai izvirzītu hipotēzi par iespējamām veselības (primāri pārnēsājamo), dzīvnieku audzēšanas vai produktivitātes problēmām ganāmpulkā.

1.2. Ja ganāmpulka īpašnieks aicina novērst kādu konkrētu ganāmpulka problēmu, tad iespējams pieprasīt piekļuvi specifiskiem saimniecībā specializētās datorprogrammās uzglabātiem uzskaites datiem (piemēram, automātisko dzīvnieku veselību, kondīciju, aktivitāti u.c., uzraugošo datorprogrammu, sensoru, slaukšanas iekārtu vai specializēto veterināro profesionālo datorprogrammu datus), arī iepriekš veikto diagnostisko izmeklējumu rezultātus, vakcinācijas programmas, ja tas nepieciešams konkrētās problēmas analīzē.

1.3. Neatliekamas DzVV gadījumā, ja ir aizdomas par kādas jaunas infekcijas slimības pazīmēm ganāmpulka dzīvniekiem, ir jārikojas saskaņā ar "Veterinārmedicīnas likumu". Steidzami ziņojamās slimības ir noteicis PVD, balstoties uz Regulu (ES) 2020/2002. Par reģistrējamo slimību, kas nav iekļautas ziņojamo sarakstā, konstatēšanu ganāmpulkā ir jāinformē PVD, lai tur reģistrētu, kāda infekcijas slimība diagnosticēta ganāmpulkā.

1.4. DzVV sagatavošanās periodā tiek sagatavota veidlapa ar jautājumu sarakstu konkrētam ganāmpulkam un vienam no mērķiem:

1.4.1. ganāmpulka veselības un produktivitātes pirmajai vizītei jeb auditam;

Katrai dzīvnieku sugai DzVV pirmajā vizītē noskaidrojamie jautājumi norādīti turpinājumā - pēc DzVV vispārīgajiem principiem, kas palīdz identificēt ganāmpulkā esošās veselības (īpaši pārnēsājamo slimību) vai produktivitātes problēmas. Sarakstā iekļaujamo jautājumu daudzumu veterinārārsts var mainīt, arī papildināt, atbilstoši konkrētajam DzVV mērķim, ganāmpulka saimnieciskās ražošanas mērķim, turēšanas veidam, dzīvnieku šķirnei, vecuma grupai u.c. specifiskiem nosacījumiem.

1.4.1. konkrētas ganāmpulka problēmas novēršanai.

Jautājumu sarakstu gatavo attiecīgi katrai dzīvnieku sugai, katrai veselības vai produktivitātes problēmai atbilstošu jautājumu sarakstu, kas palīdz:

1.4.1.1. fiksēt sākotnējo veselības, labturības un produktivitātes situāciju ganāmpulkā;

1.4.1.2. analizēt problēmas cēloņus (ieskaitot risku novērtējumu) ganāmpulkā;

1.4.1.3. izejot no DzVV iegūtajām jautājumu atbildēm, sagatavot efektīgu, uz rezultātu orientētu problēmas novēršanas plānu (infekcijas slimību gadījumā arī ganāmpulka vakcinācijas plānu, invāziju - ganāmpulka pretparazitāro pasākumu jeb attārpošanas plānu)

NB Ērtākai ganāmpulka vizīšu datu uzskaitē, analīzei un arhivēšanai, ieteicams veidlapu sagatavot Excel programmā.

2. DzVV ganāmpulkā veicamie pasākumi

2.1. Saimniecības ganāmpulka vispārējo datu iegūšana:

- 2.1.1. ganāmpulka reģistrācijas numura, adreses, īpašnieka dati;
- 2.1.2. ganāmpulka dzīvnieku identifikācijas kvalitātes novērtējums;
- 2.1.3. ganāmpulka dzīvnieku skaita, šķirņu, produktivitātes rezultātu apkopojums;
- 2.1.4. saimniecības 5 gadu perspektīvā plānoto sasniedzamo mērķu saraksts;
- 2.1.5. ganāmpulkā jau zināmo ar dzīvnieku veselību un produktivitāti, vai tās kvalitāti saistīto problēmu uzskaitījums;
- 2.1.6. slimību (īpaši pārnēsājamo) un produkcijas kvalitāti un kvantitāti raksturojošie rezultāti, lai identificētu ganāmpulka problēmu(-as);
- 2.1.7. dzīvnieku likvidācijas un nobeigšanās gadījumu cēloņi, daudzums;
- 2.1.8. zāļu (īpaši AB) uzskaites rezultāti, AB izvēles un lietošanas stratēģijas noskaidrošana ganāmpulka dažādu slimību ārstēšanā ;
- 2.1.9. dzīvnieku barības kvalitātes analīžu rezultāti, barības devu izraksts analizējamām dzīvnieku grupām (datorprogrammu aprēķinu rezultāti)

2.2. Ganāmpulka novietnē un tās apkārtņē novērtējamie parametri.

NB Ieteicams inspekciju veikt kopā ar ganāmpulka īpašnieku vai kādu no atbildīgajiem speciālistiem, lai ganāmpulka apskates laikā iegūtu detalizētāku informāciju, un kopīgi konstatētu dzīvnieku veselības, labturības vai darba organizēšanas nepilnības:

2.2.1. biodrošības novērtēšana;

2.2.1.1. novērtē attiecīgās sugas ganāmpulkiem noteiktos pārnēsājamo slimību risku esamību;

2.2.1.2. novērtē ievesto vai slimo dzīvnieku karantinēšanas iespējas novietnē;

2.2.1.3. novērtē neatliekamo biodrošības pasākumu plānu, kā arī darbinieku apmācību, rīcībai akūtu smagu saslimšanu vai nobeigšanās gadījumā;

2.2.1.4. novērtē fermas teritorijai izstrādāto transporta līdzekļu un darbinieku pārvietošanās loģistikas plānu;

2.2.1.4. novērtē dzeramā ūdens, barības ieguves vietas un uzglabāšanas biodrošību;

2.2.1.5. novērtē liķu un mēslu uzglabāšanas vietu norobežošanu no ārējās vides faktoriem (cilvēku un dzīvnieku piekļuves, nokrišņiem), kā arī novērtē pasargāšanu no sadalīšanās produktu noplūdes ārējā vidē.

2.2.2. veterināro medikamentu (īpaši AB) atbildīgas lietošanas principi, uzskaitē un uzglabāšana

NB DzVV laikā ieteicams intervēt arī fermas strādniekus par AB uzglabāšanu un lietošanas principiem slimo dzīvnieku ārstēšanā;

2.2.3. Dzīvnieku labturības novērtējums ganāmpulkā:

2.2.3.1. barības uzglabāšanas un dzeramā ūdens kvalitātes novērtēšana novietnē, tās apkārtnē, noliktavās, ganībās, ūdens ieguves vietās, u.c.;

2.2.3.2. barības un dzeramā pieejamība un kvalitāte visiem dzīvniekiem novietnēs (ieskaitot karantīnas zonas, ganības, ēdināšanas laukumus, u.c.);

NB Šo novērtējumu ieteicams veikt katrā DzVV vizītē (ieskaitot atkārtotās). Detalizētu aprakstu skatīt attiecīgās sugas DzVV vadlīnijās.

2.2.3.3. dzīvnieku turēšanas apstākļu novērtējums ganāmpulkā:

2.2.3.3.1. dzīvnieku grupēšanas principi - dzīvnieku skaits, blīvums, vecums grupās, kontaktēšanās iespējas ar citu vecumu dzīvniekiem;

2.2.3.3.2. gaisa kvalitāte - gaisa mitrums, temperatūra, gaisa apmaiņas efektivitāte

2.2.3.3.3. dzīvnieku guļvietu higiēna un komforts, īpaši

- grīdas seguma materiāls, tā kvalitāte, mirums, slīdamība;
- pakaišu veids, mitrums;
- guļvietu tīrīšanas (un dezinfekcijas) kvalitāte.

2.2.3.3.5. Grīdu seguma materiāls, kvalitāte, tīrība dzīvnieku pārvietošanās zonās, ieskaitot ēdināšanas un citās pulcēšanās zonās.

2.2.3.3.6. Ganībās turētiem dzīvniekiem jānovērtē ganību ceļu kvalitāti, īpaši zonās pie barības galdiem, dzirdnēm vai atklātām dzīvnieku dzirdināšanas vietām - pie upēm, dīķiem vai ezeriem.

2.2.3.7. dzīvnieku vispārējā veselības stāvokļa novērtējums (to veic vispārīgi novērojot ganāmpulka dzīvniekus, ejot cauri inspicējamai dzīvnieku grupai) notiek katrai dzīvnieku sugai specifiski, bet visām sugām kopīgie ir:

2.2.3.7.1. dzīvnieku stresa līmeņa (temperamenta/ socializēšanās/ hierarhijas cīņas/ depresija u.c.) novērtējums grupā

2.2.3.7.2. dzīvnieku ķermeņa kondīcija (parasti izmanto sugai specifisko punktu novērtēšanas sistēmu)

2.2.3.7.3. vairākiem grupas dzīvniekiem vērojamas līdzīgas klīniskās pazīmes, biežākās ir: klepošana, diareja, klibošana, novājēšana, anoreksija u.c.

NB Saimniecībās, kur pielieto dažāda veida automātiskos sensorus dzīvnieku veselības noviržu konstatēšanai, ieteicams DzVV analizēt tur reģistrētos datus.

2.2.3.8. jaunu saslimšanu gadījumā vai analizējot kādu konkrētu ganāmpulka problēmu, DzVV laikā tiek veikta savlaicīga slimību diagnostika - dzīvnieku klīniskā vai laboratoriskā (vai cita speciālā) izmeklēšana;

2.2.3.9. jaunu saslimšanu gadījumā DzVV pakalpojumā var būt iekļauta arī akūto pacientu ārstēšana, un tiek izstrādāts attiecīgās diagnozes pacientu turpmākās ārstēšanas vai profilakses plāns;

3. Diskusija ar ganāmpulka īpašnieku un ar ganāmpulka atbildīgajiem speciālistiem. To veic tūlīt pēc novietnes un apkārtnes apskates, parasti novietnes sapulcē telpā.

Ja ir nepieciešams kādas konkrētas ganāmpulka problēmas risināšanā, uz diskusiju var būt pieaicināti ganāmpulku apkalpojošo uzņēmumu speciālisti, piemēram, ēdināšanas konsultants, barības ražotāju vai piegādātāju pārstāvji, agronoms, tehnoloģiskās iekārtas apkalpojošo firmu darbinieki, u.c.

3.1. Diskusijā veterinārārsts īsi ziņo par ganāmpulka datus un apskatē atrastajām novirzēm no vēlamā snieguma;

3.2. Veterinārārsts formulē ganāmpulka galvenās veselības problēmas vai arī ar produktivitāti (vai tās kvalitāti) saistītās problēmas, kas izriet no DzVV iegūtajiem rezultātiem. Iespējams, ka ganāmpulkā ir arī citas aktuālas novēršamas problēmas, piemēram, ganāmpulka darbu organizēšanas (menedžmenta) problēmas vai novēršamas labturības problēmas;

3.3. Savstarpēji vienojoties ar ganāmpulka īpašnieku, izvēlas pirmo novērst vienu (augstākais divas) svarīgākās ganāmpulka problēmas. **Primāri ir jānovērš visas ar biodrošību un pārnēsāmajām slimībās saistītās ganāmpulka problēmas.** Rezultatīvi atrisinot šo(-īs) problēmu(-as), izvēlas nākošo, aktuālāko novēršamo problēmu.

3.4. Šajās pārrunās apspriež reālās iespējas ganāmpulkā novērst aktualizētās problēmas cēloņus.

3.5. Vienojas par ganāmpulka problēmas novēršanas pasākuma plāna realizācijas beigās sasniedzamajiem galvenajiem rezultātiem (sasniedzamajiem veselības indikatoru rezultātiem, ieguvumiem dzīvnieku veselībā, labturībā un ražošanas efektivitātē).

3.6. Vienojas par ganāmpulka problēmas novēršanas pasākuma plānā (Plānā) veicamajiem pasākumiem vai uzdevumiem, to izpildes termiņiem, un atbildīgajiem darbiniekiem.

3.7. Ja nepieciešams veikt pārnēsājamo slimību ierobežošanu ganāmpulkā, tad vienojas ar ganāmpulka īpašnieku par efektīgas vakcinācijas vai attārpošanas programmas realizēšanu, apspriež iespējamus riskus sekmīgai profilakses pasākuma veikšanai un dzīvnieku specifiskās imunitātes iegūšanai.

3.8. Atkārtotās DzVV- diskusijās apspriež Plāna izpildes gaitu, novērtē vizīšu starpperiodā konstatētās izmaiņas ganāmpulka veselības rādītājos (veselības problēmu indikatoru rezultātos, u.c.).

3.9. Ja kādas ganāmpulka veselības problēmas risināšanas rezultāti neuzlabojas (atbilstoši nospraustajam mērķim) Plānu vajag koriģēt vai mainīt.

3.10. Plāna maiņa nepieciešama arī jaunu pārnēsājamo slimību apdraudējumu vai pazīmju parādīšanās gadījumā ganāmpulkā.

3.11. Pārrunu laikā tiek norunāts nākošās DzVV datums un laiks.

4. DzVV atskaites ziņojuma sagatavošana.

DzVV atskaites ziņojuma sagatavošana ir obligāta katras DzVV sastāvdaļa. Atskaiti ir jā sagatavo rakstiski, jā saglabā arhīvā papīra A4 formātā, ko PVD uzraudzības vizītēs, pēc inspektoru pieprasījuma ir jā uzrāda. Atskaiti raksta teksta veidā, bet secīgi iekļaujot nepieciešamo informāciju:

4.1. DzVV datumu un laiku.

4.2. DzVV pakalpojumu sniedzēja- sertificēta veterinārārsta vārdu, uzvārdu, kontaktinformāciju u.c.

4.3. ganāmpulka identifikācijas datus;

4.4. ganāmpulka īpašnieka vārdu, uzvārdu un kontaktinformāciju.

Ja DzVV laikā inspekcijā, diskusijās piedalījās pieaicinātie speciālisti, vēlams tos nosaukt.

4.5. DzVV noskaidrotos galvenos produktivitātes un veselības rādītājus (īpaši, kas primāri vai sekundāri saistās ar risināmo veselības problēmu).

4.6. DzVV ganāmpulka veselības un produkcijas kvalitātes indikatoros (datos) konstatētās novirzes no vēlamā snieguma.

4.7. DzVV formulētās ganāmpulka problēmas, un primāri risināmā(-ās) ganāmpulka problēma(-as).

4.8. Dzīvnieku veselības (vai produktivitātes) **Plānu**, kas ir obligāta atskaites ziņojuma sastāvdaļa.

Plāns ir balstīts uz diskusijās apspriestajiem, reāli paveicamiem uzdevumiem:

4.8.1. Plāna nosaukumā norāda novēršamo ganāmpulka problēmu, problēmas novēršanas plānoto perioda garumu (aptuvenu datumu)

4.8.2. Uzraksta galvenos Plāna sekmīgas realizācijas beigās sasniedzamos rezultātus (indikatorus- piem., veselības rādītājus, labturības uzlabojumus, piena SŠS samazināšanos u.c.)

4.8.3. Paveicamos Plāna uzdevumus jānoformulē koncentrēti un skaidri saprotami;

4.8.3.2. katram uzdevumam jānorāda izpildes termiņš un atbildīgais darbinieks;

4.8.3.3. Plānā parasti iekļauj 5-10 uzdevumus (atkarībā no novēršamās problēmas), to īstenošanas secībā, sākot ar īsāko izpildes termiņu.

NB Plānu vislabāk sagatavot datorā, izveidojot attiecīgu A4 formāta lapas sagatavi ar tabulu, kura sastāv no 3 kolonām. Tajās ieraksta: 1) pēc kārtas numurētus, skaidri saprotamus, bet īsi formulētus paveicamos uzdevumus; 2) katram uzdevuma izpildei atbildīgo darbinieku; 3) katra uzdevuma izpildes termiņa datumu.

4.8.3.3. Pārnēsājamo slimību problēmas gadījumā, iepriekš aprakstītais Plāns ietver sertificēta veterinārārsta izstrādātu vakcinācijas plānu vai attārpošanas plānu.

4.9. Atskaites ziņojuma beigās norāda nākošās, atkārtotās vizītes datumu un laiku.

4.9. Papildus ieteikumi atskaites ziņojuma sagatavošanā.

1. Pirmās DzVV atskaites ziņojumam ieteicamais apjoms (ieskaitot Plānu) ir lielāks, bet atkārtoto vizīšu atskaitē mazāks (1-2 lapaspuses).
2. Atkārtotās DzVV atskaites ziņojumā, problēmas novēršanas plāna realizācijas rezultātā iegūtos veselības un produktivitātes uzlabojumus ganāmpulka īpašniekam vieglāk uztvert un novērtēt, ja tie atspoguļoti ne tikai skaitliskā, bet arī grafisko zīmējumu, diagrammu veidā;
3. Vienu DzVV atskaites ziņojuma eksemplāru ganāmpulka īpašniekam jāsaņem (drukātā vai elektroniskā veidā) ne vēlāk kā 7 dienu laikā pēc veiktās DzVV, bet otru eksemplāru veterinārārsts saglabā dokumentu arhīvā.
4. Plānu ievieto atskaitē uz atsevišķas lapas, lai ganāmpulka īpašnieks to izdrukātu uzreiz varētu iedot saviem atbildīgajiem darbiniekiem vai pielikt pie ziņojumu dēļa.
5. Atskaites ziņojums ir DzVV pakalpojuma sniegšanas pierādījums, bet tajā atspoguļotie Plāna realizācijas gaitā vai beigās sasniegtie ganāmpulka problēmas novēršanas rezultāti, liecina par šī sniegtā pakalpojuma kvalitāti.

Govju ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas

DzVV govju ganāmpulkos realizējamas saskaņā ar iepriekš aprakstītajiem, dažādām produktīvo dzīvnieku sugām kopīgajiem DzVV organizēšanas un realizācijas pamatprincipiem.

DzVV govju ganāmpulkos realizējamas, balstoties uz brīvprātības principiem, - uz aktīvi praktizējoša sertificētā veterinārārsta un ganāmpulka īpašnieka savstarpēju vienošanos, un tai sekojošu obligātu DzVV pakalpojuma līguma noslēgšanu, par sadarbību ganāmpulka dzīvnieku vispārējā veselības stāvokļa regulārā kontrolē, tā uzlabošanā (īpaši pārnēsājamo slimību novēršanā), kā arī ražotās produkcijas kvalitātes un kvantitātes paaugstināšanā.

1. DzVV govju ganāmpulkos realizējamas, kā praktizējošu sertificētu veterinārārstu veikts regulārs maksas pakalpojums.

2. Īpaši svarīgi DzVV veikt visos govju ganāmpulkos, kuros ir kāds no sekojošajiem **riskiem**:

3.1. kādas pārnēsāmās slimības strauja izplatība reģionā;

3.2. kādas pārnēsāmās slimības strauja izplatība ganāmpulkā;

3.4. jaunu dzīvnieku imports vai eksports ganāmpulkā;

3.4. jauktu sugu ganāmpulks;

3.5. ganāmpulka lielums;

4.6. govju eitanāzijas vai nobeigšanās gadījumu skaita palielināšanās;

4.7. govju citu veselības problēmu vai piena kvalitātes (īpaši piena somatisko šūnu skaita - SŠS) straujas vai būtiskas izmaiņas ganāmpulkā.

3. Citas biežāk konstatētās un novēršamās govju ganāmpulku veselībās problēmas ir:

reproduktīvās, mastīta un slaukšanas higiēnas, klibuma, vielmaiņas slimību, ēdināšanas, teļu veselības un izaudzēšanas problēmas, kā arī paaugstinātas dzīvnieku piespiedu likvidācijas vai nobeigšanās problēmas, zema slaucamo govju ražība.

4. DzVV biežumam vai govju skaitam ganāmpulkos nav noteikts limits, bet DzVV ir ieteicams veikt visos komerciālajos slaucamo govju ganāmpulkos, sākot no 100 govīm, un īpaši ganāmpulkos, kur ir konstatēts kāds no riskiem, un kuros regulāri dzīvnieku ārstēšanā izmanto recepšu zāles (īpaši AB). DzVV nepieciešamo biežumu konkrētā ganāmpulkā nosaka DzVV pakalpojumu sniedzējs aktīvi praktizējošs sertificēts veterinārārsts, atkarībā no ganāmpulkā risināmām problēmām un veicamajiem uzdevumiem.

5. DzVV biežumu ganāmpulkos nosaka aktīvi praktizējošais sertificētais veterinārārsts atkarībā no ganāmpulka riskiem un konstatētajām veselības vai produktivitātes problēmām, bet minimālais DzVV biežums govju ganāmpulkos ir ne mazāk, kā vienu reizi mēnesī jeb 12 reizes gadā.

6. DzVV laikā var veikt arī plānveida veterināros pakalpojumus ganāmpulkā (piemēram, ikmēneša grūsnības noteikšanu, plānotās vakcinācijas, u.c.), kuru sniegšanas nosacījumus atrunā pie DzVV pakalpojuma līguma sagatavošanas.

Slaucamo govju ganāmpulka pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa

DzVV veidlapas jautājumu sarakstu veido praktizējošs sertificēts veterinārārsts pirms vizītes ganāmpulkā, atbilstoši katra govju ganāmpulka riska faktoriem, specifiskajiem turēšanas, ēdināšanas un citiem labturības apstākļiem, kā arī vadoties no jau zināmajām ganāmpulka veselības problēmām.

Veidlapa ir veterinārārsta analītiskā darba lapa. Tā var saturēt ganāmpulka sensitīvos datus, un veidlapa paliek tikai veterinārārsta lietošanā, un tiek uzglabāta ganāmpulka vizītes rezultātu arhīvā (parocīgāk - datorā, Excel programmas datnē). Ja jautājumu saraksts ir pareizi, pilnvērtīgi izveidots, tad no DzVV iegūtajiem rezultātiem var izdarīt secinājumus par ganāmpulkā esošajām veselības problēmām un to cēloņiem. Tos var izmantot turpmāko DzVV rezultātu salīdzināšanai, izmaiņu analīzei un problēmas novēršanas efektivitātes pārskatam un secinājumu izdarīšanai par problēmas novēršanas plānā (Plānā) sasniegtajiem rezultātiem.

Pirmās jeb audita DzVV veidlapā iekļaujamie jautājumi veselības problēmu identifikācijai slaucamo govju ganāmpulkā:

1. Saimniecības reģistrācijas dati:

- Saimnieka, vārds uzvārds:
- Saimniecības nosaukums:
- Adrese:
- Novietnes Nr:
- Ganāmpulka Nr:
- Telefona Nr, epasts:

Mērķis: reģistrācijas dati kalpo kā apstiprinājums reģistrētai, legālai dzīvnieku turēšanai. Kā arī nepieciešamības gadījumā ļauj no Lauksaimniecības datu centra (LDC) iegūt daļu no saimnieciskajiem rādītājiem (piemēram, dzīvnieku kustību, ražību, aktuālos reprodukcijas darba rādītājus u.c.), ļauj salīdzināt LDC reģistrētos datus un reālo situāciju ganāmpulkā.

2. Vispārīgie dati par govju ganāmpulku

2.1. Govju šķirnes ganāmpulkā.

2.2. ganāmpulka saimnieciskais/ ražošanas mērķis;

Piemēram, gaļas vai piena ražošanai, šķirnes dzīvnieku audzēšanai, dzīvnieku eksportam, vai citi mērķi, piem., teritoriju noganīšanai, šķirnes genofonda saglabāšanai).

2.3. Kāds ir ganāmpulka attīstības mērķis tuvākajiem 5-10 gadiem (ganāmpulka īpašnieka skatījumā).

2.4. Slaucamo govju kopējais skaits (to ID reģistrācija LDC, krotālīju esamība). No tām:

2.4.1. pieaugušās slaucamās govīs, no tām:

2.4.2. pirmpienes jeb pirmās laktācijas govīs;

2.4.3. divu un vairāk laktāciju govīs.

2.4.2. ataudzējamās teles (remontdzīvnieki), no tām:

2.4.1. negrūsnās teles

- 2.4.3. grūsnās teles
- 2.4.3. jaundzimušo teļu skaits līdz atšķiršanai;
- 2.4.4. vaislas buļļu skaits (kur reprodukcijā izmanto dabīgo govju aplecināšanu)

2.5. Pašlaik esošās, jau zināmās ganāmpulka veselības vai produktivitātes problēmas (īpašnieka, speciālistu skatījumā).

3. Ganāmpulka slimību un produktivitātes problēmu indikatori:

Katrai veselības problēmai ir daži galvenie jeb primārie indikatori, bet, ņemot vērā, ka dažādu iemeslu dēļ, kādā ganāmpulkā tie var nebūt pieejami, vai netiek reģistrēti, tad jautājumu sarakstā ir iekļauti arī daži papildus rādītāji, pēc kuriem var nonākt pie šīs konkrētas problēmas identificēšanas.

- 3.1. Ganāmpulkā esošās/ diagnosticētās infekcijas slimības (nosaukt visas):
 - 3.1. 1. kuras dzīvnieku grupas ir infekcijas slimību skartas?
(teļu vecuma grupas vai pieaugušo - laktējošo vai cietstāvošo dzīvnieku grupas)
 - 3.1. 2. vai un kādi infekcijas slimību profilakses pasākumi jau tiek veikti;
Vai ganāmpulkā ir izstrādāts vakcinācijas plāns?
 - 3.1.3. vai ir iespējas atdalīt slimos/inficētos dzīvniekus no pārējā ganāmpulka;
3.1. 4. vai pašlaik ir ar infekcijas slimībām klīniski slimi dzīvnieki ganāmpulkā? Cik dzīvnieki?
 - 3.2. Ganāmpulkā esošās/ diagnosticētās parazitārās slimības:
 - 3.2. 1. vai un kādi parazitāro slimību profilakses pasākumi tiek veikti;
Vai ir izstrādāts pretparazitāro pasākumu plāns?
 - 3.2. 2. vai un kad ir veikta pēdējā koproloģiskā izmeklēšana;
 - 3.2. 3. vai un kad ir veikta pēdējā pretparazitāro līdzekļu rezistences testēšana.
 - 3.3. Vai pēdējā laikā ir importētas govīs no ārzemēm vai ievestas no cita Latvijas ganāmpulka? (no kurām valstīm/ no kura Latvijas ganāmpulka):
 - 3.3.1. Kad pēdējo reizi ir importētas/ievestas govīs ganāmpulkā?
 - 3.3.2. Vai govīs tiek karantinētas atbilstoši biodrošības prasībām?
 - 3.3.3. Vai ir diagnosticētas kādas pārnēsājamās slimības importētajām/ ievestajām govīm?
 - 3.4. Vai ir izstrādāts ganāmpulka biodrošības pasākumu plāns jaunu pārnēsājamo slimību apdraudējuma novēršanai?
 - 3.4.1. Vai darbinieki ir apmācīti rīkoties šo slimību apdraudējuma apstākļos?
 - 3.4.2. Vai darbinieki ir apmācīti rīkoties šo slimību “uzliesmojuma” gadījumā ganāmpulkā?
- Mērķis: vispārīgie dati ļauj saprast un interpretēt dzīvnieku turēšanas mērķi, intensitāti, ganāmpulka lielumu, ražošanas specifiskās vajadzības, novērtēt saslimšanas riskus, īpaši pārnēsājamo slimību apdraudējuma/ saslimšanas gadījumā; kā arī ļauj spriest par pašreizējo biodrošības stāvokli ganāmpulkā.*

3.5. Ganāmpulka produktivitātes un piena kvalitātes novērtējums:

3.5.1. vidējais ganāmpulka izslaukums no govns gadā

3.5.2. vidējais laktāciju skaits ganāmpulkā

3.5.3. piena ražošanas pašizmaksa (Eur/kg piena)

3.5.4. izslaukums no govns mūža dienā (litri)

3.5.5. mūža izslaukums, caurmērā (litri)

3.5.6. izslaukuma dinamika pēdējā mēneša laikā

3.5.7. piena tauku % (koppienā)

Ganāmpulka vielmaiņas statusa un ēdināšanas kvalitātes novērtēšanai, šo rādītāju ir lietderīgi analizēt arī individuālām govīm;

3.5.8. piena proteīns % (koppienā)

3.5.9. piena proteīna un piena tauku attiecība (koppienā)

3.5.10. piena urīnvielas (MUN) kontrole (koppienā)

3.5.11. piena laktoze (%)

3.5.12. somatisko šūnu skaits (SŠS) (koppienā)

3.5.13. individuālo govju skaits ar SŠS >200 000 šūnas/ml (% no slaucamo govju skaita)

3.5.14. individuālo pirmpieņu skaits ar SŠSk >150 000 šūnas/ml (% no pirmpieņu skaita)

3.5.15. jaunu mastītu incidence mēnesī, (skaits, no laktējošām govīm)

3.5.16. Klīniskais mastītu skaits uz 100 slaucamajām govīm gadā (%)

Mērķis: piena ražošana ir galvenais ienākumu avots piena lopkopībā. Piena pārstrādes uzņēmumi augstākas kvalitātes pienu (atkarībā no SŠSk un piena tauku daudzuma, dažkārt arī no proteīna daudzuma) pērk no ražotājiem par augstāku cenu. Individuālām govīm paaugstināts SŠSk pienā norāda uz govns slimošanu ar subklīnisku vai klīnisku mastītu, kas samazina arī kopējo piena ieguvu visā laktācijā. Piena tauku%, proteīna%, laktozes % un MUN koncentrācijas izmaiņas norāda uz iespējamām govju ēdināšanas un vielmaiņas problēmām. Govns mūža izslaukuma rezultāti ļauj ganāmpulkā mērķtiecīgi selekcionēt augstākā un ilgmūžīgāko govju pēcnācējus, lai celtu ganāmpulka ražību, palielinātu ganāmpulka vidējo laktāciju skaitu un celtu ražošanas efektivitāti samazinātas piena ražošanas pašizmaksas dēļ.

3.6. Govju ganāmpulka atjaunošanas nolūkā gada laikā nomainīto dzīvnieku skaits, to likvidācijas vai nobeigšanās iemesli:

3.6.1. kopējais gada laikā no ganāmpulka izgājušo govju daudzums (% no kopējā pieaugušo govju skaita)

3.6.2. gada laikā nobeigušās govns (skaits, diagnozes)

3.6.3. ganāmpulkā gada laikā brāķēto dzīvnieku skaits un biežākie brāķēšanas iemesli:

pārnēsājamās slimības, mastīts, reproduktīvās problēmas, klibums un traumas, vielmaiņas slimības, zootehniskie iemesli, u.c.

3.6.4. gada laikā no ganāmpulka izgājušo pirmpieņu daudzums (% no pirmpieņu skaita)

Mērķis: Dzīvnieku paaugstināta mirstība vai brāķēšana ganāmpulkos bieži saistīta ar kādām slimībām, kas incidences skaita ziņā sasniedz ganāmpulka veselības problēmas līmeni. Tas ir viens no ganāmpulka problēmu indikācijas veidiem. Mazinot ganāmpulka veselības problēmas, samazināsies attiecīgā iemesla dēļ no ganāmpulka izgājušo dzīvnieku skaits. Pārmērīga dzīvnieku brāķēšana var samazināt vidējo laktāciju skaitu ganāmpulkā, tas nav ekonomiski izdevīgi un neuzlabo ganāmpulka ilgtspējas rādītājus.

3.7. Zāļu, īpaši antibiotiku (AB) pielietošana ganāmpulkā:

3.7.1. Ganāmpulkā pielietotās AB, to lietošanas (biežuma/ daudzuma) izmaiņas ārstēšanā pēdējā gada laikā;

3.7.2. Zāļu uzskaitē (īpaši AB) un uzglabāšana;

3.7.3. Zāļu (īpaši AB) pielietošanas stratēģija;

3.7.4. Slimo dzīvnieku aprūpe.

diarejas, pneimonijas, mastīta, klibuma u.c. ārstēšanas gadījumos, kur konstatē infekciozu iekaisuma procesu vai septicēmijas rašanos.

Mērķis: ES valstīs ir jāsamazina AB pielietošanas daudzums dzīvnieku ārstniecībā, kā arī jāatsakās no A un B klases antibiotiku lietošanas dzīvnieku ārstēšanā. AB lietošanai ir jābūt atbildīgai, lai ganāmpulkā neradītu rezistenci pret AB. Uzlabojoties ganāmpulka veselībai, samazināsies nepieciešamība pielietot ārstēšanā zāles.

3.8. Citu slimību (ne pārnēsājamo) incidences biežuma un citu indikatoru izmantošana ganāmpulka problēmu noteikšanā:

3.8.1. Vielmaiņas, un ar to saistītās slimības (incidence %, no kopējā pieaugušo govju skaita):

3.8.1.1. hipokalcēmija (klīniska un subklīniska);

sekundāri ganāmpulkā var būt konstatējamās apgrūtinātas dzemdības un komplikācijas, ketozes, glumenieka dislokācijas; kā arī ginekoloģiskās (endometrīta, neauglības) problēmas, u.c.

3.8.1.2. ketoze (klīniska un subklīniska);-

sekundāri var būt konstatējamās reproduktīvās problēmas, Glumenieka dislokācijas, govju imunitātes un izslaukuma samazināšanās laktācijā, u.c.

3.8.1.3. subakūtā spurekļa acidoze (SARA) –

sekundāri var būt konstatējamās ganāmpulkā arī citas iekaisuma slimības: piemēram, mastīts, nagu zoles čūla, laminīts, diareja, endometrīts, neauglības problēmas, u.c.

3.8.1.4. glumenieka dislokācija

bieži korelē ar mastīta, klibuma, ketozes problēmām ganāmpulkā

3.8.1.5. citas ar vielmaiņu saistītās diagnozes,

piem., “guļošo govju sindroms”; tesmens tūska vai asiņains piens (peripartālajā periodā)

Mērķis: Vielmaiņas slimību cēloņi visbiežāk meklējami nesabalansētā, nepietiekošā vai nekvalitatīvā ēdināšanā, bet sekas saistītas ar imunitātes samazināšanos (predispozīcija saslimšanai ar infekcijas slimībām; vakcinācijas plāna realizācijas efektivitātes samazināšanās), reproduktīvajām problēmām, kā arī izslaukuma samazināšanos laktācijā.

3.8.2. Reproduktīvo problēmu indikatori ganāmpulkā:

3.8.2.1. mākslīgās apsēklošanas reižu skaits uz vienu grūsnību:

telēm un pieaugušajām govīm atsevišķi;

3.8.2.2. pirmās atnešanās vecums grūsnajām telēm;

3.8.2.3. starpatnešanās intervāls;

3.8.2.4. servisperioda ilgums (dienu skaits no atnešanās līdz grūsnības iestāšanās)

3.8.2.5. abortu incidence (% no grūsno govju skaita, gada laikā)

3.8.2.6. Govju cietstāves ilgums

3.8.2.7. apgrūtinātas dzemdības, nometekļa aizture, dzemdes izkritums;

3.8.2.8. ginekoloģiskās slimības (% no slaucamo govju skaita):

metrīts, endometrīts, olnīcu cistas/ paliekošais dzeltenais ķermenis

Mērķis: ganāmpulka ilgtspēja atkarīga no sekmīga reprodukcijas darba organizācijas. No šī darba rezultātiem ir atkarīgs piena ražošanas vienmērīgums un ražība, kā arī teļu ieguve efektīvai ganāmpulka slaucamo govju sastāva atjaunošanai.

3.9.2. Govju “klibuma” slimību analīze:

3.9.2.1. klibo (ārstēto) govju daudzums (% , mēnesī/gadā, no kopējā pieaugušo govju skaita)

3.9.2.2. Klibuma iemesli un diagnozes:

Nagu slimības, lecamo locītavu noberzumi, traumas, u.c.

Mērķis: klibajām govīm ir izteiktas sāpes, tāpēc tām ir samazināta iespēja piekļūt barībai un pietiekoši uzņemt barības sausni. Tām biežāk novēro reproduktīvās problēmas, glumenieka dislokāciju, mastītu, un tās biežāk priekšlaicīgi jābrāķē.

3.10.3. Teļu veselības un audzēšanas indikatori:

3.10.3.1. pirmajās 24 stundās nedzīvi dzimušie un nobeigušies teļi (% no dzimušajiem);

3.10.3.2. 1.-30. dzīves dienu periodā nobeigušies teļi (% no dzimušajiem);

3.10.3.3. teļu diareju incidence un diagnozes:

- līdz atšķiršanai no piena (% no dzimušajiem);
- pēc atšķiršanas (2.~12. mēn. vecumam).

3.10.3.4. teļu pneimoniju incidence un diagnozes:

- atšķiršanai no piena (% no dzimušajiem);
- pēc atšķiršanas (2.~12. mēn. vecumam).

3.10.3.5. teļu dzīvmasas pieaugums:

- līdz atšķiršanai no piena (līdz mēnešu vecumam)
- pēc atšķiršanas (2.~13. mēnešu vecumam).

3.10.3.6. ataudzējamo teļu pirmās apsēklošanas vidējais vecums;

3.10.3.7. ataudzējamo teļu pirmās apsēklošanas vidējā dzīvmasa.

Mērķis: Noskaidrot teļu pārnēsājamo slimību izraisītās veselības problēmas, kā arī ekstensīvas augšanas problēmas. No jaundzimušo teļu labas veselības un atbilstošas augšanas intensitātes ir atkarīgs to rezultatīvas apsēklošanas vecums, kā arī grūsno teļu atnešanās 22-24 mēnešu vecumā. Tas nodrošina ekonomisku, efektīvu veselīgas teles izaudzēšanu un augsta izslaukuma sasniegšanu jau pirmajā laktācijā.

4. Ganāmpulka novietnes un apkārtnes apskatē noskaidrojamie jautājumi.

Pirmajā jeb audita DzVV novietnes apskatē veic iepazīšanos ar saimniecības ražošanas apstākļiem, biodrošību, vispārējo govju veselības statusu un labturību ganāmpulkā. Atkārtotajās DzVV novietnes apskatē pārbauda atsevišķu govju (vai teļu) grupu dažus, svarīgākos vai kādas veselības problēmas cēloņu analīzei nepieciešamos rādītājus. Veidlapas novietnē apskatāmo jautājumu saraksts tiek izveidots pirms, sagatavojoties DzVV, atbilstoši vizītes mērķiem.

Vadlīniju 4. punktā norādīts apskatāmo jautājumu uzskaitījums, pēc iespējas vispusīgākas labturības novērtēšanas mērķim. Veterinārārsti var izvēlēties, vai veidlapā sarakstīt visas novērtēto labturības parametru vai dzīvnieku veselības rādītāju rezultātus, vai tikai novirzes no normas. Pēdējais variants palīdz ātrāk pārskatīt ganāmpulka apskates

rezultātus, saskatīt kopsakarības ar veselības problēmu, kā arī atvieglo ganāmpulka veselības problēmas novēršanas plāna izveidi.

4.1. Teritorijas plāna, transporta līdzekļu pārvietošanās loģistikas plāna esamību, kura izveidē ievēroti ganāmpulka biodrošības nosacījumi;

īpaši pievērst uzmanību ievesto dzīvnieku karantīnas zonas, liķu uzglabāšanas konteineru, mēslu krātuves, kā arī skābbarības bedru, graudu noliktavu izvietojumam teritorijā

4.2. Barības uzglabāšanas kvalitātes, biodrošības, barības sagatavošanas apstākļu vizuālu novērtēšanu;

4.3. Ēdināšanas un dzirdināšanas kvalitātes vizuālu novērtēšanu novietnē;

4.3.1. Vai visu dienu barības galdā ir pieejama barība? (cik stundas tukšs barības galds/diennaktī)

4.3.2. Vai dzīvnieki var visi vienlaicīgi piekļūt pie barības galda? (cm/govi), ja tikko ir izdalīta svaiga barība – to nevērtē nepiesietā turēšanas veida mītnēs

4.3.3. barības novērtējums silē/barības galdā:

Barības vienmērīga sadale visā barības galdā, barības sastāvs, sasmalcinājums (rupjajai un graudu barībai), kvalitāte (bojāšanās, pelējums, neēdami piemaisījumi), Kopēji maisītajai barībai (TMR) novērtē arī mitrumu, durstīgumu, šķirošanas iespējas.

4.3.4. ūdens nodrošinājumu - dzirdņu pietiekamību (nepiesietajā turēšanas mītnē - cm/govi) un izvietojumu grupā, dzirdņu tīrību, ūdens padeves ātrumu (litri/minūtē)

Mērķis: no govju kvalitatīvas, pietiekošas un sabalansētās ēdināšanas ir atkarīga govju imunitāte, vielmaiņas statuss, reproduktīvās spējas, izslaukums un piena kvalitāte. Atsevišķi govju klibuma cēloņi saistās ar ēdināšanas kvalitāti. Citi indikatori ēdināšanas kvalitātes novērtēšanai ir: govju grupas dzīvnieku kondīcijas novērtējums (jābūt atbilstoši attiecīgajam laktācijas periodam), spurekļa pildījums, fēču konsistence; piena tauku, proteīna un MUN- daudzums (no LDC datiem).

4.4. Slaucamo govju labturības un veselības vizuālu novērtēšanu novietnē;

4.4.1. stresa līmeņa, dzīvnieku aktivitāšu noteikšana nepiesieto govju grupā vai ganāmpulkā. Katru govju laktācijas vai cietstāvošo grupu vērtē atsevišķi:

Novērtē (% no grupas dzīvniekiem):

- cik govīs ēd pie siles,
- cik dzīvnieku gremo (no tiem, kas neēd),
- cik govīs stāv ejās,
- cik govīs (no tām, kas iegājušas guļvietās) stāv kājās;
- vai govīs socializē savā starpā, vai ir hierarhijas cīņas;

- vai labprāt socializē ar cilvēku;
- vai grupā dzīvnieki klepo.

4.4.2. Individuālo grupas dzīvnieku vizuālais novērtējums.

To var veikt, izvēloties vienu no divām metodēm:

- nosaka, cik % no grupas govīm vērtējamajam kritērijam ir konstatētas novirzes no vēlamā snieguma, piemēram, grupā govīs ar paaugstinātu ķermeņa kondīciju (% no govju skaita grupā) un zemu ķermeņa kondīciju (% no govju skaita grupā). Šādi vērtē tālāk uzskaitītos individuālos govju vērtēšanas kritērijus; Šo metodi biežāk izvēlas mazās govju grupās (līdz ~100 govīm);
- grupā brīvi izvēlas 10 govīs, kurām veic pilnībā visu tālāk uzskaitīto rādītāju novērtēšanu, rezultātus ierakstot speciāli šim mērķim izveidotā tabulā, un beigās, aprēķinot grupas dzīvniekiem katram vērtējumam vidējo rezultātu. Šo metodi biežāk izvēlas pielietot lielajās govju grupās (virs 100 govīm);

4.4.2.1. ķermeņa kondīcijas noteikšana(5 punktu sistēma);

4.4.2.2. fēču konsistences novērtēšana (5 punktu sistēma);

4.4.2.3. spurekļa pildījuma noteikšana (5 punktu sistēma);

4.4.2.4. ādas bojājumu novērtēšana:

- lecamās locītavas ādas bojājums (viršējs dermatīts līdz artrīts, 5 punktu sistēma) – cietas gulvietas virsmas radīts;
- ādas hiperkeratinizācija (palielināta spiediena sekas) kakla, skaušta rajonā, uz karpālajām locītavām, u.c. To rada spiediens uz ādu:
- metāla konstrukcijas, biežāk pie barības galda vai gulvietās;
- Tesmens, pupu, pupa sfinktera bojājumi (novērtē gulošām govīm)
Tos izraisa dažādi cēloņi, kas saistīti ar:
- slaukšanas procesu, mehāniskām traumām, pupu dezinfekcijas līdzekļu, zemas vides temperatūras, insektu vai patogēnu izraisītām dermatozēm;
- Citi specifiski novērojumi,

piemēram, gremokļa košļāšanas skaits, astes gala nekroze, u.c.

4.4.2.5. pakaļkāju nagu izvērsuma noteikšana (3 punktu sistēma)/ pārauguši nagi;

Jo garāki ir pakaļkāju nagi, jo izvērstāka ir kāju un nagu stāvotne

4.4.2.6. klibuma pakāpes noteikšana (5 punktu sistēma);

4.4.2.7. govju tesmens, ķermeņa kaudālās daļas un kāju tīrība (5 punktu sistēma);

4.4.2.8. govus elpošanas frekvences noteikšana (skaita govus sānu- krūšu kurvja - kustības vienu minūti);

paātrināta - virs 30 x min., vērojama govīm karstuma stresa rezultātā, un pie slimībām ar paaugstinātu ķermeņa temperatūru.

NB Ja govus elpo ar izstieptu galvu uz priekšu, caur atvērtu muti, un elpošanas frekvence ir virs 45 reizēm/ minūtē, govij ir elpošanas distress, ko novēro smaga karstuma stresa gadījumā vai pie pneimonijas ar smagu slimības gaitu, piem., pie fibrinozās pneimonijas.

Mērķis: Govju vizuālā novērtēšana, ļauj izdarīt daudzus secinājumus par attiecīgās grupas dzīvnieku ēdināšanas kvalitāti, mikroklimatu, komfortu guļvietās, govju veselības stāvokli un to savlaicīgu ārstēšanu. Daži piemēri: Visas govus, kam klibuma pakāpe ir novērtēta ar 3 un vairāk punktiem, ir jāārstē. Pēc govus ķermeņa kondīcijas var spriest par govus enerģētiskās barības nodrošinājumu ēdināšanā, un zemādas tauku biezums raksturo uzkrātās enerģijas rezerves. Ja govus ir DzVV dienā labi paēdušas, tad spurekļa pildījums ir 3-5 punkti (atkarībā no apēstās barības daudzuma, sausnes satura un sagremojamības). Ja ēdināšanā dominē enerģētiskā barība un ir maz šķiedrvielu (pakāpeniski rodas SARA simptomi), tad fēču konsistence kļūst šķidrāka -2 punkti. Ja dzīvnieks slimo ar infekciozu diareju, tad visbiežāk tā ir profūza – 1 punkts.

4.4.3. Govju komforta – guļvietu un eju atbilstību govju šķirnes un dzīvnieku lieluma (izmēru), turēšanas veida un citām prasībām:

- īpaši svarīgi novērtēt guļvietu atbilstošos izmērus – guļvietas garumu, platumu, galvas un izklupiena zonas garumu, krūšu barjeras novietojumu, sānu norobežojuma, skausta stienā augstumu, kā arī guļvietas mīkstumu, sausumu, tīrību, pakaišu materiāla veidu un nomaiņas stratēģiju;
- mēslu eju platumu, seguma veidu, mitrumu, mēslu izvākšanas efektivitāte un stratēģiju;

4.4.4. Novietnes mikroklimatu:

Ventilācijas sistēmas veidu un efektivitāti: gaisa temperatūru, mitrumu, gaisa plūsmas ātrumu, gaisa kvalitāti (novērtē, vai ir putekļi gaisā, kādu gāzu klātbūtne - specifiska smarža)

Mērķis: no govus komforta apstākļiem, laba mikroklimata ir atkarīgs tās sugai raksturīgais izturēšanās veids – pietiekoši bieža barības uzņemšana un pietiekoši ilga atpūta guļus stāvoklī. No tā ir atkarīgs govus veselības stāvoklis un ražība: vielmaiņas stāvoklis, imunitātes veidošanās, reproduktīvās spējas, plaušu, nagu un tesmens veselība (SŠS), un izslaukums.

4.4.5. Subklīniski (vai klīniski) slimo dzīvnieku klīniskā un laboratoriskā izmeklēšana govju grupā vai slimo dzīvnieku stacionārā (veic atbilstoši ganāmpulka veselības problēmai vai jaunu saslimšanu gadījumos, kas radušās DzVV starplaikā):

Mērķis: savlaicīgi diagnosticēt jaunu saslimšanu (īpaši pārnēsājam slimību) gadījumus, lai uzsāktu savlaicīgu dzīvnieku ārstēšanu un/vai profilaksi (izstrādāt ārstēšanas

un profilakses stratēģisko plānu). Slimību ārstēšana agrīnā stadijā vienmēr ir vieglāka, veiksmīgāka, ekonomiski izdevīgāka, nekā smagi slimu vai novēloti atklātu slimību ārstēšana. Savukārt, slimību profilakse vienmēr ir efektīvāka, veiksmīgāka un izdevīgāka, nekā slimību ārstēšana.

4.5. Teļu veselības un audzēšanas kvalitātes novērtēšana novietnē

4.5.1. jaundzimušo teļu aprūpe un ēdināšana

4.5.1.2. Govju dzemdību procesa vieta, dzemdību;

uzraudzība, higiēna, instrukcijas par pirmo palīdzības sniegšanu, dzemdību palīdzības instrumentu uzglabāšana

4.5.1.2. Jaunpiena izēdināšanas menedžments jaundzimušajiem teļiem;

Jaunpiena kvalitātes noteikšana, saldēta jaunpiena uzglabāšana, jaunpiena izēdināšanas veids, deva, higiēna un laiks pēc piedzimšanas. Piena/piena aizstājēja sagatavošanas apstākļi, piena trauku tīrība.

4.5.1.5. jaundzimušo teļa svēršana, dzīvmasas pieaugums diennaktī noteikšanas iespējas

Teļus ieteicams svērt piedzimšanas dienā; dienā, kad atšķir no piena, un pirms pirmās apsēklošanas reizes. Teļu krūšu kurvja apkārtmēra noteikšana ir neprecīzāka metode par svēršanu; lai iegūtu ticamus augšanas rezultātus, teļa visus mērījumus jāveic vienam un tam pašam cilvēkam

4.5.1.4. Teļu turēšana sprostā

- Tukšo sprostu tīrīšanas un dezinfekcijas principi;
- “Viss- pilns, viss -tukšs” princips
- “Apdzīvoto” sprostu tīrība, mitrums, pakaišu veids un biežums;
- Tīra dzeramā ūdens pieejamība, startera/spēkbarības pieejamība.

4.5.1.5. Teļu turēšana grupās pirms atšķiršanas no piena (parasti grupē 10-15 dienu vecumā). Novērtē:

- grupas dzīvnieku norobežošana/izolēšana no vecākiem teļiem;
- teļu skaitu grupā, biežību (m²/teļu), viena vecuma teļi;
- pakaišu biežumu, mitrumu, mēslu izvākšanas stratēģiju;
- teļu tīrību, kondīciju, dzīvmasas pieaugumu;
- automātisko dzirdināšanas iekārtu tīrīšanas principus/kvalitāti;
- mikroklimats – gaisa temperatūra, mitrums, apmaiņas/plūsmas ātrums (m/s)

4.5.1.6. Teļu veselības stāvokļa novērtēšana novietnē:

- vizuāli novērtē: teļu temperamentu, ķermeņa kondīciju, ēstgribu;
- vizuāli novērtē: dehidratācijas pazīmes (acu ābolu atvirzīšanās no iekšējā acs kaktiņa); astes un anālās atveres apkārtnes notraipījumu ar fēcēm (5 punktu sistēma); klepošanu;
- veic slimo teļu klīnisko un laboratorisko diagnostiku, ja ganāmpulkā nav veikta diarejas vai pneimonijas pacientu izmeklēšana un efektīgas ārstēšanas stratēģijas izstrāde;

4.5.1.7. Teļu atšķiršanas no piena stratēģija:

- Kad noņem pienu/piena aizstājēju no barības devas?
- vecums; dzīvmasa, startera barības uzņemšanas spējas / dienā
- Kāda ir piena/piena aizstājēja noņemšanas stratēģija?
- cik ilgā periodā; kādus barības līdzekļus nomaina, vai novēro diareju šajā periodā?

***Mērķis:** No jaundzimušo teļu kvalitatīvas aprūpes un savlaicīgas, pietiekošas, imūnvielām bagāta jaunpiena izēdināšanas tīrā vidē ir atkarīga teļu turpmāko dienu un mēnešu pasīvā imunitāte, kas visefektīvāk pasargā no vidē esošo diarejas un pneimoniju patogēnu iedarbības. Savukārt efektīga, savlaicīga sprostu dezinfekcija un dzirdināmo trauku tīrība līdz minimumam samazina patogēnu koncentrāciju sprostos un izēdināmajā pienā. Teļu regulāra svēršana ļauj noteikt jaundzimušā vecumam atbilstošu augšanas tempu un ļauj spriest par turpmākās ēdināšanas kvalitāti, kā arī ļauj izvēlēties pareizo laiku teļu atšķiršanai no piena. Atšķiršanas periodam jābūt pakāpeniska un bez stresa, lai neveidotos gremošanas disfunkciju radītas diarejas.*

4.5.2. No piena atšķirto teļu, ataudzējamo teļu grupas. Novērtē katra vecuma grupu atsevišķi (līdzīgi, kā 4.5.1.5. punktā):

- teļu grupēšanas principus –
 - viena vecuma teļi; dzīvnieku skaits grupā; biežību ($m^2/teļu$), norobežošana no vecāku teļu grupām
- vides higiēnu un mikroklimatu;
 - Grīdas seguma materiālu, pakaišu veidu un pietiekamību, mitrumu, mēsļu izvākšanas kvalitāti un stratēģiju;
- ēdināšanas un dzirdināšanas kvalitāti, barības novērtēšana barības galdā veic līdzīgi, kā pieaugušajām govīm 4.3. punktā aprakstīts;
- Vizuāli novērtē teļu izturēšanos, pulcēšanos grupā; teļu tīrību, ķermeņa kondīciju, klibošanu, klepošanu, fēcū konsistenci.

4.5.3. Apsēklojamo teļu grupās (novērtē labturību līdzīgi kā 4.5.2.) papildus novērtē:

- apsēklošanas vecuma teļu kondīciju,
- meklēšanās pazīmju noteikšanas metodes, meklēšanās reģistrēšanu;

- kā tiek organizēts mākslīgās apsēklošanas vai dabīgās lecīnāšanas darbs telēm.

4.5.4. Grūsno teļu grupās (novērtē labturību līdzīgi kā 4.5.2.). Papildus īpaši tiek novērtēta:

- grūsno teļu ķermeņa kondīcija (5 punktu sistēmā);
- grūsno govju pārgrupēšanas stratēģijai pirms atnešanās;
- vai ir atbilstoša grūsno govju dzemdību uzraudzības organizācija, rīcības stratēģija dzemdību sarežģītumu situācijās.

5. DzVV konstatētās ganāmpulka veselības problēmas un to indikatori

Vienmēr šo sarakstu veido veidlapas beigās, un ganāmpulka problēmas ir svarīgi pareizi noformulēt. Tās izriet no veidlapas iegūtajiem indikatoru rezultātiem.

Ganāmpulka veselības problēmas DzVV parasti konstatē tikai dažas (1...5), bet katra no tām saistās ar vairāku (veselības un ražības) indikatoru novirzēm no vēlamā snieguma.

Diskusijās, pēc novietnes apskates, nolemj, kuru no konstatētajām ganāmpulka veselības problēmām risinās pirmo.

NB Ieteikums vienlaicīgi risināt vienu problēmu (augstākais divas problēmas).

Veidlapas un diskusijas svarīgākos rezultātus: novirzes no vēlamā snieguma, izslaukuma, piena kvalitātes, galvenos reprodukcijas rādītājus u.c. iekļauj- DzVV atskaites ziņojumā (ko sagatavo atbilstoši vispārīgajām DzVV vadlīnijām).

Ja DzVV sāk analizēt kādu noteiktu ganāmpulka problēmu, tad obligāti jāizveido problēmas novēršanas Plāns (to sagatavo atbilstoši vispārīgajām DzVV vadlīnijām), ko ievieto atskaites ziņojumā.

Cūku ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas

DzVV cūku ganāmpulkos realizējamas saskaņā ar kopīgajās DzVV Vadlīnijās aprakstītajiem organizēšanas un realizācijas galvenajiem pamatprincipiem.

DzVV cūku ganāmpulkos realizējamas, balstoties uz brīvprātības principiem, - uz sertificētā veterinārārsta un ganāmpulka īpašnieka savstarpēju vienošanos par sadarbību ganāmpulka dzīvnieku vispārējā veselības stāvokļa regulārā kontrolē, tā uzlabošanā (īpaši pārnēsājamo slimību kontrolē un novēršanā), kā arī cūkgaļas ražošanas efektivitātes paaugstināšanā.

1. DzVV cūku ganāmpulkos realizējamas, kā sertificētu veterinārārstu veikts regulārs maksas pakalpojums.
2. Īpaši svarīgi DzVV veikt visos cūku ganāmpulkos, kuriem ir kāds no sekojošajiem **riska faktoriem**:
 - 2.1. kādas slimības strauja izplatība reģionā;
 - 2.2. kādas slimības strauja izplatība ganāmpulkā;
 - 2.3. saimniecības ģeogrāfiskais novietojums mazo, hobija ganāmpulku tuvumā
 - 2.4. jaunu dzīvnieku imports vai eksports ganāmpulkā;
 - 2.5. pilna vai daļēja cikla cūku ganāmpulks;
 - 2.6. jauktu sugu ganāmpulks;
 - 2.7. ganāmpulka lielums;
 - 2.8.. cūku eitanāzijas vai nobeigšanās gadījumu skaita palielināšanās;
 - 2.9. citu veselības vai ražošanas problēmu straujas vai būtiskas izmaiņas cūku ganāmpulkā.
3. Citas biežāk konstatētās un novēršamās cūku ganāmpulku veselības problēmas ir: ar ēdināšanu un labturību saistītās problēmas:

reproduktīvās, mastīta-metrīta-agalaktijas, klibuma, sivēnu veselības un izaudzēšanas problēmas, kā arī paaugstinātas dzīvnieku piespiedu likvidācijas vai nobeigšanās problēmas, ciltsdarba problēmas.
4. cūku ganāmpulkos DzVV pakalpojuma sniegšanai nav noteikts limits, bet DzVV ir ieteicams veikt visos ganāmpulkos, kur ir konstatēts kāds no riska faktoriem, vai regulāri izmanto dzīvnieku ārstēšanā recepšu zāles, vai ir pilna cikla ganāmpulki, sākot no 30 sivēnmātēm.
5. DzVV biežumu ganāmpulkos nosaka sertificēts veterinārārsts atkarībā no ganāmpulkā pastāvošajiem riskiem un konstatētajām citām veselības vai audzēšanas problēmām, bet minimālais DzVV biežums cūku ganāmpulkos ir ne mazāk, kā divas reizes gadā.
6. DzVV laikā var ganāmpulkā veikt arī plānveida veterināros pakalpojumus (piemēram, sivēnmāšu grūsnības noteikšanu, plānotās vakcinācijas, u.c.), kuru sniegšanas nosacījumus atrunā pie DzVV pakalpojuma līguma sagatavošanas.

Cūku ganāmpulka pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa

DzVV veidlapas jautājumu sarakstu veido sertificēts veterinārārsts pirms vizītes ganāmpulkā, atbilstoši katra govju ganāmpulka riska faktoriem, specifiskajiem turēšanas, ēdināšanas un citiem labturības apstākļiem, kā arī, vadoties no jau zināmajām ganāmpulka veselības problēmām.

Pirmās jeb audita DzVV veidlapā iekļaujamie jautājumi veselības problēmu identifikācijai cūku ganāmpulkā:

1. Saimniecības reģistrācijas dati:

- Saimnieka, vārds uzvārds:
- Saimniecības nosaukums:
- Adrese:
- Novietnes Nr:
- Ganāmpulka Nr:
- Telefona Nr, e-pasts:

Mērķis: reģistrācijas dati kalpo kā apstiprinājums reģistrētai, legālai dzīvnieku turēšanai, kā arī nepieciešamības gadījumā no Lauksaimniecības datu centra (LDC) ļauj iegūt daļu no saimnieciskajiem rādītājiem (piemēram, dzīvnieku kustību, ražību, aktuālos reprodukcijas darba rādītājus u.c.), ļauj salīdzināt LDC reģistrētos datus un reālo situāciju ganāmpulkā.

2. Vispārīgie dati par cūku ganāmpulku

2.1. Cūku šķirnes, ģenētika

2.2. ražošanas specializācija

Piemēram, gaļas ražošanai, šķirnes vaislinieku izaudzēšanai, dzīvnieku eksportam, vai citi mērķi, piem., šķirnes genofonda saglabāšanai).

2.3. Kāds ir ganāmpulka attīstības mērķis tuvākajiem 5-10 gadiem (ganāmpulka īpašnieka skatījumā).

2.4. kopējais cūku skaits ganāmpulkā (to ID reģistrācija LDC, krotāliju esamība). No tām:

- 2.4.1. sivēnmātes;
- 2.4.2. vaislas kuiļu skaits;
- 2.4.3. audzējamās cūkas (remontcūkas);
- 2.4.4 jauncūkas;
- 2.4.5. piena sivēni;
- 2.4.6. atšķirtie sivēni;
- 2.4.7. nobarojamās cūkas.

2.5. Pašlaik esošās, jau zināmās ganāmpulka veselības vai produktivitātes problēmas (īpašnieka, speciālistu skatījumā).

3. Cūku ganāmpulka pārnēsājamo slimību kontrole un biodrošības novērtējums:

3.1. Ganāmpulkā esošās/ diagnosticētās infekcijas slimības (nosaukt visas):

3.1. 1. kuras dzīvnieku grupas ir infekcijas slimību skartas?

3.1. 2. vai un kādi infekcijas slimību profilakses pasākumi jau tiek

veikti;

plāns?

Vai ir ganāmpulkā ir izstrādāts infekcijas slimību vakcinācijas

ganāmpulka?

3.1.3. vai ir iespējas atdalīt slimos/inficētos dzīvniekus no pārējā

3.1. 4. vai pašlaik ir ar infekcijas slimībām klīniski slimi dzīvnieki ganāmpulkā? Cik dzīvnieki?

3.2. Ganāmpulkā esošās/ diagnosticētās parazitārās slimības:

3.2. 1. vai un kādi parazitāro slimību profilakses pasākumi tiek veikti;

Vai ir izstrādāts pretparazitāro pasākumu plāns?

3.2. 2. vai un kad ir veikta pēdējā koproloģiskā izmeklēšana;

3.2. 3. vai un kad ir veikta pēdējā pretparazitāro līdzekļu rezistences pārbaude.

3.3. Vai pēdējā laikā ir importētas cūkas no ārzemēm vai ievestas no cita Latvijas ganāmpulka? (*no kurām valstīm/ no kura Latvijas ganāmpulka*):

3.3.1. Kad pēdējo reizi ir importētas/ievestas cūkas ganāmpulkā?

3.3.2. Vai cūkas tiek karantinētas atbilstoši biodrošības prasībām?

3.3.3. Vai ir diagnosticētas kādas pārnēsājamās slimības importētajām/ ievestajām cūkām?

3.4. Vai ir izstrādāts cūku ganāmpulka neatliekamo biodrošības pasākumu plāns jaunu pārnēsājamo slimību apdraudējuma novēršanai?, iekšējās kārtības noteikumi, manuāļi, instrukcijas

apstākļos?

3.4.1. Vai darbinieki ir apmācīti rīkoties šo slimību apdraudējuma

3.4.2. Vai darbinieki ir apmācīti rīkoties šo slimību “uzliesmojuma” gadījumā ganāmpulkā?

Mērķis: biodrošības pasākumi ir svarīgākie infekcijas slimību izplatību ierobežošanas pasākums, novērtēt saslimšanas riskus, īpaši pārnēsājamo slimību apdraudējuma/ saslimšanas gadījumā; kā arī ļauj spriest par pašreizējo biodrošības stāvokli ganāmpulkā.

4. Zāļu, īpaši antibiotiku (AB), pielietošana cūku ganāmpulkā:

4.1. ganāmpulkā pielietotās AB, to lietošanas (biežuma/ daudzuma) izmaiņas ārstēšanā pēdējā gada laikā

4.2. zāļu uzskaitē (īpaši AB) un uzglabāšana;

4.3. zāļu (īpaši AB) pielietošanas stratēģija:

diarejas, pneimonijas, mastīta, klibuma u.c. ārstēšanas gadījumos, kur cūkām konstatē infekciozu iekaisuma procesu vai septicēmijas rašanos.

Mērķis: ES valstīs ir jāsamazina AB pielietošanas daudzums dzīvnieku ārstniecībā, kā arī jāatsakās no A un B klases antibiotiku lietošanas dzīvnieku ārstēšanā. AB lietošanai ir jābūt atbildīgai, lai ganāmpulkā neradītu rezistenci pret AB. Uzlabojoties ganāmpulka veselībai,

īpaši samazinoties infekcijas slimību incidencei, samazināsies nepieciešamība pielietot ārstēšanā zāles.

5. Cūku ganāmpulka reprodukcijas, sivēnu saglabāšanas un ražošanas intensitātes indikatori.

5.1. Sivēnmāšu reproduktīvo rādītāju novērtējums ganāmpulkā (sivēnmāšu novietnē):

- 5.1.1. cikls-plūsma, attiecīgi pārējie rādītāji (nedēļas cikls);
- 5.1.2. apsēklotas sivēnmātes;
- 5.1.3. jauncūku īpatsvars ganāmpulkā;
- 5.1.4. jauncūku apsēklošanas vecums, dzīvmasa;
- 5.1.5. atkārtoti apsēklotas sivēnmātes (skaits, % no kopējā apsēklotu sivēnmāšu skaita);
- 5.1.6. dienu skaits no sivēnu atšķiršanas līdz sivēnmātes apsēklošanai;
- 5.1.7. nobeigušās sivēnmātes (% no kopējā sivēnmāšu skaita)
- 5.1.8. sivēnmāšu nobeigšanās galvenie iemesli un daudzums (%)
- 5.1.9. atnesušās sivēnmātes
- 5.1.10. dzīvi dzimuši sivēni (kopējais skaits)
- 5.1.11. dzīvi dzimuši sivēni (metienā)
- 5.1.12. nedzīvi dzimuši sivēni (metienā)
- 5.1.13. nobeigušies sivēni (skaits, % no dzimušajiem)
- 5.1.14. sivēnu nobeigšanās iemesli – galvenie (% no nobeigušo skaita)
- 5.1.15. galvenie sivēnmāšu brāķēšanas iemesli un %, no brāķēto skaita:
Biežāk brāķē reproduktīvo problēmu, tesmens, klibuma, traumū, infekcijas slimību, zootehnisku iemeslu, un citu cēloņu dēļ.
- 5.1.16. atšķirtas sivēnmātes;
- 5.1.17. atšķirto sivēnu skaits - kopējais;
- 5.1.18. atšķirto sivēnu skaits - no sivēnmātes vienā atšķiršanas reizē;
- 5.1.19. atšķirto sivēnu skaits – vidēji vienā metienā;
- 5.1.20. sivēnu atšķiršanas svārs (vidēji);
- 5.1.21. sivēnu zīdīšanas dienas (vidēji);
- 5.1.22. sivēnmāšu grūsnības dienas (vidēji);
- 5.1.23. sivēnmāšu “tukšās” barošānas dienas (vidēji);
- 5.1.24. metieni gadā no sivēnmātes (vidēji);
- 5.1.25. atšķirti sivēni no sivēnmātes gadā (vidēji);

Mērķis: analizējot sivēnmāšu reproduktīvos rādītājus, var spriest par sivēnmāšu auglību, to ģenētiskā potenciāla izmantošanas efektivitāti ražošanā. Auglības rādītāji, iegūto sivēnu skaits metienā atkarīgs no cūku šķirnes, ēdināšanas kvalitātes un labturības novietnē, apsēklošanas/aplecinašanas darba organizācijas, kuīļu spermas kvalitātes. Sivēnmāšu un sivēnu nobeigšanās cēloņi var būt dažādi, noteikti tos jānoskaidro, veicot liķu sekcijas un laboratoriski, izslēdzot iespējamās infekcijas slimības, parazitozes vai barības toksīnus. Jo sivēnmātēm ir augstāks vidējais metienu skaits gadā, jo lielāki sivēnu metieni, vairāk dzīvi dzimūšo un atšķirto sivēnu, jo efektīgāka ir sivēnu, un tālāk - arī cūkgaļas ražošana saimniecībā.

5.2. Atšķirto sivēnu grupas veselības un augšanas intensitātes novērtējums:

- 5.2.1. Nobeigušies sivēni (skaits, % no kopējā atšķirto sivēnu skaita);

- 5.2.2. Sivēnu nobeigšanās galvenie iemesli (diagnozes un skaits vai %);
pārnēsājamās slimības, kanibālisms, barības toksikozes, u.c.
- 5.2.3. sivēnu diennakts dzīvības pieaugums (g/dienā);
- 5.2.4. barības konversijas koeficients;
- 5.2.5. sivēnu vecums dienās, kad pārgrupē uz nobarošanu;
- 5.2.6. sivēnu svars pirms pārgrupēšanas uz nobarošanu;

Mērķis: Atšķirto sivēnu paaugstināta mirstība no pneimonijas vai diarejas cūku ganāmpulkos bieži ir saistās ar kādām ganāmpulkā esošām infekcijas slimībām, predisponējošie apstākļi var būt sivēnu atšķiršanas stresa un ēdināšanas kļūdu izraisītas imunitātes pavājināšanās, kas sliktos labturības apstākļos veicina saslimšanu ar novietnē esošajiem patogēniem. Mazinot ražošanas menedžmentu, mazinot stresa apstākļus un uzlabojot labturību, pielietojot efektīvu vakcinācijas shēmu, samazināsies infekcijas, specifisko patogēnu slimību dēļ nobeigušos sivēnu skaits un uzlabosies sivēnu un nobarojamo cūku dzīvības pieaugums diennaktī.

5.3. Nobarojamo cūku grupas veselības un augšanas intensitātes novērtējums:

- 5.3.1. nobeigušās cūkas (skaits, % no nobarojamo cūku skaita)
- 5.3.2. cūku galvenie nobeigšanās iemesli (diagnozes, % no nobeigušos skaita):
Artrīti, pneimonijas, enterīti, brukas, taisnās zarnas izkritumi.
- 5.3.3. cūku dzīvības pieaugums diennaktī (g/dienā)
- 5.3.4. barības konversijas koeficients
- 5.3.5. nokaušanas vecums (dienas)
- 5.3.5. cūku svars nokaušanas dienā (kg)
- 5.3.5. brāķēto cūku skaits un galvenie iemesli (iemesli un % no brāķētajām).

Biezākie iemesli: klibums, traumas, brukas.

Mērķis: Efektīgas cūkgaļas ražošanas pamatā ir panākt sivēniem, nobarojamām cūkām augstus dienas dzīvības pieaugumus, samazināt cūku nobeigšanās skaitu. Dzīvības pieauguma nodrošināšanai svarīgākais ir pietiekoši daudz uzņemt labi sabalansētu, kvalitatīvi sagatavotu barību, - ēdināšanas kvalitāti raksturo barības konversijas koeficients.

6. Cūku ganāmpulka slimību incidences analīze pa audzēšanas grupām

6.1. Sivēnmāšu slimības (% no sivēnmāšu skaita):

- 6.1.2. aborts;
- 6.1.3. mastīts-metrīts-agalaktija;
- 6.1.4. tesmens un pupu kvalitāte;
- 6.1.5. klibums (% , diagnozes);
- 6.1.6. respiratorās slimības (% , diagnozes);

6.1.7. gremošanas sistēmas saslimšanas (% , diagnozes);

6.1.8. nagu problēmas, apgriešana;

6.1.9. traumatisms;

6.1.10. endo-/ektoparazītozes (% , diagnozes)

6.2. Zīdējsivēnu slimības (% no zīdējsivēnu skaita):

6.2.1. klibums (% , diagnozes);

6.2.2. respiratorās slimības (% , diagnozes);

6.2.3. gremošanas orgānu slimības (% , diagnozes);

6.2.4. endo-/ektoparazītozes (% , diagnozes);

6.2.5. brukas

6.2.6. citi iemesli.

6.3. Atšķirto sivēnu slimības (% no atšķirto sivēnu skaita):

6.3.1. klibums (% , diagnozes);

6.3.2. respiratorās slimības (% , diagnozes);

6.3.3. gremošanas orgānu slimības (% , diagnozes);

6.3.4. traumatisms (astes, ausis)

6.3.5. endo-/ektoparazītozes (% , diagnozes);

6.2.5. brukas

6.2.6. citi iemesli.

6.4. Nobarojamās cūkas (% no nobarojamo cūku skaita);

6.4.1. klibums (% , diagnozes);

6.4.2. respiratorās slimības (% , diagnozes);

6.4.3. gremošanas orgānu slimības (% , diagnozes);

6.4.4. traumatisms (astes, ausis)

6.4.5. endo-/ektoparazītozes (% , diagnozes);

6.4.5. brukas

6.4.6. citi iemesli.

Mērķis: regulāra slimību profilakse, labturības prasību ievērošana nodrošina mazu slimību incidenci dzīvnieku grupās. Statistikas analīze ļauj laikus reaģēt un kādas slimības pacientu pieaugumu, risinot tās cēloņu novēršanu.

Cūku ēdināšanas, dzirdīšanas kvalitātes, labturības un veselības stāvokļa novērtēšana novietnē (galvenokārt vizuāla novērtēšana un veterinārie pakalpojumi – slimību savlaicīga diagnostika, ārstēšana)

1. Barības nodrošinājums (pa vecuma grupām)
 - 1.1. barības sagatavošanas receptes;
 - 1.2. barības kvalitāte (arī vizuāli – mitrums, rupjums, smaržīgums);
 - 1.3. graudu analīzes, recepšu sastādīšana, pārskatīšana;
 - 1.4. ēdināšanas menedžments;
 - 1.5. ēdināšanas grafiks zīdītājām, grūsnajām sivēnmātēm, jauncūkām;
 - 1.6. barības pieejamība;
 - 1.7. barības fronte.
2. Ūdens nodrošinājums (pa vecuma grupām)
 - 2.1. ūdens kvalitāte;
 - 2.2. ūdens pieejamība;
 - 2.3. dzirdņu skaits;
 - 2.4. ūdens tecēšanas ātrums.
3. Cūku ķermeņa kondīcijas novērtēšana (pa vecuma grupām):
 - 3.1. Speķa kontrole:
 - 3.1.1. sivēnmātēm;
 - 3.1.2. jauncūkām.
 - 3.2. Plecu daļā izgulējumi – zīdītājām sivēnmātēm.
4. Fēču novērtēšana (pa vecuma grupām):
 - 4.1. krāsa;
 - 4.2. konsistence.
5. Tīrība, higiēna novietnē (pa vecuma grupām):
 - 5.1. grīdas segums, mitrums
 - 5.2. pakaišu pielietojums – pakaišu veids, kur un cik lieto);
 - 5.3. mēslu tīrīšanas biežums.
6. Gaismas nodrošinājums novietnē (pa vecuma grupām).
7. Mikroklimats un ventilācijas kvalitāte (pa vecuma grupām)
8. Boksu izmēri, cūku skaits boksos (pa vecuma grupām)
 - 8.1. Dzemdību boksi
 - 8.2. Atšķirto sivēnu boksi
 - 8.3. Grūsno cūku boksi
 - 8.4. Apsēklojamo cūku boksi

Mērķis: labu labturības apstākļu nodrošināšana visu vecumu grupās, arī sivēnmāšu grupās, pasargā dzīvniekus no stresa. Līdz ar to, tiem ir labāka ēstgriba, veselība, sivēniem labāks dzīvības pieaugums, un cūkām, profilaktiskās vakcinācijas veicot, veidojas augstāks antivielu līmenis.

9. Slimo dzīvnieku aprūpe novietnē

10. **DzVV konstatētās ganāmpulka veselības problēmas un to indikatori**

Šo sarakstu veido veidlapas beigās. Ganāmpulka problēmas ir svarīgi pareizi noformulēt. Tās izriet no veidlapas iegūtajiem indikatoru rezultātiem.

Ganāmpulka veselības problēmas DzVV parasti konstatē tikai dažas (1...5), bet katra no tām saistās ar vairāku (veselības un ražības) indikatoru novirzēm no vēlamā snieguma.

Diskusijās pēc novietnes apskates nolemj, kuru no tām risinās pirmo.

Aitu un kazu ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas

DzVV aitū un kazu ganāmpulkos realizējamas saskaņā ar iepriekš aprakstītajiem DzVV organizēšanas un realizācijas galvenajiem pamatprincipiem, to pielāgojot un attiecinot uz aitū un kazu saimniecības darbības specifiku.

DzVV aitū un kazu ganāmpulkos būtu realizējamas brīvprātīgi, uz sertificētā veterinārārsta un ganāmpulka īpašnieka savstarpēju vienošanos par sadarbību ganāmpulka dzīvnieku vispārējā veselības stāvokļa regulārā kontrolē, tā uzlabošanā (īpaši pārnēsājamo slimību novēršanā), kā arī ražotās produkcijas kvalitātes un kvantitātes paaugstināšanā.

1. DzVV aitū un kazu ganāmpulkos realizējamas, kā sertificētu veterinārārstu veikts regulārs maksas pakalpojums.
2. Īpaši svarīgi DzVV veikt visos ganāmpulkos, kuros ir kāds no sekojošajiem riska faktoriem:
 - 2.1. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība reģionā;
 - 2.2. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība ganāmpulkā;
 - 2.3. jaunu dzīvnieku regulārs imports ganāmpulkā;
 - 2.4. bieža dzīvnieku kustība ganāmpulkā Latvijas mērogā
 - 2.5. jauktu sugu ganāmpulks;
 - 2.6. ganāmpulka lielums;
 - 2.7. aitū/kazu mirstības rādītāju paaugstināšanās;
 - 2.8. aitū/kazu citu veselības problēmu piemēram klibuma paaugstināšanās vai piena kvalitātes straujas vai būtiskas izmaiņas ganāmpulkā.
3. Citas biežāk konstatētās un novēršamās aitū un kazu ganāmpulku veselības problēmas ir: endoparazītozes, zemas ķermeņa kondīcijas aitū/kazu mātēm (biežākie cēloņi - ēdināšanas neatbilstības, endoparazītozes, hroniskas infekcijas slimības), zems grūsnības iestāšanās procents, zema jēru/ kazlēnu saglabāšana, mazpienība, mastīta un slaukšanas higiēnas, klibuma, vielmaiņas slimību, ēdināšanas, jaundzīvnieku veselības un izaudzēšanas problēmas, kā arī paaugstinātas dzīvnieku piespiedu brāķēšana vai nobeigšanās problēmas.
4. DzVV ieteicams veikt visos komerciālajos aitū/kazu ganāmpulkos. DzVV var veikt jebkura lieluma saimniecības, bet ja saimniecība ar savu darbību iekļaujas kādā no pārtikas ķēdes posmiem ieteicams veikt regulāras DzVV.
5. DzVV biežumam aitū un kazu ganāmpulkos nav noteikts limit DzVV biežumu ganāmpulkos nosaka sertificētais veterinārārsts atkarībā no ganāmpulka riskiem un konstatētajām veselības vai produktivitātes problēmām. Minimālais ieteicamais DzVV biežums mazo atgremotāju ganāmpulkos ir ne mazāk 1 reizi gadā.

6. DzVV laikā var veikt arī plānveida veterināros pakalpojumus ganāmpulkā (piemēram, grūsnības noteikšanu, plānotās vakcinācijas, parazitārās invāzijas kontroles pasākumus u.c.), par kuru sniegšanas nosacījumiem vienojas pirms līguma slēgšanas ar ganāmpulka īpašnieku, un tos iekļauj DzVV pakalpojuma līguma saturā.

Aitu un kazu ganāmpulku pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa

Regulāri nosakāmie pamata lielumi, kas būtu jānovērtē mazo atgremotāju veselības vizītēs, lai veicinātu dzīvnieku veselības likuma prasību ievērošanu, slimību savlaicīgu atklāšanu, kontroli, profilaksi un celtu saimniecības ražot spēju, konkurētspēju un rentabilitāti.

Regulāri ieteicams novērtēt šādus punktus:

Apakšpunktus var pielāgot, vadoties pēc saimniecības lieluma, ražošanas specifikas un citiem apstākļiem.

1. Saimniecības reģistrācijas dati:

- 1.1. Saimnieka, vārds uzvārds:
- 1.2. Saimniecības nosaukums:
- 1.3. Adrese:
- 1.4. Novietnes Nr:
- 1.5. Ganāmpulka Nr:
- 1.6. Telefona Nr, epasts:

Mērķis: reģistrācijas dati kalpo kā apstiprinājums reģistrētai, legālai dzīvnieku turēšanai. Kā arī nepieciešamības, gadījumā ļauj no LDC iegūt daļu no saimnieciskajiem rādītājiem, dzīvnieku kustību u.c., ļauj salīdzināt LDC reģistrētos datus un situāciju realitātē.

2. Vispārīgie dati par saimniecību:

- 2.1. Kādu sugas mazos atgremotājus tur ganāmpulkā– aitas, kazas?
- 2.2. Kāda šķirne?
- 2.3. Kādam mērķim tur dzīvniekus? *Gaļas, piena ražošanai, šķirnes dzīvnieku audzēšanai, abi, vai citi mērķi, teritoriju noganīšanai, hobijsam.*
- 2.4. Aitu/kazu skaits kopā:
 - 2.4.1. Pieaugušas aitas/kazas:
 - 2.4.2. Ataudzējamie dzīvnieki (remotdzīvnieki):
 - 2.4.3. Teķu/āžu skaits:
 - 2.4.4. Jēru/kazlēnu skaits:
- 2.5. Cik hektāru zemes apsaimnieko?
- 2.6. Kāds ir saimnieciskās darbības mērķis 5-10 gadiem.
- 2.7. Kādas ir ganāmpulkā zināmās, esošās slimības/ problēmas?

- 2.8. Vai tiek veikti slimību profilakses pasākumi? *piem., ir konkrētu slimību vakcinācijas protokoli*)

Mērķis: vispārīgie dati ļauj saprast un interpretēt dzīvnieku turēšanas mērķi, intensitāti, ganāmpulka lielumu, saimniecības resursu atbilstību dzīvnieku labturības prasībām, ražošanas specifiskās vajadzības, indikatoru normas, saslimstību potenciālo prevalenci utm. Ļauj pēc tam spriest par saimniecības sniegumu.

3. Saimnieciskie dati:

- 3.1. Cik aitas/kazas lecinātas, mākslīgi sēklotas sezonā?
- 3.2. Teļa/ āža : aitu/kazu attiecība pie dabīgās lecināšanas sistēmas?
- 3.3. Lecināšanas perioda garums?
- 3.4. Atnešanās perioda garums?
- 3.5. Dzīvi dzimušie jēri/kazlēni (dzīvi līdz 12h)?
- 3.6. Cik jēri/kazlēni apzīmēti ar kortālijām?
- 3.7. Vidējais jēra/kazlēna dzimšanas svars (kg)?
- 3.8. Cik jēri/kazlēni atšķirti (ieskaitot pārdotos pirms atšķiršanas)?
- 3.9. Vidējais jēru/kazlēnu atšķiršanas vecums (d)?
- 3.10. Vidējais jēra/kazlēna svars atšķiršanas brīdī,kg?
- 3.11. Vidējais dzīvmasas pieaugums līdz atšķiršanai?
- 3.12. Vidējais realizēto jēru/kazlēnu svars:
- 3.13. Vidējais vecums realizējot jērus/kazlēnus:
- 3.14. Vidējais dzīvmasas pieaugums pēc atšķiršanas līdz realizācijai:
- 3.15. Cik jēri/ kazlēni kopā realizēti sezonā? Vai saražotā gaļa kg/ha?
- 3.16. Realizēto jēru skaits uz vienu lecināto aitu māti?
- 3.17. Piena dzīvniekiem uzmanību pievēršas arī šiem rādītājiem:
 - 3.17.1. Cik ir slaucamās kazas?
 - 3.17.2. Piena izslaukums no kazas standartlaktācijā, kg;
 - 3.17.3. Kazas ar SŠSk >200 000 (% /slauc.k.)

Indikatoru jautājumus var pielāgot attiecībā no saimniecības lieluma, dzīvnieku turēšanas mērķa, intensitātes, lai tie būtu jēgpilni. Nelielās saimniecībās, ekstensīvas saimniecībās vai intensīvās gaļas ražojošās saimniecībās piemēro nepieciešamos jautājumus.

Mērķis: saimniecisko datu analīze ļauj saprast, vai konkrētie ražošanas indikatori atbilst vispārpieņemtām normām. Saražotās produkcijas apjoms un kvalitāte, arī dzīvmasas pieaugumu rādītāji dažādos periodos ir cieši saistīti ar dzīvnieku labturības prasību nodrošināšanu un dzīvnieku veselības stāvokli. Novirzes vai zemi saimniecisko datu rādītāji attiecīgi norāda uz ganāmpulkā klātesošām labturības, tai skaitā ēdināšanas, menedžmenta kļūdām, slimību (gan iekšējo gan infekcijas, invāzijas) klātesamību utm.

4. Mirstības dati:

- 4.1. Neiegūto jēru/kazlēnu skaits no dzimšanas līdz pārdošanai/realizācijai (abortējušie, nedzīvi dzimušie, visi mirušie)
- 4.2. Mirušo aitu skaits
- 4.3. Mirušo aplekto aitu skaits
- 4.4. Aitu mirstība %
- 4.5. Aitu brāķēšana %
- 4.6. Ganāmpulka atjaunošana %
- 4.7. Pirmās lecināšanas vecums, svars

Mērķis: mirstības dati tieši atspoguļo dzīvnieku veselības un labturības noviržu incidenci un prevalenci.

5. Slimību biežuma pārskata dati (cik bieži minēto slimību ganāmpulkā sastop):

- 5.1. Vispārīgi (kopā ganāmpulkā)
 - 5.1.1. Klibums aitām:
 - 5.1.2. Klibums jēriem:
 - 5.1.3. Metabolās slimības:
 - 5.1.4. Grūsnības toksēmija
 - 5.1.5. Spurekļa acidoze
 - 5.1.6. Citas nelipīgās slimības
 - 5.1.7. Klostrīdiju ierosinātas slimības:

- 5.1.8. Respiratorās slimības:
 - 5.1.8.1. līdz 12 mēn vecumam
 - 5.1.8.2. pēc 12 mēn vecuma
- 5.1.9. Pēkšņa nāve (nav zināms iemesls)
- 5.1.10. Citas slimības

- 5.2. Parazitārās slimības (cik dzīvniekus skārusi konkrētā invāzija vai arī var norādīt vai esošās slimības ir raksturīgas ganāmpulkā vai nē):
 - 5.2.1. Ektoparazīti:
 - 5.2.2. Miāzes:
 - 5.2.3. Fascioloze:
 - 5.2.4. GI strongelīdi:
 - 5.2.5. Kokcidioze

- 5.3. Attiecināms uz aitu mātēm (norāda konkrētu skaitu/ vai jau procentos izrēķinātu lielumu):
 - 5.3.1. Aborti
 - 5.3.2. Nedzīvi dzimuši
 - 5.3.3. Vagīnas prolaps
 - 5.3.4. Dzemdes prolaps
 - 5.3.5. Grūta atnešanās/ ar palīdzību
 - 5.3.6. Ālavas aitas
 - 5.3.7. Mastīts
 - 5.3.8. Atpalikšana augšanā/krītas kondīcijā

- 5.4. Attiecināms uz jēriem (norāda konkrētu skaitu/ vai jau procentos izrēķinātu lielumu):
 - 5.4.1. Iedzimti defekti
 - 5.4.2. Vāji dzimuši jēri
 - 5.4.3. Badam pakļautie jēri (nepieņēma, maz piena, nav piena mātei, hipoglikēmija/hipotermija jēram)

- 5.4.4. Parabakas
- 5.4.5. Poliartrīts/omfalīts
- 5.4.6. Diareja
- 5.4.7. Atpalicība augšanā

Mērķis: noskaidrot slimības sastopamību, kas tālāk ļauj spriest par labturības, menedžmenta, nelipīgo vai infekcijas slimību kontroles, profilakses, biodrošības procesu nepilnībām ganāmpulkā.

Ļauj identificēt konkrētās slimības vai labturības, menedžmenta nepilnības un fokusēties to uzlabošanai, novēršanai, tādējādi sekmējot saimniecības sniegumu, konkurētspēju un samazinot slimību izplatību.

6. Aitu/kazu turēšanas, ēdināšanas dati (šo informāciju novērtē saimniecībā esot uz vietas vērtējot situāciju un paralēli uzdodot jautājumus atbildīgajai personai):

6.1. Turēšanas apstākļi iekštelpās:

- 6.1.1. Grupu lielums, dzīvnieku blīvums:
- 6.1.2. Grīdu tīrība, mitrums, pakaiši:
- 6.1.3. Cik bieži kaisa?
- 6.1.4. Ventilācija, vēja ātrums, gaisa mitrums, gaisa temperatūra:

6.2. Dzīvnieku vērtējums

- 6.2.1. Vilnas tīrība: vērtē pašķirot vilnu; vērtē aitas pakaļdaļas netīrību ar mēsliem
- 6.2.2. Ķermeņa kondīcija (5 punktu skalā): cik % no izmeklētajiem dzīvniekiem ir ≤2punkti, cik > 4punkti?
- 6.2.3. Gļotādu krāsa(vērtē 5 punktu skalā: cik % no izmeklētajiem dzīvniekiem ir 3 punkti un 4 – 5 punkti
 - 6.2.3.1. (sārta) 1-2punkti
 - 6.2.3.2. (viegli bāla) 3punkti
 - 6.2.3.3. (bāla, ļoti bāla) 4-5punkti
- 6.2.4. Esošs klibums (ir/nav)

6.3. Ēdināšana:

- 6.3.1. Cik reizes dienā ēdina?
- 6.3.2. Rupjā barības pieejamība (barotavas, barības galda tīrība, barības daudzums, kvalitāte)
- 6.3.3. Barības galda fronte uz aitu bez jēriem:
- 6.3.4. Barības galda fronte uz aitu grūsnības otrajā pusē:
- 6.3.5. Barības galda fronte uz aitu ar jēriem:
- 6.3.6. Barības galda fronte teķiem:
- 6.3.7. Rupjās barības kvalitāte, smarža
- 6.3.8. Spēkbarības izēdināšana:
- 6.3.9. Vai lieto spēkbarību?
- 6.3.10. Kurām dzīvnieku grupām?
- 6.3.11. Cik kg/dzīvn./24h
- 6.3.12. Cik reizēs dienā izēdina spēkbarību?
- 6.3.13. Kad spēkbarību, kad rupjo barību izdala?
- 6.3.14. Minerālvielas (piebarošana/ bar. piedevas)

6.4. Ūdens pieejamība, tīrība:

- 6.4.1. Ir vai nav, vai daļēji ir BRĪVI pieejams TĪRS dzeramais ūdens
- 6.4.2. Dzirdņu skaits/dzīvnieku skaitu?:

6.5. Ganības:

- 6.5.1. Cik dzīvnieki uz ha?
- 6.5.2. Ganību zelmeņa sastāvs?
- 6.5.3. Vai veikta zālāju uzlabošana, sēja?
- 6.5.4. Ganību rotācijas princips?
- 6.5.5. Cik garā zālē uzsāk aploka noganīšanu un cik pie cik īsas zāles maina aploku?

Mērķis: analizēt aitu un kazu turēšanas un ēdināšanas datus. Tie ļauj spriest par vērtēto indikatoru atbilstību, tādējādi nepieciešamības gadījumā ļaujot veikt korekcijas tā veicinot gan dzīvnieku labturību, gan stiprinot dzīvnieku imunitāti un sekmējot veselību, gan veicinot produktivitāti un produkcijas kvalitāti.

7. Barības uzglabāšana:

7.1. Vai ir atbilstoša siena, skābsiena, skābbarības uzglabāšana?

7.2. Vai ir atbilstoša spēkbarība, barības piedevu uzglabāšana?

Mērķis: vērtējot barības līdzekļu uzglabāšanu var savlaicīgi preventēt barības līdzekļu bojāšanos, kā arī konkrētos gadījumos skaidrot, novērst dzīvnieku veselības, labturības novirzes, kas potenciāli radušās neatbilstoši turētas/ bojātas barības izēdināšanas rezultātā.

8. Biodrošība: (+aizsardzība pret plēsējiem)

8.1. Kā saimniecībā iekļūst darbinieki, nepiederošas personas?

8.2. Kā tiek organizēt transporta līdzekļu plūsma saimniecības teritorijā?

8.3. Vai ir atbilstoša teritorijas ceļu loģistika (tīrā/ netīrā zona, vai ceļi krustojās)?

8.4. Vai lieto darba apģērbu un apavus, kas paredzēts lietošanai tikai saimniecībā?

8.5. Vai ir iespēja un tiek veikta roku mazgāšana pēc kontakta ar dzīvniekiem?

8.6. Vai nodrošina roku mazgāšanu, dezinfekciju, gumijas cimdsu darbam ar abortētiem audiem, līķiem, jaundzimušajiem, - slaukšanai,

8.7. Slaukšanas procesa higiēnas raksturojums

8.8. Vai ir atsevišķi instrumenti barībai/mēsliem?

8.9. Vai ir līķu uzglabāšana konteiners/ vieta?

8.10. Mēslu uzglabāšana (lokālizācija, norobežošana)

8.11. Vai citiem dzīvniekiem (tai skaitā savvaļas dzīvniekiem, arī putniem) ir piekļuve novietnei?

8.12. Deratizācija plāns/līgums

8.13. Kā notiek ganāmpulka atjaunošana?

8.14. Vai ataudzē maiņas dzīvniekus saimniecībā?

8.15. Vai iepērk dzīvniekus, kādus (sievišķos vai tikai vīrišķos)

- 8.16. Vai tiek veikta teķu/āžu noma uz lecināšanas periodu?
- 8.17. Cik bieži notiek jaunu dzīvnieku ievēšana saimniecībā?
- 8.18. Vai ir, iespējams, ievēstos dzīvniekus turēt karantīnā? Kā to dara un vai to dara, cik ilgi tur dzīvniekus izolēti? Vai veic kādus izmeklējumus vai ārstēšanu karantīnā esošiem dzīvniekiem?

Mērķis: izsekot potenciālo slimības ierosinātāju iespējas iekļūt ganāmpulkā, izsekot saimniecībā esošu mikroorganismu cirkulāciju/izplatību. Mazināt, novērst infekcijas slimību iekļūšanu saimniecībā un mazināt saimniecībā/dzīvniekos jau esošo mikroorganismu radītu spiedienu uz pārējiem/citiem dzīvniekiem, lai to imunitātes sistēma varētu novērst klīnisku saslimšanu.

9. Medikamentu lietošanas paradumi:

- 9.1. Cik bieži jālieto medikamenti dzīvnieku ārstēšanai?
- 9.2. Kur iegādājas medikamentus?
- 9.3. Kur uzglabā un kā uzglabā medikamentus?
- 9.4. Vai veic izlietoto medikamentu uzskaiti, veic pierakstus norādot kuriem dzīvniekiem, kāds medikaments lietots, produkcijas ierobežošanas laiks?
- 9.5. Cik bieži lieto antimikrobiālos līdzekļus, kuros gadījumos?
- 9.6. Cik bieži lieto pretparazītāros līdzekļus, kuros gadījumos?
- 9.7. Cik ilgi uzglabā atvērtus/ caurdurtus zāļu flakonus? Līdz 7d; līdz 30 d ; līdz 60 d; virs 60 dienām?

Dējējvistu un broileru ganāmpulku dzīvnieku veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas

DzVV dējējvistu un broileru ganāmpulkos realizējamas saskaņā ar iepriekš aprakstītajiem DzVV organizēšanas un realizācijas galvenajiem pamatprincipiem.

DzVV dējējvistu un broileru ganāmpulkos realizējamas balstoties uz brīvprātības principiem, - uz sertificētā veterinārārsta un ganāmpulka īpašnieka savstarpēju vienošanos par sadarbību ganāmpulka dzīvnieku vispārējā veselības stāvokļa regulārā kontrolē, tā uzlabošanā (īpaši pārnēsājamo slimību novēršanā), kā arī ražotās produkcijas kvalitātes un kvantitātes paaugstināšanā.

1. DzVV dējējvistu un broileru ganāmpulkos realizējamas, kā sertificētu veterinārārstu veikts regulārs maksas pakalpojums.
2. Īpaši svarīgi DzVV veikt visos ganāmpulkos, kuros ir kāds no sekojošajiem riska faktoriem:
 - 2.1. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība reģionā;
 - 2.2. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība ganāmpulkā;
 - 2.3. jaunu dzīvnieku pievienošana ganāmpulkam
 - 2.3. jauktu sugu ganāmpulks;
 - 2.4. ganāmpulka lielums;
 - 2.5. mirstības % paaugstināšanās;
 - 2.6. iegūtās produkcijas(olas vai gaļa) strauja samazināšanās;
 - 2.7. pārtikas infekciju ierosinātāju diagnosticēšanas produktos;
 - 2.8. paaugstināta antimikrobiālo līdzekļu lietošana;
 - 2.9. saimniekošan
as veida maiņa;

3. DzVV biežumam dējējvistu un broileru ganāmpulkos nav noteikts limits, bet ir DzVV ieteicams veikt visos dējējvistu un broileru ganāmpulkos, sākot no 1 dzīvnieka.

4. DzVV biežumu ganāmpulkos nosaka sertificētais veterinārārsts atkarībā no ganāmpulka riskiem (austa vai zema riska ganāmpulks) un konstatētajām veselības vai produktivitātes problēmām, bet ieteicamais vizīšu skaits dējējvistu ganāmpulkā – vismaz 1 reizi jaunputnu ataudzēšanas ciklā (putnu vecums 1diena- ~15 nedēļas) un vismaz 2x dējējvistu audzēšanas ciklā. Ieteicamais vizīšu skaits broileru ganāmpulkā – vismaz 1 reizi audzēšanas ciklā.

Veselības vizītes dējējvistu un broileru ganāmpulkos jāveic regulāri, tām ir jābūt daļai no kopējās ganāmpulka uzraudzības sistēmas, kā papildus pasākumi citām uzraudzības un kontroles sistēmām. Ieviešot dzīvnieku veselības vizītes var tikt veicināta biodrošības pasākumu ievērošana, agrīna infekcijas slimību diagnostika, infekcijas slimību sloga samazināšana, produktivitāte, rentabilitāte, labturība un samazināta antimikrobiālo līdzekļu izmantošana ganāmpulkā.

Dējējvistu un broileru pirmās dzīvnieku veselības vizītes (DzVV) veidlapa

1.DzVV veidlapas jautājumu sarakstu veido sertificēts veterinārārsts pirms vizītes ganāmpulkā, atbilstoši katra ganāmpulka riska faktoriem, specifiskajiem turēšanas, ēdināšanas un citiem labturības apstākļiem, kā arī vadoties no jau zināmajām ganāmpulka veselības problēmām.

2.Veselības vizītes dējējvistu un broileru ganāmpulkos jāveic regulāri, tām ir jābūt daļai no kopējās ganāmpulka uzraudzības sistēmas, kā papildus pasākumi citām uzraudzības un kontroles sistēmām. Ieviešot dzīvnieku veselības vizītes var tikt veicināta biodrošības pasākumu ievērošana, agrīna infekcijas slimību diagnostika, infekcijas slimību sloga samazināšana, produktivitāte, rentabilitāte, labturība un samazināta antimikrobiālo līdzekļu izmantošana ganāmpulkā, kā arī vispārēja mājputnu turētāju zināšanu līmeņa un atbildības paaugstināšana, uzticības veicināšana speciālistiem.

3.Parametri, ko ieteicams regulāri novērtēt ir pielāgojami ganāmpulka izmēram, putnu sugai, šķirnei, turēšanas sistēmai, sezonai un jau esošai uzraudzības sistēmai.

3.1. Saimniecības reģistrācijas dati:

- 3.1.1. Saimnieka, vārds uzvārds:
- 3.1.2. Saimniecības nosaukums:
- 3.1.3. Adrese:
- 3.1.4. Novietnes Nr:
- 3.1.5. Ganāmpulka Nr:
- 3.1.6. Telfona Nr, epasts:

Mērķis: reģistrācijas dati kalpo kā apstiprinājums reģistrētai, legālai dzīvnieku turēšanai. Ja ganāmpulks nav reģistrēts – mērķis informēt dzīvnieku turētāju par reģistrācijas procesu, dzīvnieku turēšanas, reģistrēšanas noteikumiem un to nozīmību.

3.2. Vispārīgie dati par saimniecību:

- 3.2.1. Šķirne/ Kross
- 3.2.2. Putnu skaits kopā:
- 3.2.3. Dējējvistas:
- 3.2.4. Jaunputni (2d-17w):
- 3.2.5. Cāļi
- 3.2.6. Broileri
- 3.2.7. Citi mājputni
- 3.2.8. Turēšanas sistēma:
- 3.2.9. Saimnieciskās darbības mērķis 5-10 gadiem
- 3.2.10. Atbildīgās personas pieredze putnkopībā (gados)
- 3.2.11. Darbinieku skaits
- 3.2.12. Ganāmpulkā zināmās, esošās slimības/ problēmas?
- 3.2.13. Piemēram: Salmonelloze/ Sarkanā ērcīte/ Kanibālisms/ Parazitozes

Mērķis: vispārīgie dati sniedz informāciju par ganāmpulka izmēru, saimniekošanas mērķiem, dzīvnieku skaitu, turēšanas sistēmu, kas var būt aktuāli izvērtējot dažādus iegūtos datus, piemēram, sasaistīt patoloģijas/ slimības ar turēšanas sistēmu/ dzīvnieku vecumu u.c.

3.3. Saimnieciskie dati:

- 3.3.1. Informācija par jaunputniem:
 - 3.3.1.1. Vai cāļi tiek ataudzēti uz vietas saimniecībā?
 - 3.3.1.2. Vai cāļi tiek iepirkti no citiem ganāmpulkiem?
 - 3.3.1.3. Vai vienmēr tiek pirkti no viena audzētāja?
 - 3.3.1.4. Vai tiek iepirkti jaunputni?
 - 3.3.1.5. Vai vienmēr tiek pirkti no viena audzētāja?
- 3.3.2. Vai cāļu un jaunputnu pārvadāšanas transports iebrauc saimniecībā?
- 3.3.3. Vai cāļu un jaunputnu pārvadāšanas transports tiek dezinficēts pirms iebraukšanas saimniecībā?
- 3.3.4. Vai ir izstrādāts vakcinācijas plāns?
- 3.3.5. Vai vakcinē pret:
 - 3.3.5.1. Ņūkāsas slimību
 - 3.3.5.2. Gamboro slimību
 - 3.3.5.3. Mareka slimību
 - 3.3.5.4. Infekciozo bronhītu, celms
 - 3.3.5.5. Infekciozo laringotraheītu
 - 3.3.5.6. Infekciozo encefalomiēlītu
 - 3.3.5.7. Reovīrusa infekciju
 - 3.3.5.8. Salmonelozi
 - 3.3.5.9. Kokcidiozi
- 3.3.6. Mirstība %
- 3.3.7. Informācija par dējējvistām:
 - 3.3.7.1. Vai tiek iepirktas dējējvistas no citiem ganāmpulkiem?
 - 3.3.7.2. Vai tiek pirktas no viena audzētāja?
 - 3.3.7.3. Vai tiek saņemts veterinārārsta apstiprinājums par iepirkto dējējvistu vispārīgo veselības stāvokli?
 - 3.3.7.4. Vai jaunievestās dējējvistas tiek turētas karantīnā?
 - 3.3.7.4.1. Cik ilgi?
 - 3.3.7.5. Vai tiek veikta dējējvistu klīniskā izmeklēšana pirms pievienošanas ganāmpulkam?
- 3.3.8. Vai ir tiek reģistrēta dzīvnieku transportēšana/pirkšana/pārdošana?
- 3.3.9. Dējība
 - 3.3.9.1. Vidējais olu skaits no dzīvnieka

Mērķis: saimniecisko datu analīze un apkopošana dod iespēju analizēt saimniekošanas praksi, sniegt ieteikumus, analizēt nozīmīgākos produktivitātes rādītājus, gūt ieskatu infekcijas slimību preventīvo pasākumu veikšanā. Broileru ganāmpulka DzVV anketā iekļaut jautājumus par cāļu iegūšanu/ pirkšanu/ karantinēšanu.

3.4. Mirstības dati:

- 3.4.1. Mirušo putnu skaits cikla laikā
- 3.4.2. Mirušo putnu skaits dienā

- 3.4.3. Nāves cēloņi
- 3.4.4. Līķu savākšana
- 3.4.5. Patologanatomisko sekciju veikšana
- 3.4.6. Līķu uzglabāšana
- 3.4.7. Līķu utilizēšana

Mērķis: mirstības dati tieši atspoguļo dzīvnieku veselības un labturības noviržu incidenci un prevalenci kā arī informēt ganāmpulka īpašnieku par pareizu līķu apriti, to uzglabāšanas veidiem un utilizāciju, lai samazinātu infekcijas un invāzijas slimību izplatīšanos ganāmpulkā vai reģionā.

3.5. Slimību biežuma pārskata dati/ veterinārie pakalpojumi

- 3.5.1. Infekcijas, invāzijas slimību diagnostika
- 3.5.2. Nāves cēloņu noskaidrošana:
 - 3.5.2.1. Patologanatomiskās sekcijas
 - 3.5.2.2. Laboratoriskā diagnostika
- 3.5.3. Salmonelozes uzraudzība
- 3.5.4. Mikoplazmozes uzraudzība
- 3.5.5. Tuberkulozes uzraudzība
- 3.5.6. Parazitožu diagnostika
- 3.5.7. Citu infekcijas slimību uzraudzība
- 3.5.8. Respiratorie simptomi (tostarp acs patoloģiju simptomi)
- 3.5.9. Gremošanas trakta traucējumu simptomi
- 3.5.10. CNS darbības traucējumu simptomi
- 3.5.11. Ādas, apspalvojuma kopsakara traucējumi
- 3.5.12. Reproductīvā trakta traucējumu simptomi
- 3.5.13. Veterinārie pakalpojumi:
 - 3.5.13.1. Reizņu skaits pēdējā gada laikā
 - 3.5.13.2. Biežākie iemesli
 - 3.5.13.2.1. Klīniskā izmeklēšana/ ārstēšana/ vakcinācija/ u.c.
 - 3.5.13.3. Lietotie medikamenti
 - 3.5.13.4. T.sk antibakteriālie līdzekļi - nosaukums, daudzums, ilgums
 - 3.5.13.5. Vai tiek ievērots zāļu izdalīšanās periods?
 - 3.5.13.6. Kas tiek darīts ar saražoto produkciju zāļu izdalīšanās periodā?
 - 3.5.13.7. Vai ir gadījumi, kad veterinārā palīdzība netiek sniegta?

Mērķis: noskaidrot slimības sastopamību, kas tālāk ļauj spriest par labturības, menedžmenta, nelipīgo vai infekcijas slimību kontroles, profilakses, biodrošības procesu nepilnībām ganāmpulkā. Sniedz informāciju par veterinārajiem pakalpojumiem, lietotajiem medikamentiem, tostarp antibakteriālajiem līdzekļiem.

3.6. Labturības dati:

- 3.6.1. Dzeramais ūdens
 - 3.6.1.1.pieejamība
 - 3.6.1.2.tīrība
 - 3.6.1.3.dzirdņu tips un skaits
 - 3.6.1.4.patērētais ūdens 24H
- 3.6.2. Barība
 - 3.6.2.1.pieejamība
 - 3.6.2.2.tīrība
 - 3.6.2.3.barotavu skaits
 - 3.6.2.4.barotavu izmērs
 - 3.6.2.5.patērētā barība 24H
- 3.6.3. Laktas
 - 3.6.3.1.Laktu skaits
 - 3.6.3.2.Laktu veids
 - 3.6.3.3.Laktu izmērs
- 3.6.4. Ligzdas
 - 3.6.4.1.Ligzdu skaits
 - 3.6.4.2.Ligzdu tīrība
- 3.6.5. Apdzīvojamās platības izmērs
- 3.6.6. Elsojoši putni %
- 3.6.7. Saspiekušies putni %
- 3.6.8. *Dermanyssus gallinae* (sarkanā ērcīte) novērošana
- 3.6.9. Putekļi (maz, vidēji, daudz)
- 3.6.10. Blīvums
- 3.6.11. Krūšu kaula deformācija
- 3.6.12. Ādas bojājumi, traumas
- 3.6.13. Pododermatīts
- 3.6.14. Pirkstu traumas, bojājumi
- 3.6.15. Palielinātas guzas
- 3.6.16. Acs patoloģijas
- 3.6.17. Respiratorās infekcijas, simptomi
- 3.6.18. GI trakta traucējumu pazīmes
- 3.6.19. Parazīti
- 3.6.20. Sekstes patoloģijas, traumas
- 3.6.21. Apgriezti knābji, vecums, iemesls
- 3.6.22. Agresīva uzvedība
- 3.6.23. Spalvu veselība
- 3.6.24. Kanibālisma pazīmes
- 3.6.25. Mikroklimats
 - 3.6.25.1. amonjaka daudzums
 - 3.6.25.2. ventilācijas sistēma
 - 3.6.25.3. apgaismojuma sistēma
 - 3.6.25.4. tumsas/gaismas intervāli
 - 3.6.25.5. mitruma līmenis
 - 3.6.25.6. temperatūra

Mērķis: analizēt labturības indikatorus, lai noskaidrotu labturības prasību ievērošanu, sniegtu ieteikumus to uzlabošanai. Analizēt barošanas, turēšanas datus, kas var

sniegt papildus informāciju par invāzijas/ infekcijas slimībām un palīdzēt to agrīnai diagnostikai. Broileru ganāmpulkos svarīgi noteikt dzīvnieku masu kg uz m².

3.7. Biodrošība:

- 3.7.1. Biodrošības plāns ir/nav
- 3.7.2. iedalījums tīrā/ netīrā zona
- 3.7.3. karantīna
- 3.7.4. apmeklētāju/darbinieku reģistrs
- 3.7.5. individuālo aizsardzības līdzekļu lietošana
- 3.7.6. maiņas apģērbs/apavi
- 3.7.7. dezinfekcijas līdzekļu lietošana
- 3.7.8. transportlīdzekļu piekļuve fermai
- 3.7.9. kaitēkļu kontrole
- 3.7.10. ierobežojumi lolojumdzīvniekiem
- 3.7.11. dzīvnieku, pakaišu, barības iegāde
- 3.7.12. līķu un pakaišu iznīcināšana
- 3.7.13. ūdens kvalitātes monitorings
- 3.7.14. barības kvalitātes monitorings

Mērķis: noskaidrot un analizēt iekšējās un ārējās biodrošības noteikumu izpildi ganāmpulkā, sniegt ieteikumus, sekmēt infekcijas slimību sloga samazināšanu mājputnu novietnēs.

3.8.Olu kvalitāte: Dējējvistu ganāmpulkos

- 3.8.1. Netīras olas %
- 3.8.2. deformētas olas% (gofrētas)
- 3.8.3. mīksta čaumalas %
- 3.8.4. olas aptraipītas ar asinīm %
- 3.8.5. Olas bez čaumalas%
- 3.8.6. Blāvas čaumalas%
- 3.8.7. Rozā/ violetas čaumalas%

Mērķis: iegūt informāciju par saražoto olu kvalitāti, lai padziļināti analizētu dzīvnieku labturību, turēšanu, barošanu, infekcijas slimību klātbūtni ganāmpulkā.

Akvakultūras uzņēmumos audzējamo zivju (karpu un foreļu) veselības vizīšu (DzVV) vadlīnijas

Dzīvnieku veselības vizītes akvakultūras uzņēmumos veicamas balstoties uz brīvprātības principiem -uz sertificētā veterinārārsta un audzētavas īpašnieka savstarpēju vienošanos par sadarbību akvakultūras dzīvnieku ganāmpulka vispārējā veselības stāvokļa regulārā kontrolē, tā uzlabošanā (īpaši pārnēsājamo slimību novēršanā), kā arī ražotās produkcijas kvalitātes un kvantitātes paaugstināšanā. Veselības vizītēm jābūt laika ekonomiskām un galvenokārt jābalstās uz regulāru ganāmpulka uzraudzību visā akvakultūras dzīvnieku audzēšanas periodā. Ieviešot dzīvnieku veselības vizītes, varēs uzlabot gan dzīvnieku labturību gan biodrošību.

1. DzVV akvakultūras dzīvnieku ganāmpulkos realizējamas, kā sertificētu veterinārārstu veikts regulārs maksas pakalpojums.
2. Īpaši svarīgi DzVV veikt tajos ganāmpulkos, kuros ir kāds no sekojošajiem riska faktoriem:
 - 2.1. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība reģionā;
 - 2.2. kādas pārnēsājamās slimības strauja izplatība ganāmpulkā;
 - 2.3. jaunu dzīvnieku imports vai eksports ganāmpulkā;
 - 2.4. straujš akvakultūras dzīvnieku mirstības pieaugums;
3. DzVV biežumam akvakultūras dzīvnieku ganāmpulkos nav noteikts limits
4. DzVV biežumu nosaka sertificētais veterinārārsts atkarībā no riskiem un konstatētajām veselības vai produktivitātes problēmām.
5. DzVV laikā var veikt arī plānveida veterināros pakalpojumus, par kuru sniegšanas nosacījumiem vienojas pirms līguma slēgšanas ar akvakultūras uzņēmuma īpašnieku, un tos iekļauj DzVV pakalpojuma līguma saturā.

Akvakultūras dzīvnieku ganāmpulka pirmās (audita) DzVV veidlapa

DzVV veidlapas jautājumu sarakstu veido sertificēts veterinārārsts pirms vizītes, atbilstoši katra akvakultūras dzīvnieku ganāmpulka riska faktoriem, specifiskajiem turēšanas, ēdināšanas un citiem labturības apstākļiem, kā arī vadoties no jau zināmajām ganāmpulka veselības problēmām.^{4 5 6 7}

1. Saimniecības reģistrācijas dati:

- a. Saimniecības vadītāja vārds, uzvārds:
- b. Zivjaudzētavas nosaukums:
- c. Adrese:
- d. Novietnes Nr.
- e. Telefona Nr.:
- f. e-pasts:

Mērķis: Saimniecības identificēšana kalpo kā apstiprinājums legālai akvakultūras dzīvnieku turēšanai. Kā arī nepieciešama veterinārārstam, lai saglabātu savā datubāzē anketas rādītājus ar mērķi salīdzināt ar iepriekšējās vizītēs konstatētajiem rādītājiem, tādējādi ļaus novērtēt progresu kopš pēdējās vizītes un ļaus pilnvērtīgāk izstrādāt rekomendācijas zivju audzēšanas apstākļu pilnveidošanai un zivju veselības uzlabošanai. Informācija paredzēta tikai apkalpojošajam veterinārārstam un nedrīkst būt publiski pieejama.

2. Vispārīgie dati par zivju audzētavu:

- a. Audzēšanas sistēma (Dīķi, RAS vai caurplūdes baseini).
- b. Zivju suga.

⁴ LR Zvejniecības likums

⁵ Ministru kabineta 2017. gada 14. marta noteikumi Nr. 146 "Noteikumi par veterinārajām prasībām akvakultūras dzīvniekiem, no tiem iegūtiem produktiem un to aprītei, kā arī atsevišķu akvakultūras dzīvnieku infekcijas slimību profilaksei un apkarošanai"

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta Regula (ES) 2016/429 par pārnēsājamām dzīvnieku slimībām un ar ko groza un atceļ konkrētus aktus dzīvnieku veselības jomā ("Dzīvnieku veselības tiesību akts").

⁷ Woyarovich A., Moth-Poulsen T., Péteri A. (2010) Karpu polikultūra Centrālajā un Austrumeiropā, Kaukāzā un Vidusāzijā. Rokasgrāmata. FAO, Publicēja Latvijas Republikas Zemkopības ministrija saskaņā ar vienošanos ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizāciju 72 lpp

- c. Audzēšanas tips (Intensīvā, pusintensīvā, ekstensīvā).
- d. monokultūra vai polikultūra (uzskaita sugas).
- e. No kurienes tiek iegūts ūdens? (dziļurbums, virszemes ūdenstilpe).
- f. Kādu šķirņu zivis tiek audzētas?

Mērķis: Audzētavas raksturojums iekļauj vispārēju informāciju par audzēšanas sistēmām, zivju turēšanas apstākļiem, sugu daudzveidību, kā arī audzētavā ienākošā ūdens kvalitātes rādītājus, kas reizēm saistīti ar papildus riskiem. Tas ļaus precīzāk izprast zivju veselības problēmas, apiešanos ar zivīm un, iespējams, saskatīt slimību veicinošo faktoru klātbūtni. Katrā no audzēšanas sistēmām (RAS, baseinu ūdens caurplūdes sistēmas un dīķi) būtiski atšķirsies gan zivju turēšanas apstākļi, gan veicamie pasākumi, gan zivju slimības.

3. Ūdens kvalitātes parametri:

- a. Temperatūra
- b. Izšķīdušais skābeklis (DO)
- c. Ūdens pH
- d. Ūdens dzidrums
- e. Ūdens plūsmas ātrums
- f. Ūdens apmaiņa (cik ilgā laikā nomainās sistēmas ūdens)

Mērķis: Informācija par ūdens kvalitāti ļauj izprast ar ūdens kvalitāti saistītos riskus. Jāapzinās, ka ūdens kvalitāte audzēšanas sistēmā pazeminās, zivis elpo udenī izšķīdušo skābekli, līdz ar to skābekļa daudzums lēnāk vai ātrāk samazinās, ūdeni piesārņo arī zivju vielu maiņas galaprodukti, neapēstā barība, bojā gājušās zivis.

4. Zivsaimnieciskie dati:

- a. Vai tiek uzturēts vaislas ganāmpulks?
- b. Vai tiek organizēts dabisks vai mākslīgs nārsts?
- c. Kā tiek realizēta nārsta stimulācija (dabiskie stimulatori: gaismas režīma un ūdens temperatūras izmaiņas vai mākslīgie- hormonu injekcijas)?
- d. Ikru mirstība.
- e. Mazuļu mirstība pārejas laikā uz eksogēno barošanu.
- f. Zivju mirstība nobarošanas periodā
- g. Zivju svars realizācijas laikā (tikai pārtikā realizējamajām zivīm)
- h. Zivju audzēšanas ilgums līdz pārtikā realizējamās zivs svaram

- i. Izmantojamās barības veids (Komerčiāli ražotā barība vai mājās gatavota (dīķu mēslošana barības bāzes augšanai, graudi, pupas u.c.)
- j. Barošanas režīms
- k. Dienā izbarotās barības daudzums (arī barības koeficients)
- l. Zivju turēšanas blīvums
- m. Zivju agresivitāte barā

Mērķis: Zivsaimniecisko datu analīze ļauj saprast ražošanas procesu konkrētajā zivju audzētavā un saskatīt vājos posmus, kuros nepieciešama situācijas uzlabošana, tādejādi palielinot kopējo zivsaimniecisko produktivitāti. Novērtējot zivju grupu galvenā uzmanība jāpievērš turēšanas blīvumam un zivju uzvedībai: reakcija uz ēnām (cilvēkam pieejot), reakcija uz barību, reakcija uz skaņu (cilvēks, pieejot pie baseina, rada zivīm dzirdamas skaņas viļņus, pārbaudot zivju reakciju uz skaņu, nav jāsit pie baseina).

5. Barības uzglabāšana:

- a. Vai ir atbilstoša rūpnieciski ražotās barības uzglabāšana
- b. Vai ir atbilstoša mājās gatavotās barības (graudi, pupas, tauriņzieži u.c) uzglabāšana

Mērķis: vērtējot barības līdzekļu uzglabāšanu var savlaicīgi preventēt barības līdzekļu bojāšanos, kā arī konkrētos gadījumos skaidrot, novērst dzīvnieku veselības, labturības novirzes, kas potenciāli radušās neatbilstoši turētas/ bojātas barības izēdināšanas rezultātā.

6. Individuālais zivju vērtējums:

Bioloģiskie dati iegūstami vismaz 100 zivīm. Katra zivs jāizmeklē, jānosver un jāizmēra garums svārs un garums (nepieciešami nobarotības koeficienta aprēķināšanai).

Individuālajā novērtējumā jāapskata zivs spuras (nekroze), skeleta deformācijas un jānovērtē iespējamā saslimšana ar parazitārām vai bakteriālām slimībām.

- a. Garums
- b. Svārs
- c. Spuru nekroze
- d. Skeleta deformācijas

Mērķis: balstoties uz nobarotības koeficientu(svāra un garuma attiecība), spuru stāvokli un skeleta deformācijām var vērtēt zivju labturību visā audzēšanas periodā.

- 7. **Slimības** (cik bieži tiek konstatēti saslimšanas gadījumi ar sekojošām slimībām vai arī var norādīt vai esošās slimības ir raksturīgas akvakultūras uzņēmumā vai nē)
 - a. Aeromonoze

- b. Flavobakterioze (miksobakterioze)
- c. Traumas
- d. Parazitozes
- e. Žaunu slimības
- f. Žaunu vāku slimības
- g. Karpu sarkanā sērga (aeromonoze, pseidomonoze, karpu pavasara virēmija)
- h. Karpu bakas

8. Biodrošība

- a. Vai ir veikti pasākumi aizsardzībai pret zivēdājiem putniem vai zīdītājiem?
- b. Vai ir atbilstoša teritorijas ceļu loģistika (tīrā/ netīrā zona, vai ceļi krustojās)?
- c. Vai lieto darba apģērbu un apavus, kas paredzēts lietošanai tikai akvakultūras uzņēmumā?
- d. Vai ir iespēja un tiek veikta roku mazgāšana pēc kontakta ar dzīvniekiem?
- e. Vai ir katram baseinam atsevišķi mirušo un slimo zivju izvākšanas sietiņi?
- f. Vai notiek ūdens dezinfekcija?
- g. Vai ir, iespējams, ievestos akvakultūras dzīvniekus turēt karantīnā?

9. Medikamentu lietošanas paradumi:

- a. Cik bieži jālieto medikamenti dzīvnieku ārstēšanai?
- b. Kur iegādājas medikamentus?
- c. Kur uzglabā un kā uzglabā medikamentus?
- d. Vai veic izlietoto medikamentu uzskaiti, veic pierakstus norādot kuriem dzīvniekiem, kāds medikaments lietots, produkcijas ierobežošanas laiks?
- e. Cik bieži lieto antimikrobiālos līdzekļus?
- f. Kādi dezinfekcijas līdzekļi tiek pielietoti?
- g. Vai audzētavai ir savs HACCP (Bīstamību analīze un kritiskie kontroles punkti) plāns?